SELECTUM HISTORICUM, HOC EST, ELECTIONIS ET CORONATIONIS INUICTISSIMI...

Georg Sabinus, Hartmann Maurus

Digitized by Google

7
8-C
51

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
30/MD
46

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

7-8-C-51

78.3.38

78-C-29

7-7-E-38

Digitized by Google

Caroli V electio et
coron.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Selectum Hiſtoricum,

Hoc eſt,

ELECTIONIS ET CORONATIONIS INVICTISSIMI QVONDAM IMPERATORIS CAROLI V.

illius per Georgium Sabinum, huius per Hartmannum Maurum Imperialis quondam Cameræ Aſſeſſorem, & Elect. Colon. Conſiliarium,

ACCVRATA DESCRIPTIO,

IN QVA NON SOLVM DIGNITAS ET Majeſtas Imperij Romani, verum etiam qui ritus ſiue ſolennitates in eligendo & coronando Rege Romanorum obſeruentur, ob oculos ponitur.

Cui acceſſit

Deſcriptio breuis & vera Coronationis & Inaugurationis eiuſdem Caroli V. Bononiæ à Clemente VII. Pontifice Anno 1530. factæ.

Itemq;

Qui modus conferendi Regalia & Feuda in Comitiis Auguſtanis eiuſdem anni ſit obſeruatus, & alias in Imperio Romano vſitatus.

FRANCOFVRTI,

Typis & impenſis IOANNIS BRINGERI.

M. DC. XII.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

AD CLARISSIMVM VIRVM DOMINVM DOCTOREM PHIlippum Buchemerum, Illuſtriſſimi Principis Alberti Cardinal. & Archiepiſcopi Moguntini Medicum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Georgij Sabini Præfatio.

CVM *mihi ſe præſtent faciles in carmine Muſæ,*
Quæ noua ſit forſan cauſa Philippe rogas:
Cur magis hiſtoriæ, quam carminis, author haberi,
Poſthabito tandem nunc Helicone, velim.
An, quia nulla manent hoc tempore præmia vates:
Me ſacri titulum vatis habere pudet?
Non ita: Nam dulces amplector, vt ante, Camœnas:
Et plus Aonia me nihil arte iuuat.
At modo plana dedi numeris quod ſcripta ſolutis,
Non leuis authoris iuſſa verenda ſequor.
Scilicet armipotens hoc me Germania vatem,
Hiſtorico filo texere iuſſit opus.
Eſt gelidas inter valles, lucumque ſilentem,
Herbidus ad Viadri rauca fluenta locus.
Hic ego dum ſedeo nemoralibus abditus vmbris,
Blandaque conſueto carmina more cano:

Digitized by Google

Ecce gerens frameam dextra, parmamq; ſiniſtra,
Fœmina caſtrenſi venit amicta ſago:
Atque ita, pone metum: neque enim, licet arma feramus,
Martia nos tecum bella geremus: ait.
Illa ego ſum genitrix magnorum clara virorum,
Vrbs quibus imperium nunc Tyberina dedit.
Inclyta Teutonicis qui gentibus indidit heros
Nomina, me natus matre Tuiſto fuit.
Multa quidem geſſi diuerſum bella per orbem:
Multaque ſunt armis parta trophæa meis:
Ipſa meos illuc deduxi inuicta colonos,
Qua rapidò ſpumans amne Garumna fluit.
Ipſa Calidoniis incuſſi bella Britannis,
Anglorumq; recens nomen habere dedi.
Quid loquar Hunnorum duriſſima regna? quid vrbes
Heſperias? noſtra quas domuere manus.
Hei ſed iniqua mihi ſors hunc inuidit honorem,
Clara voluminibus ne mea geſta forent.
Ecquibus Aeneadum non viuit gloria chartis?
Græcia præcones eſt quot adepta ſuos?
At mea laude caret virtus: quia nemo notauit
Res, niſi ſcriptorum barbara turba, meas.
Haud tamen indignor, meritis fraudata quod olim
Laudibus, & nullo nomine clara fui:
Tum populus noſtri de ſtirpe Tuiſtonis ortus,
Nil minus, eloquij quam ſtudioſus, erat.
Non ſacra Muſarum, ſed Martis caſtra, colebat:
Tempora non doctis artibus vlla dabat.
Culta ſed hæc poſtquam ſtudiis effloruit ætas,
Quod merita careo laudis honore, queror.
Nanque meos quamuis multi nunc inter alumnos
Facunda docta Palladis arte valent:

Quam-

Digitized by Google

Quamuis eloquij præſtante dotibus æquant
Cecropium Latio cum Cicerone ſenem:
Nullus in his peragit noſtræ præconia famæ:
Nec patriæ curat facta referre ſuæ:
Tu niſi quod tenero ceciniſti carmine nuper
Prælia Cæſaribus facta Sabine meis.
Ergo per Aonij te fontis amabile nomen:
Te per Apollineas, quas colis, oro Deas.
Vt patriæ dignas ad ſidera tollere laudes
Primus, & hiſtorici munus obire velis.
Quamuis impariter iunctos deducere verſus
Aptius, inque pedes cogere verba, queas.
Aſpice Pontanum, Sebetida cuius ad vndam
Nobilis hiſtoricum Muſa recepit onus:
Nonne ſenis calamo Patauini bellica ſcripſit
Geſta? licet melior carminis author erat.
Nec tamen immenſa rerum de mole grauabo:
Tantum clara tui temporis acta refer.
Quantas ediderit me Carolus auſpice ſtrages,
Gallica dum regnis expulit arma ſuis:
Egerit & capto quantum de Rege triumphum,
Aurea qui clypeo lilia trina gerit:
Vtque rebellantem Tyberim ſuperarit & Arnum:
Depulerit Libyca victor vt vrbe Scytham:
Duxerit Algeræ quantas ad littora claſſes,
Maurus vbi rapido ſole peruſtus agit:
Denique quam celeri virtute ſubegerit hoſtem,
Freta Sicambrorum quo duce terra fuit.
Hæc precor intexas victuris geſta libellis:
Teque ſinas patriæ, quæſo, mouere preces.
Si tamen aut precibus minus, aut pietate, moueris:
Acre tibi calcar fama perennis erit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Nam bene ſi longa de poſteritate merentur,
Condere quos patriæ non piget acta ſua:
Hæc, quibus hiſtoriam referes patriæque triumphos:
Scripta tibi quantum ſunt paritura decus?
Deſierat. Cœpi: faciam matrona quod optas,
Et præſtabo libens omne quod ipſa iubes.
Illud enim quanquam noſtris eſt viribus impar,
Haud tamen impoſitum ferre grauabor onus.
Nec meus egregia conatus laude carebit:
Nam pius eſt patriæ facta referre labor.
Vix ea fatus eram: per opacæ deuia ſyluæ,
In ſua bellatrix illico caſtra redit.
Ergo opus aggrediens: primis exordia cœpi
Regibus, ab extincto Cæſaris huius auo.
Gallus vt ipſe ſibi deſponderit orbis habenas,
Mortuus Imperij cum moderator erat:
Carolus eximia virtutis & indole princeps,
Vt ſit in auguſta ſede locatus aui.
Hæc modo complexi paruo ſumus acta libello:
Cætera quo referam, grande volumen erit.
Vnica nunc rerum tutela Philippe mearum,
Hoc opus auſpicio nominis edo tui:
Qui mihi cum tali ſis fœdere iunctus amoris,
Taurica vix noſtram ſoluat vt ara fidem:
Inter honoratos merito tu primus amicos,
Ingenij debes munus habere mei.
Hoc igitur læto, quo conuenit, accipe vultu:
Hoc tibi ſynceri pignus amoris habe.
Quin & contigerint vbi mollia tempora fandi,
Fac tuus vt Princeps hæc monimenta legat.
Eius in hoc fiunt etiam præconia ſcripto,
Laudatique frequens nominis extat honos.

Nem-

Digitized by Google

Nempe quod is fuerit ſuffragatoribus author,
Liligero Regine ſua ſceptra darent:
Tradere ſed mallent vt Cæſaris illa nepoti:
Teutona ne patrium perderet ora decus.
Quod niſi tam conſtans ac prouidus ipſe fuiſſet:
Publica res quantis nunc foret aucta malis:
Legibus orba ſuis Germania, turpiter eſſet
Iuſſa ſub externi principis ire iugum:
Quique feris Scythæ cum gentibus impia iunxit
Fœdera, Cæſareas Gallus haberet opes.
Ipſius æternas igitur teſtantia laudes,
Exhibeas illi ſcripta legenda velim.
Sic triplices ducant tibi ſtamina longa ſorores:
Sic tua ſit fœlix ſoſpite prole domus.
Sic, alter veluti Podalyrius, arte medendi
Languida mortifera corpora tabe leues.

Digitized by Google

DE ELECTIONE ET CORONATIONE CAROLI V. IMP. AVG. HISTORIA.

CVM Maximilianus exemptus eſſet rebus humanis, & magno in luctu eſſet Germania: exteri Reges, quaſi cuſtode publicæ pacis à ſtatione remoto, in tanta occaſione rei bene gerendæ non ceſſandum ſibi eſſe ducebant. Alibi Selymus Turcarum Imperator, pacato Regno in Syria & Ægypto, magna felicitate adiecit animum ad Pannonias occupandas, eamq; in rem omni cura & ſtudio incumbebat. Alibi Gallus Mediolanum nemine iam aduerſante tenens, & elatus clariſſima victoria, cum triennio ante ingentes copias Heluetiorum profligaſſet, habere ſe occaſionem optatam arbitrabatur, decus ac nomen Imperij ad Gallos transferendi, & recuperandi regni Neapolitani, quod aditum in Italiam, & eam partem teneret, quæ quaſi domicilium fuiſſet Imperatorum. Itaque repente nouas res moliri cœpit: conſcribit exercitus: fœdera cum Burgundis diſſoluit, facit noua cum iis, quorum ſibi profuturam amicitiam exiſtimabat: Et inprimis Pontificem Leonem X. ſibi

Digitized by Google

adiungere ſtudet, vt petitionem Imperij adiuuet. Flagitat etiam ſibi titulum Imperatoris Conſtantinopolitani decerni. Nam vt perſuaderet, ex Republica eſſe, vt Imperium ſibi committeretur, pollicetur ſe moturum eſſe Turcicum bellum, ad quod gerendum maxime profutura eſſet coniunctio Italiæ, Galliæ, & Germanię. Neque hæc Romæ tantum aguntur: inuitantur & Veneti ad ſocietatem conſilij: mittuntur Legati in Germaniam, petituri Imperium apud Electores. Interea ſollicitantur & Ciuitates aliquæ in Germania, vt Gallicis exercitibus receptum prębeant, quæ videbantur arces belli futuræ, ſi armis poſſeſſio Imperij tuenda eſſet.

Tali tempore maxime conſpici potuit, quantum ad tranquillitatem & ſalutem orbis terrarum conducat Electorum in Germania conſilium. Cum enim impenderet ingens rerum mutatio, ſapientia, conſtantia, concordia, & fide Electorum, dignitas Imperij, & forma Reipublicæ cõſeruata eſt. Statim enim Archiepiſcopus Moguntinus Albertus, Marchio Brandenburgenſis, Cardinalis titulo diui Chryſogoni, intellecta morte Maximiliani, cum ipſius munus ſit conuocare Electores: ſignificat eis interitum Imperatoris, & Francofordiam eos ad deliberationem de Succeſſore, & ad electionem vocat. Quos etſi per ſeſe mouebat officij ratio, vt electionem maturare ſtuderent: Tamen cũ in tantis periculis, quæ videbant impendere, magis etiam properandum eſſe intelligerent: ad dictum diem omnes Francofordiam ad Mœnum conueniunt: videlicet Albertus Cardinalis, Archiepiſcopus Moguntinus: Hermannus Comes de Weda, Archiepiſcopus Colonienſis; Richardus Archiepiſcopus Treuirenſis: Laſſa Dominus de Sternberga, Ludouici Regis Bohemiæ Legatus, Ludouicus Comes Palatinus, Dux Bauariæ: Fridericus Dux Saxoniæ: Ioachimus primus, Marchio

Bran-

Digitized by Google

Brandenburgenſis. Velut omen fuit fauſtę electionis, quod nemo Electorum aberat: Sed conuenerant omnes, vt communi conſilio atque animo rem tantam agerent, quæ ad ſalutem totius orbis terrarum, & ad vniuerſam poſteritatem pertineret.

Ac die Iunij XVII. Anni M. D. XIX. in æde diui Bartholomæi Francofordiæ, vt auſpicia horum conſiliorum eſſent fœlicia, ſacrum de Spiritu Sancto celebratum eſt: in quo ad aram ſtantes Electores ſinguli trabeati, inſpectante Eccleſia, publice iuſiurandum religioſe dederunt, ſe bona fide ſeruaturos decreta de electinne, quæ in Aurea Bulla (ſic enim Imperij Conſtitutionem vocant) ſancita ſunt: Et articuli ea de re in Aurea Bulla publice lecti ſunt. Mox ab ara in Sacrarium interius eius templi, vbi veteri more ſolet electio fieri, Principes Electores ingreſſi ſunt: Ibi Moguntinus, vt deliberationem auſpicaretur, hanc ad Collegas orationem habuit: *Vt in publico ſacro vota fecimus, vt Deus gubernet conſilia noſtra de re omnium maxima, videlicet de eligendo Imperatore: Ita nunc poſtquam auſpicato ad hanc difficillimam deliberationem inchoandam inter ipſas aras congreſſi ſumus, iterum precor Deum Optimum Maximum, vt mentes noſtras regat, ad retinendam inter nos concordiam, & flectat, ad eligendum Principem ſalutarem vniuerſo Imperio Romano, ac præcipue vtilem Eccleſiæ Chriſtianæ. Nec dubito, quin vos omnes magna ſolicitudine & pietate, aſſiduis votis idem à Deo petatis. Nulla enim difficilior deliberatio de vlla re humana incidere poteſt, quam de Imperatore eligendo. Nam cæteri Reges, non ſuſtinent hoc ingens onus externa regna propugnandi. Noſter Imperator eligitur, vt ſit Dux publici conſilii inter omnes Reges: vt propugnet Italiam: vt tranquillitatem Eccleſiæ præcipue cuſtodiat. Itaque cum tantarum rerum cura Imperatori commiſſa ſit, non vt in cæteris regnis, naſcuntur ſucceſſores, ſed grauiſſimo conſilio conſtitutum eſt, vt iudicio atque authoritate noſtri collegij quæratur ſucceſſor, qui molem tantarum rerum ſuſtinere poſſit. Equi-*

dem agnoſco, huic tam difficili deliberationi, nullam humanam ſapientiam parem eſſe: ſed me in his curis præcipue hæc conſolatio erigit, quod cum Imperia diuinitus conſtituta ſint, non dubito, & noſtrum collegium à Deo gubernari: qui, ſi nos legibus noſtris obtemperabimus, ſi pietatem, fidem, & diligentiam, quantum proſpici hominum mentibus poteſt, præſtiterimus, aſpiraturus eſt conſiliis noſtris, vt electio ſit fauſta ac fœlix patriæ, ac vniuerſo nomini Chriſtiano. Deinde ea, quæ in tali ſenatu & ſummo conſilio orbis terrarum requiri poſſunt, video in vobis eſſe: rerum vſum, ſapientiam, pietatem erga Deum, fidem erga Rempublicam, ſtudium tranquillitatis communis. Cumque præcipue nobis concordia opus ſit, declaraſtis ea in re aliqua ex parte voluntatem veſtram, quod ſine contumacia omnes in tempore conueniſtis. Quamobrem vobis publico nomine gratias ago. Et modo iuſiurandum dediſtis, cum in cæteris articulis obtemperaturos vos eſſe legibus: tum vero in eo, qui ad retinendam communem tranquillitatem præcipue pertinet, vt illi, qui plurium ſuffragiis Rex creatus & renunciatus fuerit, omnes obediant. Quare ſatis prouiſum eſt iureiurando, ne qua publica in Imperio diſcordia oriatur. Hic aditus ad cauſam noſtram, bonam mihi ſpem facit, de cæteris, quæ reſtant, agenda. Sed tamen, vt magis muniatur concordia, duxi initio vos cohortandos eſſe, vt priusquam in ſuffragium itur, inter nos re diſputata, demus operam, vt omnium ſuffragia conſentiant.

Multa in hac natione bella ciuilia, plena crudelitatis, & pernicioſa toti orbi terrarum, & antequam concilium Electorum conſtitutum eſt, & poſtea, propter ſucceſſionem, aut ſuffragiorum diſſimilitudinem, in electione exarſerunt. Ludouico Pio filius Lotharius conatus eſt regnum eripere. Capto patre, poſtea Lotharius conflixit cum fratribus, tam atrociter, vt in eo prælio Francorum vires adeo afflictæ ſint, vt poſtea decus Imperii tueri non potuerint. Saxones deinde rerum potiti ſunt, quos exercuerunt aſperrimæ ſeditiones. Aduerſus Henricum primum, Dux Bauariæ Arnoldus bellum mouit, quod tamen moderatione Henrici cito ſedatum eſt. Sequens bellum, quod Lotharingus mouit aduerſus Othonem, vt Francico nomini Imperium reſti-

reſtitueret, annos durauit ſex, eſtque Germania fœdè igni ac ferro vaſtata, donec ad extremum in acie interfectus Lotharingus pertinaciæ ſuæ pœnas dedit. Othonis ſecundi tempore, Galli armis conati ſunt ad ſe transferre Imperium. Othoni Tertio eripere conati ſunt Imperium Henricus Bauarus, & quidam Romæ Creſcentius. Hæc certamina vt caueret ad poſteritatem Otho Tertius, grauiſſimo conſilio & comprobante Romano Pontifice, collegium Electorum inſtituit: cuius collegij ſapientia & fide, iam annos quingentos Imperij poſſeſſio in hac natione retinetur. Quod non modo Germanico nomini glorioſum eſt, ſed etiam toti Europæ multis modis ſalutare fuit. Sæpe enim noſtri Imperatores ex Italia barbaros depulerunt, & pernicioſas mutationes magna virtute prohibuerunt.

Sed tamen aliquoties contentio de regno, grauiſſime afflixit Germaniam atq; Italiam, præſertim cum aduerſus Henricum IV. virum fortem & impigrum, multi Principes in Germania atq; Italia conſpirarunt, qui Rudolpho duci Saxonum, & Sueuorum, tribuerunt nomen Regium. In hoc bello cum eſſent duæ fortiſſimæ nationes coniunctæ, Saxonica & Sueuica, nec poſſet Henricus ſine acerrimis dimicationibus dignitatem ſuam propugnare: ita ab vtriſque dilacerata eſt patria, nunquam vt poſtea priſtinam maieſtatem recuperauerit Imperium noſtrum. Dum enim ciuilibus bellis domi conflictamur, interea Galli bonam Belgici partem & Sequanos inuaſerunt. Denique multis vbique præſidiis atque ornamentis amiſſis, poſtea cæteris nationibus opem ferre non potuimus, vt antea, nec Regibus aliis formidabiles fuimus, vt olim. Poteſt & inde æſtimari, quam funeſtum & luctuoſum bellum patriæ fuerit, quod in eo non ſolum multi prophani Principes interfecti ſunt, Rudolphus dux Sueuiæ, Otho dux Saxoniæ, & Gerardus Lotharij pater, Egbertus Marchio Miſnenſis: ſed etiam trucidati ſunt aliquot Epiſcopi, quos religio aduerſus bellorum iniurias defendere debebat. Sunt enim occiſi Epiſcopi, Magdeburgenſis & VVormatienſis. Ad hæc mala acceſſit & perturbatio religionum, & Schiſma.

Secutum eſt aliud bellum, ortum ex diſſimilitudine ſuffragio-

Digitized by Google

rum in electione, inter Conradum Sueuum, & Lotharium Saxonem: quod, poſtquam multæ vrbes in Imperio vi captæ ſunt, authoritate diui Bernhardi ſedatum eſt. Exarſit multo crudelius bellum inter Philippum & Othonem IV. propter Electorum diſcordiam, Aliquot prælíis victus Otho fugit ex Germania in Angliam. Poſtea aduerſus Fridericum II. à quibuſdam electus eſt Henricus Landgrauius Thuringiæ, qui in obſidione Vlmæ ex vulnere periit. Secutum eſt interregnum, quod durauit annos ferme octodecim: in quo nonnulli Electores accerſiuerunt in Germaniam ad Imperium Richardum fratrem Regis Britanniæ. Interea cum ſine Rege eſſet Reſp. non ſolum defecerunt in Italia ciuitates, ſed etiam in contemptum venit apud omnes Germanica natio. Aliquanto poſt, diſſenſio in electione Ludouici Bauari, & Friderici Auſtriaci, bellum ingens excitauit, quorum alter Bohemos, alter Hungarica auxilia in Germaniam adduxit. Ita vtrinque à Barbaris Germania crudeliter vaſtata eſt. Deinde aduerſus Ludouicum, electus eſt Carolus Lucemburgenſis. Neque hæc electio habuit omnium ſuffragia, & ſtatim nonnulli ex Electoribus expetiuerunt Eduardum Angliæ Regem. Alii deinde Comitem Schvvarceburgenſem. Toties inciderunt certamina in hac natione de ſucceſſione, quibus & domi maieſtas Imperij grauiter concuſſa eſt, & interea foris neglecta eſt Reſpublica. Dum enim occupatiſſumus ciuilibus bellis, aut fracti domeſticis cladibus, non potuimus reprimere Turcas: quorum potentia nemine obſiſtente, quantum creuerit, videtis. Tot igitur exemplis triſtiſſimis moniti, pertinaciſſime tueri concordiam debemus: præſertim hoc tempore, cum Turcæ nobis bellum denunciant: comminantur ſe non modo Imperium, ſed libertatem & religionem erepturos eſſe.

Etſi autem iureiurando veſtro proſpectum eſt, ne qua ſeditio oriatur, etiamſi ſuffragia non conſentirent: tamen vos ipſi intelligitis, plurimum referre, vt prorſus conſentiant ſuffragia. Nam quælibet leuis diſſenſio tamen multas in Rebuspublicis deliberationes impedit, & ſæpe horribiles motus parit. Nec deſunt, qui captant omnes occaſiones diſtrahendæ Germaniæ in diuerſas partes. Multum autem ad illos de-

terren-

terrendos, profuturus eſt conſenſus noſter. Plurimum etiam afferet momenti, ad voluntates Principum ac populi Germaniæ, ad noſtrã ſententiam adiungendas. Cogitate omnium Regum ac principum oculos in nos eſſe coniectos: qui non modo de eo, quiſquis electus fuerit, ſed de nobis etiam iudicium facient: an grauitatem tantam præſtiterimus, quanta in hoc ſummo conſilio orbis terrarum requiritur, an ſaluti orbis terrarum conſulere voluerimus, aut priuatis cupiditatibus morem geſſerimus. Et nos quidem non modo hominum iudcia, ſed multo magis Deum teſtem atque arbitrum harum noſtrarum cogitationum vereri decet, qui cum Imperia conſtituerit ad defenſionem pacis, iuris & religionum, nequaquam vult ea diſcordiis non neceſſariis labefactari, aut diſſipari. Nec dubium eſt cultum Deo gratiſſimum eſſe, ſtudium concordiæ publicæ, præſertim quæ ad Imperiorum conſeruationem pertinet. Quam opinionem, etſi omnibus hominibus oportuit infixam eſſe, tamen viros Principes ita amplecti decet, vt in publicis conſiliis nunquam ab ea deflectant, vt omnes deliberationes atque actiones referant ad communem concordiam retinendam. Ego quidem mori malim, quam autor eſſe publicæ inter Electores diſcordiæ. Quare ſententiam meam re diſputata libenter cum veſtra coniungam, vt conſentientibus ſuffragiis, id quod optimum erit, Deo adiuuante, ſtatuamus.

Velim igitur prius nos de vniuerſa Republica colloqui, quam in ſuffragia catur. Eſt enim diſputandum etiam, quarum rerum curam Imperatorem maxime ſuſcipere velimus: quas Imperij partes ſanare initio neceſſe ſit: quomodo conſtituenda iudicia in Imperio, & pax munienda ſit. Et ſunt alia multa, de quibus expedit noſtras opiniones conferre. Locus impoſuit mihi neceſſitatem dicendi, & inchoandæ huius deliberationis. Cæterum meum iudicium non antefero, voſque pro excellenti ſapientia & grauitate veſtra ſcio venire huc paratos & meditatos. Quare ſententias veſtras audire maxime cupio, voſque rogo, vt orationem meam profectam ab animo & amãte Reipublicæ, & de vobis amanter & honorifice ſentiente, boni conſulatis. Etſi autem fortaſſe non neceſſaria fuit hæc cohortatio: Noui

enim

enim voluntates veſtras, ac ſæpe comperi, vos concordia publicæ cupidiſſimos eſſe, & multa nos fœdera coniungunt, cognatio, ſocietas religionis, & huius noſtri ampliſſimi Collegij, tamen huic tempori videbatur apta hæc oratio. Nunc enim toti orbi terrarum maxime opus eſt noſtro conſenſu.

Hæc cum dixiſſet Moguntinus, congreſſi reliqui Electores, breuiter colloquuntur, & cum adhortationem de retinenda concordia in tãto publico periculo gratiſſimam ſibi fuiſſe, oſtendunt: tum vero ſapientiam Moguntini laudant, quod & dux publici conſenſus eſſet, & monſtraret viam, qua diſſenſio caueretur, ſeque omnes profitentur aſſentiri dictæ à Moguntino ſententiæ, & ſummo ſtudio daturos operam, ne ſuffragia diſcrepent. Hæc iubent communi nomine omnium dici à Ioachimo I. Marchione, cui libenter has dicendi partes tribuebant cæteri Principes, propter excellentem eloquentiam. Erat enim tum quidem ea virtus & grauitas Principum, vt ſine inuidia ſingulis concederentur ſuæ laudes, nec parum ad communem ſalutem tum quidem profuit, quod adhuc priuatim magna inter ſe beneuolentia deuincti erant, quam & Reipublicæ cauſa diligenter tuebantur: Et quia veteri Germanorum more ſentiebant, bona fide amicitias colendas eſſe. Et erat ea magnitudo animi, non ſolum vt priuatas ſimultates nullas afferendas eſſe ad publica conſilia ducerent: ſed etiam vt nullas admitterent in animos aduerſus cognatos, præſertim in Republica coniunctos. Sed ab hac virtute quantum degenerauerit ſequens ætas, non libet hoc loco commemorare. Videmus enim in multis magnis Rebuſpublicis conſilia priuatis odiis impediri. Sed redeo ad hiſtoriam.

Cum Ioachimus Marchio, Moguntini frater, dixiſſet communi omnium nomine, aſſentiri omnes dictæ ſententiæ, vt prorogato die ſuffragationis, poſtridie ad deliberationem conueniant. Interea venerant Moguntiam

Legati

Digitized by Google

Legati Caroli Archiducis Auſtriæ & Burgundię, & Regis Hiſpaniæ: Matthęus Epiſcopus Gurcenſis Cardinalis, Fridericus Comes Palatinus, Dux Bauariæ, Caſimirus Marchio Brandeburgenſis, Henricus Comes Naſſauenſis, & his adiuncti Conſiliarij aliquot. Hi nomine Regis Caroli modeſte petebant, vt eius in electione ratio haberetur: *quoniam & indole ad virtutem egregia eſſet, & religionem ac iuſtitiam ſummo ſtudio coleret: Natura vero à crudelitate, & ab obſcœnis libidinibus abhorreret: & iam ſpecimen dediſſet induſtriæ, fortitudinis, & fœlicitatis ſuæ in occupandis Hiſpaniæ regnis.* Cumque de eius ingenio ſpes eſſet optima, pollicebantur potentiam, qua cæteris Principib. antecelleret, futuram eſſe præſidio Germaniæ, & vniuerſo nomini Chriſtiano. Admonebant etiam Electores, à Maximiliano Imperatore, nepotem ipſis commendatum eſſe, cuius memoria ipſis, propter excellentem eius virtutem & ſapientiam, gratiſſima eſſet. Tanta autem in Maximiliano grauitas fuit, tantus amor patriæ & communis ſalutis, vt niſi probaſſet ingenium nepotis, & iudicaſſet profuturam orbi terrarum electionem ipſius, non fuerit eum commendaturus Electoribus.

Hæc cum Legati Auſtriaci Electorib. ſignificaſſent, poſtea Moguntiæ cum ſumma modeſtia euentum electionis expectabant: nulla præſidia comparabant, ne quid cōtra Electorum libertatem in interregno moliri videretur. Erant & Confluentiæ Gallici Legati, qui priuatim ingentibus promiſſis, animos non Electorum tantum, ſed etiam aliorum Principum, & Ciuitatum, conciliare Regi Franciſco conabantur: diſputabantque, *nihil contra leges facturos Electores, ſi Francorum Regem deſignarent Imperatorem, quod Francorum Reges à Germanica ſtirpe orti ſunt. Addebant olim tantam fuiſſe coniunctionem vtriusque gentis Gallicæ & Germanicæ, non vt diſtracta in duo regna fuerint, ſed velut vnum regnum ſub iisdem ſignis, ſub eodem Rege Francorum, ſocia arma geſſerint: domi*

iisdem legibus, eodem iure, gubernatæ ſint: eamq; coniunctionem primum glorioſam fuiſſe Germanico nomini. Deinde etiam ſalutarem vniuerſæ Europæ ac præcipue Eccleſiæ. Nam Imperij decus initio partum vtriusque nationis virtute, poſtea Germanos, quaſi vſucapione retentum poſſediſſe. Quantum vero profuerit coniunctio Galliæ & Germaniæ initio, inde æſtimari poſſe, quod cum Italiam alibi Saraceni popularentur, alibi vero Longobardi, non contenti finibus ſuis, Romam ipſam, arcem & caput Chriſtiani nominis in Europa, in barbaricam ſeruitutem redigere conarentur: diu quaſſatæ Italiæ, hæc vna res, videlicet coniunctio Galliæ & Germaniæ, optatam pacem attulerit: quæ durauit annos fere centum, quoad familia Pipini & Caroli Imperium tenuit. Defenſas eſſe, aut pacatas à nobis communiter, & alias regiones in Europa: Saracenos ex Hiſpania effuſos in Galliam, fuiſſe repreſſos, liberatam Germaniam terrore Hunnorum. Sed ſi vnquam, nunc maxime optandam eſſe, coniunctionem Galliæ & Germaniæ, ad reprimendam barbariem Turcicam. Tenere autem Regem Franciſcum etiam bonam Italiæ partem, & habere ſtudia reliquorum Italorum. Semper Gallicos Reges Romanam ſedem ſingulari pietate veneratos eſſe. Quare & erga Regem Franciſcum, & Gallicum nomen, optimam eſſe hoc tempore Romani Pontificis voluntatem, nec vero aliam vllam oſtendi poſſe expeditam rationem belli aduerſus Turcicam nationem gerendi, quam ſi communibus opibus Italiæ, Galliæ, & Germaniæ res ſuſcipiatur. Has regiones propter opportunitatem locorum, propter copias & exercitus, etiam antea viſas eſſe in primis idoneas, ad hoc bellum gerendum. Nam & Sigiſmundi Imperatoris tempore, exercitum contractum fuiſſe, ex Italis, Gallis, & Germanis. Ad hæc quod claſſem ita inſtructam habeat Gallia, vt ſi Veneta claſſis adiuncta fuerit, non dubium ſit, mari toto, quæ velint littora, quas oras, inſulas, portus, tuto petere & oppugnare poſſent.

Porro ſi tanto bello Dux quærendus eſſet, Rempublicam ipſam flagitaturam eſſe Regem Franciſcum: Quia non ſolum autoritate reliquos Principes anteiret, ſed etiam vſu & peritia rei militaris. Nec de-

eſſe.

Digitized by Google

eſſe eius virtuti fœlicitatem. Quantas enim res geſſiſſet, dum recuperaret Inſubriam, omnibus notum eſſe: quanta fœlicitate maximas hoſtium copias profligaſſet, quoties toto triennio dimicaſſet acie. In his rebus cum fœlicitas eius conſpici potuerit: tum vero virtus, magnitudo conſilij atque animi, laborum tolerantia, diligentia in omnibus rebus prouidendis, quæ ad Imperatoris curam pertinent, tanta fuerit, vt peritiſſimorum confeſſione nemo ei Ducum hoc tempore anteferendus ſit. Etenim quod hoc bellum non tantum auſpiciis ipſius, ſed etiam conſiliis & ductu geſtum fuerit: ipſe loca caſtris ceperit: intentus fuerit in occaſiones pugnandi: prouiderit, vt non hoſtis arbitrio, ſed ſuo dimicaret: rationem inierit, quarum artium oppugnatio tentanda eſſet, vbi hoſtis elici poſſet.

Quia vero in Imperatoribus, non minus fœlicitas, quam fortitudo ſpectanda ſit, hactenus Deum fauiſſe incœptis Regis Franciſci: & in ſpem omnes adduci, propter cæteras eius virtutes hanc fœlicitatem diuturnam fore. At nihil eſſe, quod Germanici Principes accerſito Rege Galliæ metuant veteri ſuæ libertati, cum & Rex ſua voluntate, leges & inſtituta maiorum, libenter obſeruet: Et Electoribus permiſſurus ſit, vt conditiones ferant, quas eum in accipiendo Imperio ſeruare velint. Quia Rex non aliam ob cauſam petat Imperium, niſi quod toti nomini Chriſtiano, hanc Galliæ, Germaniæq; coniunctionem, maxime profuturam eſſe iudicet. Quæ coniunctio non eſſet diuturna & ſtabilis futura, ſi alterutri nationi libertas eriperetur. Eamq; obrem promittebatur, Regem non collocaturum eſſe Gallica præſidia in Germania, ſed Germanicos exercitus ſuo ſtipendio conducturum eſſe, quibus de conſilio Principum, duces Germanici, quorum virtus & fides probata eſſet, præficerentur. Oſtendebatur etiam, quas commoditates allatura paulatim eſſet Principibus hæc nationum coniunctio, olim ſub Carolo Magno aliqui Principes tenuiſſent amplos Principatus, in vtroq; regno.

Hæc fere ſumma fuit Gallicæ Orationis, cui erat adiecta adhortatio, vt Electores non amitterẽt hanc occaſionẽ

Digitized by Google

coniungendæ Germaniæ cum Gallia, quod ea res Germanis eſſet futura glorioſa, qui hac virium acceſſione facta, multo eſſent futuri ad res maximas gerendas inſtructiores, & quod ad defenſionem Europæ, & ad Chriſtiani orbis tranquillitatem, nihil hac coniunctione poſſet vtilius cogitari ac reperiri.

Recitatis Legatorum literis, breuiter reſponderunt Electores: gratam ſibi eſſe beneuolentiam Regum, erga nomen Germanicum, ſed de electione ſe, Deo adiuuante, optima fide facturos eſſe id, quod poſtularent leges, & inſtituta maiorum, & religio iuriſiurandi, quod dediſſent. Miſerat autem Gallus paulo ante Legatos in Heluetiam, petieratque indici conuentum, quod pro veteri amicitia, quæ Heluetiis fuit cum Gallico regno, quędam ad vtilitatem Europæ pertinentia, ad ipſos referre cuperet. Indicto conuentu, expoſuerant Legati, Regem Franciſcum re deliberata cum ſummis Principibus Chriſtianis, adhortatione etiam quorundam, quorum præcipua ſit authoritas & voluntas erga Rempublicam Chriſtianam optima, conſtituiſſe, petere ab Electoribus, vt deſignetur Romanus Imperator. Commemorant, nihil vi, nihil per ſeditionem facturum eſſe contra Germanorum libertatem, ſed Electorum ſuffragijs, & autoritati Pontificiæ rem permiſſurum eſſe. Sed ad hoc conſilium initio adiungendos duxiſſe Heluetios, vt ſi Electorum ſuffragijs fuerit electus, ipſi non aduerſentur, ſed potius ſint in partibus, & hanc electionem vna defendant. Quod vt faciant, non modo vetus cum Gallis amicitia, mutuis vtriuſque gentis beneficiis confirmata, eos hortetur: ſed etiam ſalus totius Chriſtiani orbis. Quia hæc petitio præcipue hanc ob cauſam inſtituta ſit, quod ad pacem in Europa conſtituendam, & ad depellendos Turcas, nihil cogitari accommodatius poſſit, quam coniunctio Italiæ, Galliæ & Germaniæ: quæ ſi procederet,

bellum

Digitized by Google

bellum terra marique aduerſus Turcas, rex moturus eſſet. Eſt autem Heluetiæ ſitus opportunus, primum ad Italiæ tranquillitatem defendendam, deinde ad expeditiones ad vicina Italiæ loca ſuſcipiendas. Itaque ferebant Regem adiuncturum eſſe Gallico equitatui, Heluericum peditem, idque robur ac neruos Chriſtiani exercitus fore. Non enim dubitabat rex libenter venturos in ſocietatem periculi generoſos Heluetiorum ſpiritus: quia nulla ætate iuſtius, aut magis neceſſarium bellum vnquam geſtum ſit. Depellendus eſt à noſtris ceruicibus hoſtis, qui non de gloria Imperii, vt veteres Monarchæ, bella gerit, ſed vt religionem Chriſtianam deleat: vt vniuerſam diſciplinam ciuilem, vt iura matrimoniorum tollat: vt ad ſtupra noſtras coniuges ac liberos rapiat: liberandæ ſunt hac miſerrima ſeruitute gentes vicinæ, quæ nobiſcum religione, & aliis multis fœderibus antea coniunctæ fuerunt. Hæ ſunt cauſæ graues & iuſtæ viris fortibus arma capiendi. Quare non dubitare ſe aiebant, quin Heluetii huius militiæ decus, maxime expeterent. Cum autem electio illa his tantis rebus gerendis opportunitatem allatura eſſet, debere Heluetios quoque ſuis ſtudiis ac ſignificatione voluntatis, eam adiuuare. Poſtremo pollicebantur, regem, ſi eligeretur, gentis Heluetice libertatem nulla in re labefacturum eſſe, ſed potius confirmaturum, & multa additurum eſſe commoda, atque ornamenta, ſi Heluetiorum virtus & fortitudo non eſſet communi ſaluti nominis Chriſtiani defutura.

Hæc cum Gallici Legati commemoraſſent, quanquam priuatim multos ingenti pecunia & nouis largitionibus obligatos tenebant: tamen honeſti viri delecti ex ciuitatibus modeſte reſponderunt, ſe non impedituros libertatem Principum Electorum, nec ſignificatione aliqua voluntatis ſuæ, aut terrore vllo, præbituros occaſionem turbandæ tranquillitatis Germaniæ, quam agnoſcerent patriam.

Digitized by Google

triam. Deinde cum nominatim Heluetico fœdere excéperint Romanam Eccleſiam,& Romanum Imperium, profitebantur ſe nihil contra Romani Imperii Maieſtatem facturos eſſe. Pertinet autem ad Maieſtatem libertas Principum Electorum.

Ita Gallis dimiſſis, ſcribunt Heluetii literas ad ſingulos Electores, in quibus commemorant, ſe ſcire quam vehementer ambiat Gallus Imperium, & quod multorum animos ea de re ſollicitet. Narrant etiam quę apud ipſos petiuerit, quidq; ipſi reſponderint. Deinde exponunt, ſe defugere omnia conſilia, quæ videantur eſſe cõtra Germaniæ tranquillitatem. Et negãt ſe vlla in re libertatem Principum Electorum impedituros eſſe. Adiiciunt dehortationem ne ad Gallos transferatur Romani Jmperi decus, neue moueantur Principes opib. aut viribus Gallicis, quia adhuc in Germanica natione tantum ſit conſilii, & virium, vt nihil opus ſit exteros Reges accerſere. Poſtremo hortantur, vt aliquis eligatur ex Germaniæ Principibus, & pollicentur, ſua arma non defutura eſſe defendendæ tranquillitati Germaniæ.

Scribunt & ad Leonem X. Romanum Pontificem, & petunt, ne ſit auctor Electoribus eligendi Regis Franciſci, quod Gallorum dominatio in Germania paritura eſſet ingentia bella, & futura exitioſa vtriq; nationi. Nec impliciti Galli Germanicis bellis, Italiam defenſuri eſſent, aut alias res vtiles nomini Chriſtiano moturi.

Ad has literas Romanus Pontifex reſpondens, narrat in fœderibus, quæ Romana ſedes habeat cũ Regibus Neopolitanis, cautum eſſe, ne quis ſimul Romanum Imperium teneat. Cum autem ſibi Romanæ ſedis priuilegia religioſe & ſumma ope tuenda ſint, ea de re certiores factos eſſe Electores, ne quid fieret cõtra libertatem & cõmodum Romanę ſedis. Quod aũt alium quendam Principem euehendum

eſſe

Digitized by Google

eſſe ad faſtigium Romani Imperij magis ſenſerit, adductum ſe non priuata beneuolentia, ſed certo iudicio, quod cognouerit eum excellenti ingenio, induſtria, & magnitudine animi pręditum eſſe, & cupere potentiam ſuam ad communem ſalutem conferre. Hanc excuſationem ſcripſit ad Heluetios Leo Pontifex, omiſſis regum nominibus.

Etſi autem intellexerant Electores, quæ omnium Regum vbique terrarum vel ſtudia eſſent, vel expectatio de hac electione, & quo ſingulorum voluntates inclinatæ eſſent: ipſi tamen ſumma cum grauitate cauebant, ne ad vllum inflectere ſe quiſquam videretur, ante ſuffragationem. Nemo vllas aluit factiones, nemo parauit ſui ſuffragij defenſores, ſed integris animis conuenerunt in colloquium Electores, è quibus Moguntinus, vnus omnium grauiſſimum onus ſuſtinebat. Nam cum primus ſententiam dicturus eſſet, laborandum ei fuit, non modo vt ſuffragio ſuo aliquem nominaret. ſed etiam cauſas ſuæ ſuffragationis exponeret, vt reliquos ad ſuam ſententiam adiungeret. Itaque prius cum Friderico duce Saxoniæ de vniuerſa Republica Chriſtiana & omnibus Imperii Germanici partibus colloquitur, & his congreſſibus totas impertit noctes, ac re diligenter diſputata, huic oſtendit, maxime è Republica ſibi videri, vt Carolus Archidux Auſtriæ eligatur. Idem cum videretur duci Saxoniæ, iubet eum conſtanter in ſententia manere, vt conſenſu ſuo dubitantes inuitarent, & repugnantes vincerent.

Cum igitur conſtituto die ad deliberationem Electores in curiam Francofordiæ (quæ dicitũr Romana) conueniſſent: Moguntinus bene paratus, orationem habuit in hanc ſententiam: *Non dubito equidem, Principem orbi terrarum diuinitus dari: tamen cum noſtra ſuffragatio requiratur, primum oro Deum Optimum Maximum, vt mentes noſtras gubernet. Deinde cenſeo, nobis quoq; diligentiam & fidem præſtandam eſſe, vt quantũ à nobis pro-*

Digitized by Google

bis prouideri poteſt, maxime idoneum eligamus, qua in re primum habenda eſt ratio legum noſtrarum, & iuriſiurandi. Et quoniam hic congreſſus inſtitutus eſt, non vt ſuffragia feramus, ſed vt libere colloquamur, cum de vniuerſa Republica, tum de electione: dicam quid mihi maxime videatur è Republica eſſe. Etſi autem mirifice angor animo, de euentu electionis: tamen hæc res nonnihil leuat animum meum cura, quod antea polliciti eſtis, vos non commiſſuros eſſe, vt ſuffragia diſſentiant. Diſputabo igitur liberius, voſque vt idem faciatis, adhortor. Deinde collatis opinionibus ſine priuatis affectibus, vt decet Principes, quorum ſapientiæ & virtuti res omnium maxima commendata eſt: vnam ſententiam eligemus, quæ videbitur vtiliſſima vniuerſæ Reipublicæ Chriſtianæ. Exiſtimo vos omnes de tribus ſententiis diſputare: An rex Galliæ ſit ad Imperium accerſendus, aut Carolus Rex Hiſpaniæ: an vero ſatius ſit, aliquem eligere ex cæteris Germaniæ Principibus, qui virtute & potentia aliis antecellere videatur. De his omnibus exponam breuiter meam opinionem.

De Gallo arbitror nos impediri noſtris legibus & iureiurando. Eſt enim diſerte conſtitutum, ne extero, ſed Germanico Principi Imperium commendemus, ne hoc tantum decus ad exteras nationes transferatur, & non modo Germania veniat in ſeruitutem, ſed etiam in Italia, aut ſtatu Eccleſiæ, mutatio ſequatur. Nec vero dubium eſt, regem Gallicum eſſe peregrinum Principem, & eo appetere hoc faſtigium, vt ad ſuos transferat: ſicut idem maiores ipſius ſæpe armis ad ſe retrahere conati ſunt. Nec ſine acerrimis dimicationibus, Carolus Craſſus, & Othones, poſſeſſionem Imperij in Germania retinuerunt. Quod autem aliqui referant vetuſtam originem Francorum regum ad Germanos, hæc leuiora ſunt, quam vt Principes tanta ſapientia & grauitate præditos, mouere debeant. Conſtitutio poſtulat talem eligi, qui vere ſit heres alicuius ditionis, quæ huic noſtro Imperio paret. Alioqui ſi illæ veteres fabulæ Gallis patrocinantur, perinde poterunt à Turcis Troiam repetere, atque à nobis Imperium: quia perhibent ſe ab Hectoris filio ortos eſſe.

Cum igitur conſtet, excludi Gallicum regem conſtitutione publica,

Digitized by Google

blica, quā iurati in electione ſequimur: nihil opus eſt lōga diſputatione. Quanquam etiamſi natio nihil impediret, diſſuaderem hanc electionem. Primum enim in Germaniam adducendus erit Gallus. Quantum ea in re periculi erit, cum exercitus peregrinus diſtribuetur in vrbes Imperii? An ſuperbiam & libidines equitum Gallicorum ciuitates ferent? Sed aliud impendet grauius malum. Veniet inimicus Carolo, quod ne cui dubium ſit, iam bellum denunciatum eſt: antiqua fœdera Burgundiorum & Gallorum reſciſſa. Bellum etiam Neapoli inferre decreuit. Itaque cum detrectabunt Imperium Gallorum Auſtriaci & Belgæ, & habebunt alii aliorum Principum ſtudia atque auxilia: videbitis arſuram ciuili bello vniuerſam Germaniam.

Porro cum alia nobis proſpicienda ſunt, tum hoc natura primum eſt, ne noſtra electio ciuile bellum in Germania accendat. Iam ſi Gallum elegerimus, oportebit nos ſuffragia noſtra tueri. Vbi ſi incidet diſcordia cum Auſtriacis, num arma geremus ad opprimendam domum Auſtriæ? Nec nos vetus neceſſitudo, nec ſanguinis coniunctio, nec merita & nobilitas domus Auſtriacæ, denique non Maximiliani manes à tanto ſcelere deterrebunt? Deinde oppreſſis Auſtriacis, an putatis libertatem cæteris Principibus in tuto fore? Vt Mediolanum non reddet vnquam Germanis, ita vbi poterit, Gallorum potentiam augebit. Nihil me illa magnifica promiſſa mouent, quæ audiſtis. Non pacta, non Leges, plus valent, quam iracundia, ſuperbia, ambitio victoris. Scimus Gallum in patria, quam natura amare debebat, quaſdam iam Principatus rapuiſſe: breuique orbatam videbitis Principibus vniuerſam Galliam. Eſt omnino Gallus excelſo animo præditus, ſed nimis cupidus Monarchiæ. Nos autem niſi Ariſtocratiam Principum in Germania omni conſilio, omnibus viribus ac neruis tuebimur, male conſulemus vniuerſæ poſteritati. Minus etiam mouent me illa glorioſa promiſſa de bello Turcis inferendo. Equidem agnoſco coniunctionem Germaniæ, Italiæ, & Galliæ, magnum ac ſalutare præſidium Europæ eſſe: ſi quis teneret pacatas & obedientes. Sed Gallus nihil gerere aduerſus Turcas, aut

Digitized by Google

volet, aut poterit, niſi prius domitis in Germania Belgis, in Italia vero recuperata Neapoli. Has ad res armare Gallum, hoc eſt, ad crudele bellum in ipſo Imperio excitandum, noſtra autoritas nequaquam debet. Nec eſt, quod mihi quiſquam obijciat, vaticinari me de rebus ambiguis. Ego vero certa & explorata commemoro. Iam enim, vt dixi, bellum denunciatum eſt, conſcripti exercitus: quos tamen fama noſtræ electionis, ſi alius fuerit Electus, facile reprimet. Quare vt finiam hanc diſputationem, primum lege & iuramento impediri nos cenſeo, ne regem Gallicum Franciſcum ad Imperij faſtigium euehamus: Deinde etiam, ſi eligere eum liceret, cenſeo non eſſe è Republica, ſed futurum exitiale Germaniæ & fortaſſis vniuerſæ Europæ. Quare profiteor me ſuffragio meo nequaquam accerſere Gallum ad Imperium.

Reſtant duæ deliberationis partes, an Carolus ſit eligendus, aut alius quiſpiam Germanicus Princeps. Hæc deliberatio multo mihi difficilior eſt. Nam de Carolo opinor pleroſque veſtrum, propter multas graues cauſas dubitare, quæ etiam meum animum non leuiter mouent. Primum Hiſpania longe diſſita eſt à Germania, quod vt libertati noſtræ tutius videtur, ita ſi Carolum detinebunt Hiſpaniæ, interea ſine præſidio, & ſine cuſtode publicæ tranquillitatis erit Germania. Et vel Turcici belli cauſa, vel propter domeſticos Principum tumultus, neceſſitas publica flagitat, vt velut in ſtatione adſit Imperator. Quid? ſi etiam ſubito de Imperio, aut de religione, exarſerit aliqua ſeditio? Equidem perhorreſco, cogitans quantum tunc habitura ſit periculi hæc natio, abſente Imperatore. Fateor huius periculi cogitatione angi animum meum. Aliud leuius eſt, ſed tamen non contemnendum. Si enim iratus aliquando in Germaniam veniret, & Hiſpanos adduceret, libertas noſtra non eſſet in tuto. Fortaſſis & Hiſpani difficulter nobis reſtituent Imperii decus, poſtquam ſemel in hanc poſſeſſionem venerint: præſertim cum aditum ad Italiam eis patefaciat. Et cum ſuo ſanguine recuperabunt Mediolanum, non ſine certamine inde nobis ceſſuri ſunt.

Videretur igitur tutius, omiſſis exteris Regibus, eligere aliquem:

Digitized by Google

aliquem, prudentia, iuſtitia, fortitudine, & fide præſtantem virum, ex reliquis noſtris Principibus, vt ſæpe maiores noſtri fecerunt: qui plerunq; virtutem in electione magis ſpectaſſe, quam potentiam videntur. Agnoſco id quidem, ſed tunc populi Germaniæ minus erant contumaces. Facile erat, vt dicitur in Prouerbio: Imperium in bonis. Nunc autem quid fieret, ſi electo Imperatore infirmo, nec Belgæ, nec Auſtriaci parerent? Et vt futurum non dubito, ſi bellum inter duos Reges, Gallicum & Hiſpanicum, in Belgico, aut in Italia orietur, an Imperator, velut ocioſus ſpectator, ſineret duas exteras nationes diripere bonam Imperij partem. Quid? quod ipſi Principes Germaniæ, vt nunc ſunt mores, ſpreto ſuo Imperatore, alij ſe cum Auſtriacis, alij cum Gallis coniungunt. Vt igitur lepores dicuntur fruſtra concionari leonibus: ita ſedebit noſter Imperator, velut lepus, edicta componēs leonibus, videlicet iſtis Regibus, quæ edicta derideant omnes exteræ nationes. Minus periculi fuit, cum regnaret Fridericus III. & tamen dedecori nobis fuit, tunc Burgundum ferre ſigna per bonam Germaniæ partem: Philippum Mariam impune graſſari in Italia: Alibi etiam circumſederi Imperatorem in ipſa Auſtria: nec ſine Bohemicis auxiliis liberari. Poſtremo ab Hungaris pelli Auſtria, & eijci ex ſuis laribus, cum quidem ea ætate haberet coniunctos Principes, meum auum Marchionem Albertum, fortem & ſapientem virum, & Albertum Saxoniæ Ducem. Quid nunc fieret, cum exteri Reges haberent alij alios Principes ſtipendiis obligatos? Et quam multæ cauſæ incidere poſſunt, vel Principibus, vel ciuitatibus detrectandæ obedientiæ? Videntur etiam de religione impendere horribiles tumultus. Sunt enim ſemina iam ſparſa de indulgentiis, de poteſtate pontificia, de autoritate Eccleſiaſticarum traditionum: quæ etiamſi adhuc ſanabilia exiſtimantur, tamen paulo poſt, magnam mutationem vniuerſæ Eccleſiæ afferent. Nullum enim doctrinæ genus maiore applauſu exceptum eſt, quam hoc. Et quotidie plura dogmata mouentur, irritantur ingenia ferociſſimarum gentium in Germania, Saxonica & Heluetica. Nec poterit ſine SYNODO *tranquillitas Eccleſiæ reſtitui. Quæ autem erit infirmi Imperatoris autoritas,*

toritas, vel in petenda Synodo, vel in defendenda: præſertim ſi cæteri Reges aduerſabuntur. Nihil enim de Turcicis bellis dicam, etſi noſtrum eſt, non modo de defendendis finibus noſtris, ſed etiam de liberanda Græcia cogitare. Quam ad rem opus eſt multarum nationum copiis, & viribus: quas contrahere Imperator, ſi parum habeat autoritatis, non poterit.

Hæc atque alia multa, meum animum adducunt, vt in hac electione potentiæ rationem ducendam eſſe iudicem: niſi Imperatorem velimus habere, qui titulum & vmbram Imperij, ſine autoritate, ſine viribus gerat. Itaque antefero Carolum Archiducem Auſtriæ cæteris Germaniæ Principibus: & incommoda, quæ de illius electione colligi poſſunt, leuiora iudico omnibus, quæ alterius cuiusquam electionem ſecutura eſſent. Primum origo eſt vere Germanica: nec dici poteſt, nos re transferre Imperium ad exteros, titulo tenus Principem habere Germanicum. Poſſidet enim in Germania ditiones plurimas, quæ parent noſtro Imperio, & quarum aliquæ antea pepererunt Imperatores. Nec credibile eſt, hoc animo eſſe Carolum erga patriam, vt velit Auſtriam, aut Belgas, opprimi ſeruitute, ab vlla extera natione. Ergo de origine Caroli nulla diſputatione opus eſt. Et ſi quis ſcrupulus eſt, ne transferatur Imperium ad exteros, habemus ſolennem formulam iurisiurandi, iuxta quam fidem dabit Carolus, ſe non labefacturum, aut mutaturum iura electionis noſtræ, & Imperij ſtatum.

Cum igitur & origine vere ſit Germanus, & tempora flagitent potentem Imperatorem: cenſeo Carolum Auſtriacum euehendum eſſe ad Imperij faſtigium. Quod ipſum tamen non facerem, niſi indoles eius nobis nota & probata eſſet. Omnium maximarum virtutum, præſertim in Principe, fons eſt, amor Religionis Chriſtianæ. Hæc virtus inprimis eminet in Carolo. Quare pactorum, & iurisiurandi violationem, tanquam ſummum ſcelus deteſtatur. A crudelitate eum abhorrere natura, multis certiſſimis indiciis comperi. In controuerſiis dijudicandis improbis, iuſtus eſt. Ingenij vis, prudentia ac diligentia, iam conſpici potuerunt. In Tyrocinio regni Hiſpanici magnos motus compeſcuit. Et conſtat, eum ſuo ingenio multa grauiter & dextre re-

ſpondere

Digitized by Google

ſpondere & conſtituere. Magna laus in iuuene & hæc eſt, & ſignum multarum aliarum virtutum, quod pudicitiam amat: quod nullis libidinibus obnoxius eſt. Quare religionis, iuſtitiæ, & pudicitiæ custodem fore credibile eſt. In tali natura nihil Tyrannicum exoriri poteſt. Regent enim eum illæ virtutes: vt ſeruet pacta, vt nulla moueat bella iniuſta, vt non mutet veterem & conſtitutam Imperij formam. Excitabunt eum etiam ad liberandum orbem terrarum impietate Turcica: ad propagationem Eccleſiæ Chriſti: ad tuendam & muniendam diſciplinam: vt homines ad pietatem & cæteras virtutes aſſueſiant.

Ac ne ingenium eius mihi inexploratum eſſe putetis: prudentiſſimorum hominum, qui eum familiariſſime norunt, & acutiſſime de ingenijs iudicare poſſunt, explorauí ſententias. Hi probant ingenium, ac mirifice eius bonitatem laudant. Poſtremo ſi de ingenio coniectura facienda eſt ex natura maiorum (quia quædam ſimilitudo propagari ſolet) meminimus, quanta vis animi, prudentia, iuſtitia, fortitudo, continentia, in Maximiliano fuerit. In patre Philippo dexteritas, & induſtria ſingularis erat. Non dubito autem, quin maiorum naturam Carolus referat. Nec ætas eſt aſpernanda, quæ iam matura eſt rebus gerendis. Nec enim quærendus eſt ſenex Imperator, vt cum biduum aut triduum imperarit, poſtea de electione noui tumultus oriantur. Videtis in hoc noſtro conſenſu: quam varia ſint multorum Regum certamina de electione: quid futurum eſt aliquando, vbi diſſentient Electores? Vtinam quidem Electorum concordia perpetua ſit: ſed multa incidere poſſunt, præſertim in hac diſciplina, ac morum corruptione, & gliſcentibus Eccleſiaſticis diſcordiis, quæ animos eorum diſiungant. Quare interregna plena periculorum futura ſunt. Accedit & illud, quod Carolus vtetur conſiliariis aui: & leget in ſenatum Principes Germanicos, ſine quorum conſilio, nihil de maximis rebus decernet.

Expoſui cauſas, quare Carolum eligendum eſſe ſtatuam, ac meo iudicio, ita multæ ac graues cauſæ concurrunt, vt hanc electionem ſperem Germaniæ, ac toti Europæ ſalutarem fore. Quod autem initio diſputabam, quantum foret incommodi, ſi Imperator perpetuo abeſſet

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

extra Germaniam, moueor equidem hac difficultate: ſed de ea re in formula conſtituendi & regendi Imperij, cum Carolo agendum erit. Cumq; habeat ampliſſimos in Germania & in Belgico Principatus, tribuet hoc neceſſitati earum gentium, tribuet patriæ, vt ſæpe in Germaniam veniat. Non ad ocioſa ſpectacula ſe accerſi intelligit, cum ad Imperium vocant: res magnæ ei gerendæ erunt. Galli depellendi ex Italia: Turcæ arcendi ab Auſtria: liberandæ & vicinæ regiones: Eccleſia emendanda & conſtituenda. Harum maximarum rerum curam, vt ſuſcipiat, ipſa eum Heroica natura & virtus exuſcitabit. Hæc non ſinet eum domi langueſcere ocio & voluptatibus. Et facilis aditus eſt in Germaniā ex Italia, quæ ei multis de cauſis ſæpe adeunda erit. Sicut Carolus Magnus, Othones, Henrici, crebro in Italiam venerunt: aliàs, vt Eccleſiaſticos tumultus ſedarent: aliàs, vt depellerent Barbaros: aliàs, vt ciuitatum ſeditiones opprimerent. An exiſtimatis eum non venturum eſſe, vt Auſtriæ, quæ vere ei patria eſt, opem ferat? cum vel in Pannoniis, vel in ipſa Auſtria Turcicas legiones vagari audiet. Ille vero magno animo accurret, vt & patriæ, & toti orbi Chriſtiano opem ferat. Quare de abſentia cum cogito, qua mente præditus ſit, quæ eum pericula exuſcitatura ſint, etiam minus ſum ſolicitus. Fata etiam his temporibus promittunt Imperatorem, qui maiores, magnitudine potentiæ ſuperaturus ſit. Et addunt alteram laudem, multo gratiorem: futurum vt bonitate & clementia præter cæteros Reges excellat, nec alium, niſi Carolum, vaticinor. Quare opto, vt Deus Imperium ipſi committat, eumq; gubernet, ad ſalutem orbis terrarum.

Dixi, quæ in præſentia de electione colligere potui. Sed quia communis eſt hæc deliberatio noſtri ampliſſimi ſenatus, & vos pro veſtra ſapientia, plura etiam de Republica cogitaſſe exiſtimo: quæſo, vt ſinguli ſuas ſententias exponant, vt deinde eligamus eam, quam omnes collatis opinionibus maxime è Republica eſſe iudicabunt.

Hæc cum dixiſſet Moguntinus, & hortaretur cæteros, vt ſuo quiſque ordine exponeret ſuam deliberationem: congreſſi alij, ac pauca collocuti, Treuirum iubent

dicere,

dicere, qui pollebat ingenio, doctrina & vſu rerum. Nam & Romæ in iudiciis & negotiis publicis diu verſatus fuerat. Et in Germania propter domeſticam adminiſtrationem, & dexteritatem in publicis negotiis, vel Imperii, vel aliorum Principum, magnam prudentiæ laudem erat conſecutus. Nec vlli ex noſtris Principibus res Galliæ erant notiores. Is quia in priuatis congreſſibus aliquoties oppugnauerat Caroli electionem, videbatur paratus ad dicendum venire. Cæteri, vt liberius ſuam ſententiam exponerent, initio audiendum eum eſſe cenſuerunt. Sic igitur exorſus eſt:

Audio in hac ipſa vrbe, cum patres veſtri ad eligendum Maximilianum conueniſſent, adfuiſſe vatem, qui dixerit: vltimum Germanicorum Imperatorum fore Maximilianum: Cumque initio fabulam, ſine certo autore natam, exiſtimarent, diligenter inquiri autorem iuſſerunt. Quem cum ad ſe vocaſſent, & ex moribus, & ſermonibus hominis, iudicarent, non temere eum has fatidicas voces edere, valde hoc vaticinium admirati ſunt, multaque de poſteritate, mutatione Germaniæ collocuti ferũtur. Meminit hæc ſine dubio dux Saxoniæ Fridericus, qui tunc vna cum patre Erneſto adfuit. Propemodum autem reſpondit illi prædictioni, euentus. Audiui enim attente eloquentiſſimum Principem Moguntinum, qui cum diligentiſſime collegerit omnia, quæ nobis in hac deliberatione proſpicienda ſunt: tamẽ ad extremum hoc cenſet vtiliſſimum eſſe orbi terrarum, vt peregrinum Imperatorem accerſamus. Id ſi fatale eſt, fruſtra repugnamus. Sed illud miror, cur ipſe Hiſpanum anteferat Gallo. Qua in re primum mihi deploranda eſt Germaniæ conditio. Nihil nobis externis præſidiis, nihil peregrinis ducibus opus eſſet, ſi maiorum ſuorum virtutem noſtræ ætatis Principes imitari vellent. Otium & ſeruitutem quærimus, dum externum Principem adducimus. An putatis, aut auos veſtros, Albertum Marchionem, aut Fridericum Palatinum, aut Albertum Saxonem fuiſſe vnquam externum Dominum adducturos? ipſi militabant, res gerebant. Nec vnquam exercitus, pecunia,

pecunia, arma, noſtris defuerunt, quandocunque vel mediocres Duces habuerunt.

Verum omitto querelam. Si omnino peregrinus Imperator habendus eſt, cauſæ ſunt plurimæ, quare Gallicus Rex anteponendus ſit omnibus. Ac priuſquam dicam huius mei iudicij rationes, primum de lege & iureiurando diſputabo, vnde exorſus eſt Moguntinus. Opinor maiores noſtros hac lege cauere voluiſſe, ne Germania amitteret Imperij decus, eoque peregrinos Reges eligi noluerunt, hoc eſt tales, qui nō haberent in Germania domicilium, ne externa natio paulatim vſu caperet imperium. Hæc ſi eſt voluntas legis, nihilo magis licebit Hiſpanum eligere, quam Gallum. Hiſpanicus rex longius à nobis eſt, & natio ipſa dominationis cupida & bellicoſa, poſtea ſibi Imperium extorqueri non ſinet, vt poſtea iterum dicendum erit. Et ſi hoc ſatis eſt cauſa, cur Carolum eligimus, quia tenet quaſdum ditiones ad Imperium pertinentes: Valeat idem in Gallo, qui Mediolanum, & regnum Arelatenſe, veterem noſtrorum Imperatorum ſedem, in poteſtate ſua habet. Denique prorſus ita ſentio, quod ad electionem attinet, non minus accerſi peregrinum Imperatorem electo Hiſpanico, quam Gallico Rege: etiamſi aliqua ſubtili interpretatione iam inſeritur Hiſpanus Germaniæ, eamq; totam deliberationem in vtranq; partem diſputari poſſe iudico, & penes nos declarationem legis eſſe ſentio. Quærendum igitur eſt, vtrum ſit vtilius. Ego cum cogito illam auream ætatem noſtri Imperij, cum eſſent coniunctæ Francorum temporibus, Germania & Gallia, ac reputo quantum ea coniunctio ad tranquillitatem vniuerſæ Europæ contulerit: mirabiliter afficior, noſque beatos ducerem, ſi eum ſtatum reſtituere poſſemus. Diuinitus autem nūc oblata eſt occaſio eius rei efficiendæ. Quare nihil dubito, vos adhortari, omni ſtudio, vt occaſione vtamini. Nec ab hoc meo Iudicio diſcrepat Italia. Idem optare ſcio Romanum Pontificem, Venetos, Italiæ Principes, ac ciuitates omnes.

Cum tot iudicia congruere videatis hominum ſapientiſſimorum, nolite exiſtimare leues cauſas eſſe, cur idem tanto conſenſu probent, & omnibus votis expectent omnes. Gallica gens, vt eſt vere cognata

Digitized by Google

gnata Germanis,ita opinionibus,ac moribus, liberalitate, clementia, pietate,literarum cultura,Germanis ſimillima eſt, & quod conſtat vna eſt exterarum nationum maxime amans noſtrorum hominum, vt veſtigia quædam cognationum in hac ipſa beneuolentia agnoſci poſſint. Vicinia vero quam eſt opportuna, ad defenſionem vtriuſq; regionis, ſi quis ſubitus tumultus inciderit? Nec ad Italiæ pacem tuendam reperiri vtilius conſilium poteſt coniunctione harum duarum gentium: quarum vtraq; exercitus ingentes equitum ac peditum conficere, & Gallia ſuppeditare belli neruos, videlicet ingentem vim pecuniæ poteſt. Et quia non ſolum Germaniæ, ſed toti nomini Chriſtiano, in hac electione conſulere debemus, quærendum eſt præſidium aduerſus Turcica arma. Cum enim teneant iam pacatam Aſiam, nihil dubium eſt rurſus in Europa bellum molituros eſſe: Inuadent Pannoniam, & Italiam. In tali diſcrimine, quid erit optatius, quàm Imperatorem habere inſtructum copiis ac viribus Germaniæ & Galliæ? At contra, vt de ingeniis ac natura gentis Hiſpanicæ nihil dicam, quæ etiamſi eſt bellicoſa, tamen non tam viribus pugnat, quàm arte. Itaq; nulla magna res ab eis in Italia ſine auxiliis Germanicis geſta eſt. Sed cogitate, quam procul diſſita ſit. Certe in ſubitis tumultibus non poterit nobis, vel Italiæ, vel Pannoniæ, opitulari. Patria eſt Caroli Auſtria, ne hanc quidem Hiſpani tuebuntur, & vt volent, non poterunt. Non enim niſi exiguas copias domo mittũt, eiuſq; rei cauſa eſt, quod nauigationibus Hiſpania exhauriatur, nec cæli noſtri grauitatem ſatis ferre poſſunt. Eſt & illud commodi, ſi cum Gallis militemus, veſtro ductu omnia gerentur: vos in gloriæ ſocietatem admittent Galli, etiamſi ſunt glorioſi. At vbi cum Hiſpanis militabitis, illi vos tanquam mancipia regent: ipſi laboribus ac victoriis veſtris fruentur: præripient honores, præerunt prouinciis. Vos tum ſero deplorabitis ſeruitutem veſtram.

Sed gentium collationem omitto, de ipſa electione dicam. Tenet hoc tempore Gallus Mediolanum, qui ſi erit Imperator, ne cauſa quidem belli in Italia futura eſt. Nam quod Gallus exiſtimatur Neapolim petiturus, veſtra eum autoritas facile ad alias res vtiliores

auertet, ſi habebitis obligatum beneficio veſtro. A Belgis etiam abſtinebit, ſi quieſcant ipſi, vt facient certe, conterriti Germaniæ conſenſu, præſertim ſi non fuerint irritati. Nec ego velim illos irritari. Vicinos enim habuimus Belgas longo tempore, non ſocios Imperij. Noſtra edicta nihil morantur, noſtris periculis nihil afficiuntur. Suum quoddam regnum ibi habent, nihilo magis coniunctum cum Imperio, quam ſunt Angli & Scoti. Quare quod verentur aliqui futurum, vt Germania bello implicetur, ſi Belgæ non obtemperarent, qui Imperia noſtra multis iam ſeculis contemnunt, nihil periculi eſt. Nullum ſine veſtro conſilio bellum Gallus mouebit. Et quia Inſubriam tenet pacatam, & hoc tempore optime inſtructus eſt omnibus rebus ad bellum neceſſariis: vnam hanc laudem, vnum hoc decus petit, vt à noſtris ceruicibus depellat Turcas: vt Selymum ingentibus ſucceſſibus elatum, ac minitantem Italiæ exitium adoriatur omnibus viribus. Quare nihil dubito polliceri, electionem Galli allaturam eſſe Germaniæ tranquillitatem, Pannoniæ atque Italiæ ſalutem.

Ac contra ſi elegerimus Hiſpanum, quam atrox bellum accendetis in Italia, ad recuperandum Mediolanum. Etſi autem incerti ſunt exitus bellorum: tamen vt tandem ſit fortuna Imperij ſuperior, diu trahet bellum Hiſpanus, vt ſolet aſſidue vincere, non Achillæo more properans, vt totis viribus dimicet. Interea Italia vaſtabitur crudeliter. Nos occupati rebus Italicis, Turcam non poterimus arcere. Hæc pericula neſcio cur extenuentur, quæ ad totum orbem terrarum pertinent, cum è regione tam diligenter colligantur, & amplificentur pericula, quæ Galli electionem comitari videntur, quæ tamen & leuiora & incerta ſunt. Illud certum eſt, Italiæ horribilem vaſtitatem denunciari electione Hiſpani: futurum etiam, vt Turci interea opprimant Pannonias. Nihil dicam de exitu belli Italici, in quo ſi Gallus vincet, tum vero appetet Neapolim, & fortaſſe Romæ coget Pontificem, vt noſtram electionem improbet. Qualem Tragœdiam ea res paritura eſſet? Sed vincat Imperij fortuna, quid accidet? Hiſpani tenent Italiam, nunquam nobis reddituri. Noui eam gen-

tem,

Digitized by Google

tem cupidam dominationis: Polypi ſunt, quod ſemel præhenderunt, extorqueri ſibi non ſinunt, & cum Italiæ poſſeſſione retinere Imperium haud dubie volent. Non diuino equidem, ſed de rebus futuris coniecturas colligo probabiles. Nulla eſt tam ignaua natio, quæ ſi Italia potiretur, vltro ceſſura eſſet: Tantum abeſt, vt genus hominum bellicoſum, gloriæ atque Imperij auidum, ceſſurum nobis exiſtimetis. Omnibus temporibus creuit hoc modo Regnum, & populorum potentia. Carthaginenſes ſemel accerſiti in Siciliam, poſtea multis ſeculis depelli non potuerunt. Sed vetera omitto. Illi ipſi Turcæ, quos iam tantopere formidamus, poſtquam ſemel in Europam traiecerunt, accerſiti à Conſtantinopolitano Imperatore, progredi, non regredi, poſtea ſtatim conati ſunt. Ipſi Hiſpani infinitas ærumnas perferre maluerunt, quam deſerere Neapolim, quam accerſiti ſpecie ſocietatis, & Italorum ope adiuti, redegerunt in ſuam poteſtatem. Ita nunc inuitati, adiuti à Germanis, potientur Mediolano. Quare cenſeo, non eſſe in Italiam adducendos Hiſpanos.

De ipſorum Regum ingeniis pauca dicam. Etſi enim exiſtimo, indolem in Carolo ad iuſtitiam & bonitatem eſſe dignam iſto genere, & audio, modeſtum ingenium eſſe: tamen ſi quis exiſtimet in adoleſcente conſpici poſſe eas virtutes, quæ in ſummo Principe orbis terrarum ac Duce præſtantiſſimo requiruntur, errat. Opus eſt orbi terrarum primum tali Principe, qui ſapientia & moderatione ſua emendet Eccleſiam Sapienter ergo Moguntinus de religione & de impendentib. Eccleſiæ tumultib. locutus eſt, quorum ſparſa ſunt ſemina. Scio autem Regẽ Franciſcum non modo ſingulari dexteritate ingenij, & prudentia in iudicando præditum eſſe: ſed et de religione cum doctiſſimis hominib. multa ſolere diſputare, multa ipſum legere. Et intelliget, hanc eſſe ſummam laudem magni Principis, vt non deſit recte conſtituẽdæ Eccleſiæ. Deinde hæc tempora requirunt Ducem peritum, acrem, & felicem in armis. Hac in re non indolem in Franciſco, ſed ſpectatam iam induſtriã prædicare poſſumus. Nemo enim Regum Gallicorum, aliquot ſeculis, res geſſit maiores, & quidem exiguo tempore. Cumq; vulgo tribuatur Gallis quædam animi mollities, quod inchoata negotia cito abijcere

Digitized by Google

dicuntur, ſi initio non reſponderit eorum ſpei euentus: hic Rex conſtantiam ſuam in rebus gerendis declarauit, cumq; diuturnum & varium bellum in Inſubria geſſerit, res tantas præcipue ſuis conſiliis gubernauit. Nec defuit ei fortuna. Nemo enim profligauit vlla memoria, inde vſque à Iulio, maiores aut firmiores Heluetiorum exercitus. In his negotiis, cum fortuna pene indulgens in eum fuerit, ſperandum eſt, & in poſterum eius conſiliis Deum affuturum in Imperij pace tuenda, & in defenſione totius Reipublicæ Chriſtianæ.

Quid igitur, anteferemus adoleſcentem, cuius indoles nondum ſatis explorata eſt huic Regi? cuius ſapientia, virtus, & fœlicitas, in toga & in armis cognita eſt. Poſtremo addam & hoc vnum argumentum, quo etſi fatetur, ſe moueri Moguntinus, tamen nos bene ſperare iubet. Nullis verbis dici poteſt, quantum periculi ſit, Imperatorem abeſſe extra Germaniam, & ita abeſſe, vt non ſtatim cum opus eſt, accurrere poſſit. Quid fiet, ſi vel Turcæ ſubito irruptionem fecerint in Germaniam, vel ſeditiones aliquæ orientur inter Principes? Vt in ſæuis tempeſtatibus nauis ſine gubernatore, ita Reſpublica ſine Imperatore, tali tempore ſeruari non poteſt. Accedit aliud perpetuum incommodum: non aſpiciet res Germanicas ex propinquo. Itaq; multa neſciet: multas falſas fabulas credet: leuius afficietur noſtris rebus: nullos habebit ſecum Principes Germaniæ, qui cum eo libere de Rep. loqui poſſint. Sedebit circumfuſus ab Hiſpanis, quorum de multis rebus iudicia & voluntates à Germanis diſcrepant. Mittet edicta in Germaniam, nec cauſis, nec temporibus congruentia, quæ tranquillitatem perturbatura ſunt: num hæc incommoda leuia ducitis? Quid? ſi ipſe etiam incenſus artificiis aliquorum, veniet iratus in Germaniam, & adducet Hiſpanos? qui vt Campaniam, vt Apuliam inter ſe partiti ſunt, ita veſtras ditiones, prædam ſuam eſſe arbitrantur. Prouidendum eſt autem, ne talis aliquis error Germaniæ vaſtitatem, & huic Imperio interitum afferat. An illas maiorum veſtrorum ſedes vultis Hiſpanorum colonias fieri? veſtros poſteros à ſummis ortos Heroibus, venire in ſeruitutem? & aboleri ornamenta Reipublicæ, à vobis ſapienter & ſancte inſtituta iura, iudicia, diſciplinam? Hæc enim omnia in ſeruitu-

te,

Digitized by Google

te mutantur. Sed de hac re plura dicere ominis cauſa nolo.

Si igitur eſt habenda potentiæ ratio in electione, vt ego quoque arbitror, & fatale eſt horum regum alterum eligi, ego Gallum antefero, & nequaquam cenſeo Hiſpanum eligendum eſſe. Sed ſi lex impedit, ne Gallus accerſatur, magis etiam impediat, ne Hiſpanus eligatur: cum eius electio, quantum proſpici humanitus poteſt, minime ſalutaris futura Germaniæ videatur. Ac decurramus ad maiorum noſtrorum exempla, & vere, non callida interpretatione, legem ſeruemus, ac vere Germanicum Principem, qui non aliud domicilium, niſi in Germania habet, qui origine, ingenio, lingua, moribus Germanus eſt, eligamus.

Nec me vſque adeo mouet, quod ait Moguntinus, leporem leonibus imperaturum eſſe: magis illud videndum, ne ciconiam ranis, ſeu coruis vulturem, præficiamus. Potentia Germaniæ ſatis magna eſt, ſi quem eligemus, qui virtute autoritatem ſibi comparare poterit. Accepit hoc Imperium, & pene funditus collapſum, Rudolphus mediocris Princeps, tantum propter virtutem electus, ac breui ita erexit, vt regibus vicinis omnibus formidabilis eſſet. Audio Ludouicum regem Franciæ proximum, cum eſſent de Imperio Germanico ſermones, & quidam Maximilianum per iocum vocaſſet conſulem Auguſtanum, ſignificans eum paucis ciuitatibus imperare, duriter increpuiſſe illum, & reſpondiſſe: Imo vero nequaquam Germanici Imperatoris potentia contemnenda eſt: Cum ille Conſul tympanum pulſat, tota Francia tremit: Honeſte Ludouicus. Noluit enim in regum Maieſtatem iocos, aut conuicia dici. Sed tamen illud etiam oſtendit, ſe Maximilianum propter virtutem, cuilibet potentiſſimorum regum parem ducere.

Nec adeo videtur extincta eſſe virtus in familiis veſtris, nemo vt reperiri poſſit, hoc faſtigio dignus. Tres ſunt familiæ, Bauarica, Saxonica, & Marchica, quæ quadam mediocritate potentiæ autoritatem in Germania tueri poſſunt. Et ſunt in his aliquot Principes, qui ingeniis & virtute ſuſtinere magnitudinem huius adminiſtrationis queunt. Ex his ſi quem elegerimus, conſentientibus ſuffragiis, cumque

Digitized by Google

nos defenſuros eſſe oſtendemus, vt æquum eſt, omnes Principes & populi erunt in officio. Vt igitur habeat autoritatem, virtute opus eſt: vt accedant vires formidabiles exteris omnibus, vna re opus eſt, videlicet Electorum conſenſu: quem inter nos quidem perpetuum ſpero futurum eſſe. Nemo eſt enim inter nos, qui ſibi potentiam aliquam quærat: quem ambitio, aut vlla cupiditas incitatura videatur aduerſus communem Imperij tranquillitatem. Tali ſapientia & grauitate præditos eſſe Electores, cum ſalutare eſt Reipublicæ, tum vero ad omnem poſteritatem Germaniæ glorioſum. Itaq; mirifice delector recordatione huius veſtræ virtutis.

Omittamus igitur Hiſpanum, & virtute cum exteris certemus. Non quæramus alios, qui nobis imperent ocioſis. Nihil enim indignius eſt natis Heroico genere, quam inertia fugitantes laborem, aliis concedere Imperij gloriam, & ſeruitutem accerſere. Quoties in Germania mediocres Principes contraxerunt Regios exercitus, & res præclaras geſſerunt? fuit recens dux Saxoniæ, Albertus, qui ſuis ſumptibus magna ex parte bellum in Belgico geſſit. Quid? ante hunc quantos exercitus ſæpe contraxit Marchio Albertus? Patri tuo, Friderice, duci Erneſto, bellum denunciarat rex Pannoniæ Mathias: quantas copias, quantum robur ex vicinis regionibus ſubito cõtraxerunt, pater & patruus tuus? Itaq; ceſſit vobis Pannonius ſine dimicatione, quod non feciſſet, ſi duorum fratrum ingenia & vires contempſiſſet. Quare non dubito poſſe iniri rationem electo Germanico Principe, ne ei vires, copiæ, arma deſint ad tuendam autoritatem domi & apud exteros.

Expoſui meæ opinionis cauſas, non vt poſtulat magnitudo negotij, ſed vt in præſentia potui, maximeq; cupio audire, quid iudicent cæteri Electores, qui diu Imperij conſiliis interfuerunt, qui Germaniæ ſtatum & vires, qui omnium Principum ingenia & facultates norunt, qui Maximiliani conſilia de rebus his meminerunt. Deniq; qui longum in adminiſtratione Imperij vſum habent, quorum cum audiero orationes, de tota re diligentius diſputare potero.

Cum dicere deſiiſſet Treuir, taciti aliquandiu ſederunt Principes, tanquam defixis animis in cogitatione vtriuſq;

uſq;

Digitized by Google

uſq; orationis. Exaggerata enim magnitudine periculorum in vtraque parte, quorundam animos nonnihil impulerat Treuir, vt ad illud decurrerent, vt omiſſis Regibus quærerent aliquem alium ex Germanicis Principibus. Sed hunc quærentes, animis magis etiam dubitabant. Iubent igitur tandem Fridericum Saxoniæ ducem, natu maximum, ſuam ſententiam exponere, qui pauca præfatus de lege, dixit: *Interpretationem Treuiri ſubtiliorem eſſe, quam qua vti ipſos deceat, addiditq; non dubitandum eſſe, quin lex impediat Galli electionem. Planum & illud eſſe, Carolum vere Germanicum Principẽ eſſe, & in Germania domicilium habere: Et opus eſſe his turbulentis temporib. Principe, qui autoritatem virtute & potentia tueri poſſit. Ideo ſe non dubitare, quin omnibus anteferendus ſit Carolus Archidux Auſtriæ. Sed tamen prius conditiones quaſdam ei ferendas eſſe, vt in tuto ſit Germaniæ libertas, & vt pericula, de quibus diſputatum eſt, quantum prouideri poteſt, caueãtur.* Eadẽ ſentẽtia dicta eſt à cæteris Electorib.

Treuir cum videret omnium animos ad Carolum inclinare, agnoſcere ſe, inquit, Germaniæ fatum, & impendentem Imperii mutationem. Quanquam igitur non deſinit hortari, vt diligentius hæc res deliberaretur, tamẽ affirmat ſe publicæ concordiæ cauſa, ſuum ſuffragium cum illis coniuncturum eſſe. Hac acerrima contentione eius diei in multam noctem producta, tandem ita diſcedunt, vt poſtridie conueniant de conditionibus deliberaturi, quas Caroli Legatis propoſituri erant, qui Moguntiæ euentum expectabant. Fuit igitur de conditionibus illis poſtea per aliquot dies non minus contentionis, quæ præſcriptæ & Moguntiã ad Legatos miſſæ, cum eſſent receptæ, dies conſtituitur, eundi in ſuffragium ſolenni more.

Itaque rurſus ſacro publice facto, ingreſſi in ſacrarium interius templi diui Bartholomæi ſuffragia ferunt hoc ordine. Cœtus electorum reliquus interrogat Moguntinum, quem eligat regem Romanorum & futurũ Imperatorẽ: is reſpon-

Digitized by Google

plum, & communi animo electo Imperatori obtemperate: quem iure ac legibus ſcitis iam eſſe noſtrum Dominum. Nam electio iure ac legib. facta eſt. Nullius noui exempli autores ſumus contra leges. Eſt autem officium neceſſarium, & præſertim ſapientibus ac magnis viris dignum, iuri ac legibus obtemperare, parere Dominis, cauere omni ſtudio, ne contumacia diſſipentur Imperia.

Ac tamen vt libentius huic Domino pareatis, eædem vos rationes hortentur, quæ animos noſtros in electione mouerunt. Etenim non ſolum nihil contra leges fecimus, ſed etiam quantum proſpici à nobis potuit, Deo gubernante noſtras mentes in deſignando Principe, communi ſaluti orbis terrarum conſulere conati ſumus. Quare, vt ſancitum eſt, Germanicum Principem, & quidem in familia Imperatoria natum elegimus, quem indole ad virtutem egregia præditum eſſe cognouimus. Eminent autem in eo duæ virtutes, quæ in ſummo Principe maxime neceſſaræ, ſalubres, & gratæ ſunt, videlicet, amor religionis, & bonitas eximia. Quarum altera eum ad fugiendas libidines, ad vitandas temerarias mutationes, in Eccleſia & Repub. ad fidem ſeruandam conſtantiamq; in promiſſis, ad defenſionem religionis & Imperij, exuſcitat. Vtraq; vero prohibet ſæuitiam, crudelitatem, iniuſtam cupiditatem vindictæ. Etſi enim iudicauimus opus eſſe potente Principe, qui autoritatem etiam viribus tueri poſſet: tamen prius ingenium, & mores conſiderauimus. Potentia enim non ſalutaris, ſed pernicioſa eſſet orbi, ſi ingenium leue aut malum eſſet. Eſt autem ea iam ætas pene, quæ fuit Alexandri Magni capeſcentis Imperium: in qua vires corporis propemodum maturuerunt, & ingenij vigor, induſtria, ſagacitas, & mores ſe proferunt, vt iudicari, qualis ſit natura, poſſit.

Itaq; cum ſciremus, Regem Carolum ſuo iudicio multa honeſte & grauiter reſpondere, & non ſolum non hebetem, ſed etiam ſingulari induſtria & diligentia in obeundis negotiis, aut prouidendis, aut iudicandis, præditum eſſe, & cæteras virtutes habere, bono & magno Principe dignas, ſtatueremusque tali præditum natura, opes & potentiam

tentiam ſuam collocaturum eſſe, non ad nocendum, ſed ad ſalutem humani generis: potius duximus tantis inſtructum viribus eligendum eſſe, quam alium his neceſſariis præſidiis deſtitutum. Hoc conſilio cenſuimus, boni Principis potentiam autoritate armandam eſſe. Et quoniam nos non tantum Germaniæ, ſed vniuerſo orbi terrarum conſulere debemus, vires comparandæ ſunt, aduerſus valentiſſimos hoſtes, non modo Germaniæ, ſed totius Chriſtiani nominis. Tantis incrementis, & tam ſubitis, annos iam ferme centum auctæ ſunt res Turcarum, vt nemini dubium eſſe poſſit, eos Imperium orbis terrarum ſibi polliceri, non modo propter virium magnitudinem, ſed multo magis propter inuſitatos atque admirabiles ſucceſſus. Et vt omittamus priora, Selymus nuper non minori virtute, quam fælicitate Perſas, antea inuictos, ingenti prælio ſuperauit, & ex Armenia eiecit. Deinde duobus ampliſſimis regnis, Syria & AEgypto, potitus eſt, & in Oriente Imperij Turcici limitem eum conſtituit, qui quondam Romani Imperij fuerat, ac tantam gloriam conſecutus eſt, vt maiores ſuos non ſolum regni amplitudine, ſed etiam fœlicitate ſuperare videatur. Nam & pater & auus Machometes, cum quidem Dux eſſet vnus omnium ætatis acerrimus, & fæliciſſimus, cum tentaſſent Syriam, acceptis magnis detrimentis inde ſunt repulſi. At Selymus, velut in eodem curſu, profligato Perſico exercitu, Syriam atque AEgyptum non ſine acerrima dimicatione in poteſtatem ſuam redegit. Hunc, cum natura gloriæ & immenſæ cupidus ſit, non acceſſio virium, non magnitudo ſucceſſuum incitaret ad res maiores ſuſcipiendas? Ille vero iam claſſicum cecinit, & exercitus in Pannoniam miſit. Videmus autem fato quodam hoc tempore duas bellicoſiſſimas nationes coniunctas eſſe, Germanicam & Hiſpanicam: Ac tenet Carolus magnam Italiæ partem. Itaque ſi omnium gentium conſiliis Dux aduerſus Turcas legandus eſſet, haud dubie omnium votis expeteretur, & omnium ſuffragiis deſignaretur Imperator Carolus.

Quare & vos & pleraſq; alias gentes, quæ cum Imperio noſtro ſocietate, aut fœderibus coniunctæ ſunt, ſperamus iudicium noſtrum ſummo ſtudio probaturos eſſe: præſertim cum omnes norint, Carolum

auertet, ſi habebitis obligatum beneficio veſtro. A Belgis etiam abſtinebit, ſi quieſcant ipſi, vt facient certe, conterriti Germaniæ conſenſu, præſertim ſi non fuerint irritati. Nec ego velim illos irritari. Vicinos enim habuimus Belgas longo tempore, non ſocios Imperij. Noſtra edicta nihil morantur, noſtris periculis nihil afficiuntur. Suum quoddam regnum ibi habent, nihilo magis coniunctum cum Imperio, quam ſunt Angli & Scoti. Quare quod verentur aliqui futurum, vt Germania bello implicetur, ſi Belgæ non obtemperarent, qui Imperia noſtra multis iam ſeculis contemnunt, nihil periculi eſt. Nullum ſine veſtro conſilio bellum Gallus mouebit. Et quia Inſubriam tenet pacatam, & hoc tempore optime inſtructus eſt omnibus rebus ad bellum neceſſariis: vnam hanc laudem, vnum hoc decus petit, vt à noſtris ceruicibus depellat Turcas: vt Selymum ingentibus ſucceſſibus elatum, ac minitantem Italiæ exitium adoriatur omnibus viribus. Quare nihil dubito polliceri, electionem Galli allaturam eſſe Germaniæ tranquillitatem, Pannoniæ atque Italiæ ſalutem.

Ac contra ſi elegerimus Hiſpanum, quam atrox bellum accendetis in Italia, ad recuperandum Mediolanum. Etſi autem incerti ſunt exitus bellorum: tamen vt tandem ſit fortuna Imperij ſuperior, diu trahet bellum Hiſpanus, vt ſolet aſſidue vincere, non Achillæo more properans, vt totis viribus dimicet. Interea Italia vaſtabitur crudeliter. Nos occupati rebus Italicis, Turcam non poterimus arcere. Hæc pericula neſcio cur extenuentur, quæ ad totum orbem terrarum pertinent, cum è regione tam diligenter colligantur, & amplificentur pericula, quæ Galli electionem comitari videntur, quæ tamen & leuiora & incerta ſunt. Illud certum eſt, Italiæ horribilem vaſtitatem denunciari electione Hiſpani: futurum etiam, vt Turci interea opprimant Pannonias. Nihil dicam de exitu belli Italici, in quo ſi Gallus vincet, tum vero appetet Neapolim, & fortaſſe Romæ coget Pontificem, vt noſtram electionem improbet. Qualem Tragœdiam ea res paritura eſſet? Sed vincat Imperij fortuna, quid accidet? Hiſpani tenent Italiam, nunquam nobis redditturi. Noui eam gentem,

tem cupidam dominationis: Polypi ſunt, quod ſemel præhenderunt, extorqueri ſibi non ſinunt, & cum Italiæ poſſeſſione retinere Imperium haud dubie volent. Non diuino equidem, ſed de rebus futuris coniecturas colligo probabiles. Nulla eſt tam ignaua natio, quæ ſi Italia potiretur, vltro ceſſura eſſet: Tantum abeſt, vt genus hominum bellicoſum, gloriæ atque Imperij auidum, ceſſurum nobis exiſtimetis. Omnibus temporibus creuit hoc modo Regnum, & populorum potentia. Carthaginenſes ſemel accerſiti in Siciliam, poſtea multis ſeculis depelli non potuerunt. Sed vetera omitto. Illi ipſi Turcæ, quos iam tantopere formidamus, poſtquam ſemel in Europam traiecerunt, accerſiti à Conſtantinopolitano Imperatore, progredi, non regredi, poſtea ſtatim conati ſunt. Ipſi Hiſpani infinitas ærumnas perferre maluerunt, quam deſerere Neapolim, quam accerſiti ſpecie ſocietatis, & Italorum ope adiuti, redegerunt ia ſuam poteſtatem. Ita nunc inuitati, adiuti à Germanis, potientur Mediolano. Quare cenſeo, non eſſe in Italiam adducendos Hiſpanos.

De ipſorum Regum ingeniis pauca dicam. Etſi enim exiſtimo, indolem in Carolo ad iuſtitiam & bonitatem eſſe dignam iſto genere, & audio, modeſtum ingenium eſſe: tamen ſi quis exiſtimet in adoleſcente conſpici poſſe eas virtutes, quæ in ſummo Principe orbis terrarum ac Duce præſtantiſſimo requiruntur, errat. Opus eſt orbi terrarum primum tali Principe, qui ſapientia & moderatione ſua emendet Eccleſiam. Sapienter ergo Moguntinus de religione & de impendentib. Eccleſiæ tumultib. locutus eſt, quorum ſparſa ſunt ſemina. Scio autem Regẽ Franciſcum non modo ſingulari dexteritate ingenij, & prudentia in iudicando præditum eſſe: ſed & de religione cum doctiſſimis hominib. multa ſolere diſputare, multa ipſum legere. Et intelliget, hanc eſſe ſummam laudem magni Principis, vt non deſit recte conſtituẽdæ Eccleſiæ. Deinde hæc tempora requirunt Ducem peritum, acrem, & felicem in armis. Hac in re non indolem in Franciſco, ſed ſpectatam iam induſtriã prædicare poſſumus. Nemo enim Regum Gallicorum, aliquot ſeculis, res geſſit maiores, & quidem exiguo tempore. Cumq; vulgo tribuatur Gallis quædam animi mollities, quod inchoata negotia cito abijcere

dicuntur, ſi initio non reſponderit eorum ſpei euentus: hic Rex conſtantiam ſuam in rebus gerendis declarauit, cumq; diuturnum & varium bellum in Inſubria geſſerit, res tantas præcipue ſuis conſiliis gubernauit. Nec defuit ei fortuna. Nemo enim profligauit vlla memoria, inde vſque à Iulio, maiores aut firmiores Heluetiorum exercitus. In his negotiis, cum fortuna pene indulgens in eum fuerit, ſperandum eſt, & in poſterum eius conſiliis Deum affuturum in Imperij pace tuenda, & in defenſione totius Reipublicæ Chriſtianæ.

Quid igitur, anteferemus adoleſcentem, cuius indoles nondum ſatis explorata eſt huic Regi? cuius ſapientia, virtus, & fælicitas, in toga & in armis cognita eſt. Poſtremo addam & hoc vnum argumentum, quo etſi fatetur, ſe moueri Moguntinus, tamen nos bene ſperare iubet. Nullis verbis dici poteſt, quantum periculi ſit, Imperatorem abeſſe extra Germaniam, & ita abeſſe, vt non ſtatim cum opus eſt, accurrere poſſit. Quid fiet, ſi vel Turcæ ſubito irruptionem fecerint in Germaniam, vel ſeditiones aliquæ orientur inter Principes? Vt in ſæuis tempeſtatibus nauis ſine gubernatore, ita Reſpublica ſine Imperatore, tali tempore ſeruari non poteſt. Accedit aliud perpetuum incommodum: non aſpiciet res Germanicas ex propinquo. Itaq; multa neſciet: multas falſas fabulas credet: leuius afficietur noſtris rebus: nullos habebit ſecum Principes Germaniæ, qui cum eo libere de Rep. loqui poſſint. Sedebit circumfuſus ab Hiſpanis, quorum de multis rebus iudicia & voluntates à Germanis diſcrepant. Mittet edicta in Germaniam, nec cauſis, nec temporibus congruentia, quæ tranquillitatem perturbatura ſunt: num hæc incommoda leuia ducitis? Quid? ſi ipſe etiam incenſus artificiis aliquorum, veniet iratus in Germaniam, & adducet Hiſpanos? qui vt Campaniam, vt Apuliam inter ſe partiti ſunt, ita veſtras ditiones, prædam ſuam eſſe arbitrantur. Prouidendum eſt autem, ne talis aliquis error Germaniæ vaſtitatem, & huic Imperio interitum afferat. An illas maiorum veſtrorum ſedes vultis Hiſpanorum colonias fieri? veſtros poſteros à ſummis ortos Heroibus, venire in ſeruitutem? & aboleri ornamenta Reipublicæ, à vobis ſapienter & ſancte inſtituta iura, iudicia, diſciplinam? Hæc enim omnia in ſeruitu-

te

Digitized by Google

te mutantur. Sed de hac re plura dicere ominis cauſa nolo.

Si igitur eſt habenda potentiæ ratio in electione, vt ego quoque arbitror, & fatale eſt horum regum alterum eligi, ego Gallum antefero, & nequaquam cenſeo Hiſpanum eligendum eſſe. Sed ſi lex impedit, ne Gallus accerſatur, magis etiam impediat, ne Hiſpanus eligatur: cum eius electio, quantum proſpici humanitus poteſt, minime ſalutaris futura Germaniæ videatur. Ac decurramus ad maiorum noſtrorum exempla, & vere, non callida interpretatione, legem ſeruemus, ac vere Germanicum Principem, qui non aliud domicilium, niſi in Germania habet, qui origine, ingenio, lingua, moribus Germanus eſt, eligamus.

Nec me vſque adeo mouet, quod ait Moguntinus, leporem leonibus imperaturum eſſe: magis illud videndum, ne ciconiam ranis, ſeu coruis vulturem, præficiamus. Potentia Germaniæ ſatis magna eſt, ſi quem eligemus, qui virtute autoritatem ſibi comparare poterit. Accepit hoc Imperium, & pene funditus collapſum, Rudolphus mediocris Princeps, tantum propter virtutem electus, ac breui ita erexit, vt regibus vicinis omnibus formidabilis eſſet. Audio Ludouicum regem Franciæ proximum, cum eſſent de Imperio Germanico ſermones, & quidam Maximilianum per iocum vocaſſet conſulem Auguſtanum, ſignificans eum paucis ciuitatibus imperare, duriter increpuiſſe illum, & reſpondiſſe: Imo vero nequaquam Germanici Imperatoris potentia contemnenda eſt: Cum ille Conſul tympanum pulſat, tota Francia tremit: Honeſte Ludouicus. Noluit enim in regum Maieſtatem iocos, aut conuicia dici. Sed tamen illud etiam oſtendit, ſe Maximilianum propter virtutem, cuilibet potentiſſimorum regum parem ducere.

Nec adeo videtur extincta eſſe virtus in familiis veſtris, nemo vt reperiri poſſit, hoc faſtigio dignus. Tres ſunt familiæ, Bauarica, Saxonica, & Marchica, quæ quadam mediocritate potentiæ autoritatem in Germania tueri poſſunt. Et ſunt in his aliquot Principes, qui ingeniis & virtute ſuſtinere magnitudinem huius adminiſtrationis queunt. Ex his ſi quem elegerimus, conſentientibus ſuffragiis, eumque

 nos

nos defenſuros eſſe oſtendemus, vt æquum eſt, omnes Principes & populi erunt in officio. Vt igitur habeat autoritatem, virtute opus eſt: vt accedant vires formidabiles exteris omnibus, vna re opus eſt, videlicet Electorum conſenſu: quem inter nos quidem perpetuum ſpero futurum eſſe. Nemo eſt enim inter nos, qui ſibi potentiam aliquam quærat: quem ambitio, aut vlla cupiditas incitatura videatur aduerſus communem Imperij tranquillitatem. Talis ſapientia & grauitate præditos eſſe Electores, cum ſalutare eſt Reipublicæ, tum vero ad omnem poſteritatem Germaniæ glorioſum. Itaq; mirifice delector recordatione huius veſtræ virtutis.

Omittamus igitur Hiſpanum, & virtute cum exteris certemus. Non quæramus alios, qui nobis imperent ocioſis. Nihil enim indignius eſt natis Heroico genere, quam inertia fugitantes laborem, aliis concedere Imperij gloriam, & ſeruitutem accerſere. Quoties in Germania mediocres Principes contraxerunt Regios exercitus, & res præclaras geſſerunt? fuit recens dux Saxoniæ, Albertus, qui ſuis ſumptibus magna ex parte bellum in Belgico geſſit. Quid? ante hunc quantos exercitus ſæpe contraxit Marchio Albertus? Patri tuo, Friderice, duci Erneſto, bellum denunciarat rex Pannoniæ Mathias: quantas copias, quantum robur ex vicinis regionibus ſubito cõtraxerunt, pater & patruus tuus? Itaq; ceſſit vobis Pannonius ſine dimicatione, quod non feciſſet, ſi duorum fratrum ingenia & vires contempſiſſet. Quare non dubito poſſe iniri rationem electo Germanico Principe, ne ei vires, copiæ, arma deſint ad tuendam autoritatem domi & apud exteros.

Expoſui meæ opinionis cauſas, non vt poſtulat magnitudo negotij, ſed vt in præſentia potui, maximeq; cupio audire, quid iudicent cæteri Electores, qui diu Imperij conſiliis interfuerunt, qui Germaniæ ſtatum & vires, qui omnium Principum ingenia & facultates norunt, qui Maximiliani conſilia de rebus his meminerunt. Deniq; qui longum in adminiſtratione Imperij vſum habent, quorum cum audiero orationes, de tota re diligentius diſputare potero.

Cum dicere deſiiſſet Treuir, taciti aliquandiu ſederunt Principes, tanquam defixis animis in cogitatione vtriuſq;

Digitized by Google

uſq; orationis. Exaggerata enim magnitudine periculorum in vtraque parte, quorundam animos nonnihil impulerat Treuir, vt ad illud decurrerent, vt omiſſis Regibus quærerent aliquem alium ex Germanicis Principibus. Sed hunc quærentes, animis magis etiam dubitabant. Iubent igitur tandem Fridericum Saxoniæ ducem, natu maximum, ſuam ſententiam exponere, qui pauca præfatus de lege, dixit: *Interpretationem Treuiri ſubtiliorem eſſe, quam qua vti ipſos deceat, addiditq; non dubitandum eſſe, quin lex impediat Galli electionem. Planum & illud eſſe, Carolum vere Germanicum Principẽ eſſe, & in Germania domicilium habere: Et opus eſſe his turbulentis temporib. Principe, qui autoritatem virtute & potentia tueri paſſit. Ideo ſe non dubitare, quin omnibus anteferendus ſit Carolus Archidux Auſtriæ. Sed tamen prius conditiones quaſdam ei ferendas eſſe, vt in tuto ſit Germaniæ libertas, & vt pericula, de quibus diſputatum eſt, quantum prouideri poteſt, caueãtur.* Eadẽ ſentẽtia dicta eſt à cæteris Electorib.

Treuir cum videret omnium animos ad Carolum inclinare, agnoſcere ſe, inquit, Germaniæ fatum, & impendentem Imperii mutationem. Quanquam igitur non deſinit hortari, vt diligentius hæc res deliberaretur, tamẽ affirmat ſe publicæ concordiæ cauſa, ſuum ſuffragium cum illis coniuncturum eſſe. Hac acerrima contentione eius diei in multam noctem producta, tandem ita diſcedunt, vt poſtridie conueniant de conditionibus deliberaturi, quas Caroli Legatis propoſituri erant, qui Moguntiæ euentum expectabant. Fuit igitur de conditionibus illis poſtea per aliquot dies non minus contentionis, quæ præſcriptæ & Moguntiã ad Legatos miſſæ, cum eſſent receptæ, dies conſtituitur, eundi in ſuffragium ſolenni more.

Itaque rurſus ſacro publice facto, ingreſſi in ſacratium interius templi diui Bartholomæi ſuffragia ferunt hoc ordine. Cœtus electorum reliquus interrogat Moguntinum, quem eligat regem Romanorum & futurũ Imperatorẽ: is

reſpondet, ſe eligere Carolum Archiducem Auſtriæ. Deinde & Moguntinus reliquos interrogat. Hoc modo omnium conſentientibus ſuffragiis Carolus electus eſt Imperator. Deinde ſuffragia relata ſunt in literas, & confirmata ſingulorum ſigillis. Poſtea accerſita Nobilitate ac multitudine vniuerſa, publice facta eſt renunciatio, tum in hanc ſententiam habuit Moguntinus orationem:

Quod fœlix, fauſtumque ſit Eccleſiæ Chriſtianæ, Imperio noſtro, & patriæ, renuncio vobis electum eſſe regem Romanorum, & deſignatum Imperatorem Carolum Archiducem Auſtriæ & Burgundiæ, regem Hiſpaniæ. Qua in re primum agendæ ſunt Deo gratiæ, quod ſumma concordia & conſentientibus Electorum Principum ſuffragiis res tanta perfecta eſt. Sæpe enim antea cum diſſentientibus Electorum ſtudiis & voluntatibus diuerſi eligerentur, orta ſunt inter Germanos bella ciuilia, plena impij furoris & crudelitatis, in quibus domi mutua cæde flos Nobilitatis extinctus eſt: abſumptæ Imperij vires, ac pene vniuerſa Germania in ſolitudinem, vaſtitatemque redacta eſt. Foris autem nomen Imperij noſtri contemni cœpit: Italia deficere, & alios reges accerſere: Turcæ impune graſſari, dum nos impliciti domeſticis bellis, reprimere eos non potuimus. Porro quantum mali hoc tempore diſcordia Electorum paritura erat? Cum non ſolum Germaniæ Principes, ſed fortaſſis etiam exteri reges in media Germania de Imperij poſſeſſione dimicaturi fuiſſent. Nec leuiter tentata res eſt, vt conſenſus noſter diſſolueretur. Quare ego quidem non minus propter concordiam noſtram, quam electionem ipſam lætor, Deoque gratias ago, qui mentes omnium ad concordiam retinendam flexit & gubernauit: Qua incolumi ſperamus huic nationi nō defuturum conſilium ad defendendam patriam & Imperij dignitatem. Etſi diuinitus potius quam humana prudentia perfectum eſt, vt voluntates noſtræ congruerent, tamen hac in re etiam veſtra virtus ac ſapientia Electores, maximam gloriam vobis apud exteros reges pariet: conciliabit & beneuolentiam noſtrorum Principum, qui vobis tantæ rei arbitrium ſolis commiſerunt, vt Dominum ipſis, vt cuſtodem publicæ ſalutis,

Digitized by Google

lætis, vt Eccleſiæ orbis terrarum propugnatorem elegeritis. Apud hos eo plus admirationis hæc veſtra diligentia grauitasq; habet, quod ipſi norunt quoſdam non modo variis artificiis, ſed etiam propoſitis minis ac terroribus, conſcripto exercitu hoc ipſum conatos eſſe, vt noſtras mentes diſtraherent ac diſſociarent. Vtinam noſtrum exemplum & poſteris proſit, qui quantis laudibus veſtram celebrabunt ſapientiam & virtutem? quod cauiſtis, ne diſcordia inter vos orta bellum æternum & exitiale patriæ excitaretur. Sed vt ante dixi, DEVM agnoſcamus autorem eſſe huius conſenſus, eumq; ardentibus votis precemur, vt ſit perpetuus. Deinde poſtquam electus eſt Carolus, non dubitemus, quin DEI conſilio & voluntate ad hoc tantum faſtigium euectus ſit. Nam haud dubie fato & voluntate Dei Imperia dantur.

Agamus igitur Deo gratias, quod Principem nobis optimæ atq; ampliſſimæ ſpei dedit, ac petamus, vt auſpicia Imperij ſint fauſta ac fælicia, & vt Deus gubernet Regis Caroli animum, conſilia, actiones, ad gloriam Chriſti illuſtrandam, ad Eccleſiæ tranquillitatem conſtituendam, ad patriæ atq; Imperij pacem defendendam, ad religionis, legum, iuſtitiæ, diſciplinæ, conſeruationem. Hæc ingentia bona cogitemus vere eſſe cæleſtia beneficia, quæ generi humano per bonos Principes DEVS impertit. Quare à Deo piis & aſſiduis precibus petenda. Quemadmodum ille, cum inquit de Deo: Qui dat ſalutem Regibus: admonet ita eſſe fælicia Imperia, ſi Deus det ſalutem, ſi gubernet atq; adiuuet eos, qui Reſpublicas adminiſtrant. Omnes igitur inuocate Deum & Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, & hanc Pſalmi vocem pio pectore ingeminate, quæ precationem pro Rege continet. Mittat tibi auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te. Publico etiam nomine poſtulamus, vt Carolo Regi Romanorum, & electo Imperatori, ac Domino veſtro obediatis. Quod quidem nos pro fide, virtute, ac ſapientia veſtra, facturos eſſe, non dubitamus: præſertim cum ille tanta modeſtia iudicium noſtrum ac ſuffragia expectauerit. Et quemadmodum nos in electione præſtitimus, ne qua inter nos diſcordia oriretur: ita vos propter publicam Imperij tranquillitatem imitamini noſtrum exemplum,

Digitized by Google

plum, & communi animo electo Imperatori obtemperate: quem iure ac legibus ſcitis iam eſſe noſtrum Dominum. Nam electio iure ac legib. facta eſt. Nullius noui exempli autores ſumus contra leges. Eſt autem officium neceſſarium, & præſertim ſapientibus ac magnis viris dignum, iuri ac legibus obtemperare, parere Dominis, cauere omni ſtudio, ne contumacia diſſipentur Imperia.

Ac tamen vt libentius huic Domino pareatis, eædem vos rationes hortentur, quæ animos noſtros in electione mouerunt. Etenim non ſolum nihil contra leges fecimus, ſed etiam quantum proſpici à nobis potuit, Deo gubernante noſtras mentes in deſignando Principe, communi ſaluti orbis terrarum conſulere conati ſumus. Quare, vt ſancitum eſt, Germanicum Principem, & quidem in familia imperatoria natum elegimus, quem indole ad virtutem egregia præditum eſſe cognouimus. Eminent autem in eo duæ virtutes, quæ in ſummo Principe maxime neceſſariæ, ſalubres, & gratæ ſunt, videlicet, amor religionis, & bonitas eximia. Quarum altera eum ad fugiendas libidines, ad vitandas temerarias mutationes, in Eccleſia & Repub. ad fidem ſeruandam conſtantiamq; in promiſſis, ad defenſionem religionis & Imperij, exuſcitat. Vtraq; vero prohibet ſæuitiam, crudelitatem, iniuſtam cupiditatem vindictæ. Etſi enim iudicauimus opus eſſe potente Principe, qui autoritatem etiam viribus tueri poſſet: tamen prius ingenium, & mores conſiderauimus. Potentia enim non ſalutaris, ſed pernicioſa eſſet orbi, ſi ingenium leue aut malum eſſet. Eſt autem ea iam ætas pene, quæ fuit Alexandri Magni capeſcentis Imperium: in qua vires corporis propemodum maturuerunt, & ingenij vigor, induſtria, ſagacitas, & mores ſe proferunt, vt iudicari, qualis ſit natura, poſſit.

Itaq; cum ſciremus, Regem Carolum ſuo iudicio multa honeſte & grauiter reſpondere, & non ſolum non hebetem, ſed etiam ſingulari induſtria & diligentia in obeundis negotiis, aut prouidendis, aut iudicandis, præditum eſſe, & cæteras virtutes habere, bono & magno Principe dignas, ſtatueremusque tali præditum natura, opes & potentiam

Digitized by Google

tentiam ſuam collocaturum eſſe, non ad nocendum, ſed ad ſalutem humani generis: potius duximus tantis inſtructum viribus eligendum eſſe, quam alium his neceſſariis præſidiis deſtitutum. Hoc conſilio cenſuimus, boni Principis potentiam autoritate armandam eſſe. Et quoniam nos non tantum Germaniæ, ſed vniuerſo orbi terrarum conſulere debemus, vires comparandæ ſunt, aduerſus valentiſſimos hoſtes, non modo Germaniæ, ſed totius Chriſtiani nominis. Tantis incrementis, & tam ſubitis, annos iam ferme centum auctæ ſunt res Turcarum, vt nemini dubium eſſe poſſit, eos Imperium orbis terrarum ſibi polliceri, non modo propter virium magnitudinem, ſed multo magis propter inuſitatos atque admirabiles ſucceſſus. Et vt omittamus priora, Selymus nuper non minori virtute, quam fælicitate Perſas, antea inuictos, ingenti prælio ſuperauit, & ex Armenia eiecit. Deinde duobus ampliſſimis regnis, Syria & AEgypto, potitus eſt, & in Oriente Imperij Turcici limitem eum conſtituit, qui quondam Romani Imperij fuerat, ac tantam gloriam conſecutus eſt, vt maiores ſuos non ſolum regni amplitudine, ſed etiam fælicitate ſuperare videatur. Nam & pater & auus Machometes, cum quidem Dux eſſet vnus omnium ætatis acerrimus, & fæliciſſimus, cum tentaſſent Syriam, acceptis magnis detrimentis inde ſunt repulſi. At Selymus, velut in eodem curſu, profligato Perſico exercitu, Syriam atque AEgyptum non ſine acerrima dimicatione in poteſtatem ſuam redegit. Hunc, cum natura gloriæ & immenſæ cupidus ſit, non acceſſio virium, non magnitudo ſucceſſuum incitaret ad res maiores ſuſcipiendas? Ille vero iam claſſicum cecinit, & exercitus in Pannoniam miſit. Videmus autem fato quodam hoc tempore duas bellicoſiſſimas nationes coniunctas eſſe, Germanicam & Hiſpanicam: Ac tenet Carolus magnam Italiæ partem. Itaque ſi omnium gentium conſiliis Dux aduerſus Turcas legandus eſſet, haud dubie omnium votis expeteretur, & omnium ſuffragiis deſignaretur Imperator Carolus.

Quare & vos & pleraſq; alias gentes, quæ cum Imperio noſtro ſocietate, aut fœderibus coniunctæ ſunt, ſperamus iudicium noſtrum ſummo ſtudio probaturos eſſe: præſertim cum omnes norint, Carolum

lum ſingulari moderatione naturæ præditum eſſe, maximeque à ſuperbia, ſæuitia, cupiditate iniuſtæ dominationis, abhorrere. Eſſet enim formidanda liberis tanta potentia, eſſent metuendæ Imperij & orbis terrarum graues mutationes, niſi naturæ bonitate & timore Dei potentiam moderaturus videretur: Quod vt ſperemus, grauiſſimis argumentis adducimur. Indoles enim ipſius penitus nobis perſpecta eſt, cognouimus q; eum habere infixam animo mirificam reuerentiam erga religionem, fidem pactorum conſtantiſſime præſtare, & à crudelitate quam maxime abhorrere. Sunt autem omnium reliquarum virtutum nutrices, religio, veritas, & manſuetudo. Deinde familiæ natura monemur, quæ Imperium iam annos plus octoginta ita tenuit, vt nondum pœnitere nos Auſtriacorum Principum debeat. Inprimis enim enituit in vtroque in auo & proauo, eximia moderatio & lenitas: quæ quidem in Maximiliano Cæſare non poterat ſegnities videri. Nemo enim erat illo in armis acrior. Quoties armis dimicauit ipſe? Quoties paruis copiis, ingentes fudit exercitus? Nunquam fortunæ ſuccumbebat eius animus. Rurſus in victoria, in toga mitiſſimus erat. Et quod ſingularis erat prudentiæ, præcipuo ſtudio cauebat, ne iracundia incitatus, præberet occaſionem mutationibus Eccleſiæ aut Imperij. Ab hoc prognatum Carolum, referre auitam moderationem animaduertimus: & ea eſſe grauitate præditum ſcimus, vt intuens in maiorũ exempla non ſit commiſſurus, vt ab illis degeneraſſe dicatur: vt alienos mores, indignos maioribus, accerſiuiſſe: vt primus laudatiſſimæ familiæ notam ſuperbiæ, & crudelitatis inuſſiſſe feratur. Meminit etiam aui præcepta, de timore Dei, de cura tuendæ religionis, de clementia: quæ vt decet, velut oracula obſeruat. Quanquam quid opus eſt longa oratione. Iam ſpecimen induſtriæ & virtutum aliarum dedit in Hiſpania. Auo eius materno extincto, magni motus in regno, & ciuiles diſcordiæ erant exortæ. Has aduentu ſuo repreſſit: cumq; eius nationis ingenia bellicoſiſſima ſint, & exteros dominos non facile patiantur: tamen ipſe non tam armis, quàm virtutis, ac præcipue bonitatis admiratione, totam Hiſpaniam nunc ita retinet in officio, vt nemo Regum vnquam tam pacatam tenuerit.

Quare

Digitized by Google

Quare quantum humanitus prouideri potuit, eligimus Imperatorem, in quo cum virtute potentia coniuncta eſt, vt eius vires præſidio eſſent religioni, Imperio, & vniuerſo nomini Chriſtiano. Proinde vos auſpiciis Imperij ipſius læta & fauſta precamini: eique libenter obedite, vt decet Principes & populos amantes publicæ tranquillitatis. Poſtremo cum ingentem luctum & mœrorem, interitus Maximiliani attulerit, decet vos vim fati æquiore animo ferre: poſtquam nepos, quem ille chariſſimum habuit, & nobis aliquando commendauit, ipſi ſucceſſit, vt non omnino extinctus videri poſſit. Deinde ipſius manibus hoc officium tribuite, vt maiori ſtudio nepoti pareatis, & conſiliis veſtris & copijs, ſuſcipientem grauiſſimam Imperij molem, ſumma concordia adiuuetis. Quod eo etiam vobis faciendum eſt maiore cura, vt Imperij poſſeſſionem retineatis, quam ſine concordia tueri nequaquam poſſumus. Cogitate autem quantum decus ſit, vnam hanc nationem delectam eſſe, quæ non tantum ſuos fines defenderet, ſed cuſtos eſſet etiam cæterarum gentium, & pro communi ſalute Chriſtiani nominis præcpuam ſtationem teneret. Hoc decus magna virtute partum à maioribus, & annos fere iam octingentos in hac natione conſeruatum, ſapientia & concordia Principum, nolite nunc per diſcordiam amittere, eaq; in re cum veſtræ gloriæ & tranquillitati, tum vero ſaluti orbis terrarum conſulite. Idque officium Principes & eos, qui præſunt Reipublicæ, maxime debere Deo ſtatuite, vt communi ſaluti omnibus viribus conſulant.

Hæc renuncianti, populus cum plauſu acclamabat. Nihil enim omnibus ordinibus erat optatius, quam eludi expectationem Gallorum, qui Imperium ſibi deſponderāt. Itaq; audito Caroli nomine, omnes vna voce & conſenſu electionem approbabant. Agūt gratias Deo Opt. Max. primum, quod metus Ciuilium bellorū ſublatus erat conſenſu ſuffragiorum: Deinde, quod omnes iudicabant diuinitus orbi terrarum ſalutarem Principē datum eſſe. Omnes iam tum ominabantur huius Caroli virtutem & fœlicitatē præſidio futuram toti Europæ: omnes vota faciebant, vt auſpi-

Digitized by Google

cia eſſent fauſta & fœlicia. Secundum hæc, Legati ipſius Caroli Moguntia euocātur: qui magno honore excepti, atque in comitium introducti, certius ex ipſis Electoribus cognoſcunt, Diui Maximiliani nepotem, cuius ipſi Legatos agebant, cunctis ſuffragiis rite electum & renunciatum eſſe Romanorum Imperatorem. Deinde adhibiti in conſilium ab ijſdem Principibus conſuluntur de gubernanda Imperij adminiſtratione, donec rebus in Hiſpania conſtitutis, Carolus in Germaniam veniret. Nam ipſo procul abſente efficiendum erat, vt Germania tranquilla eſſet, neue Gallicæ factiones, motus in Germania excitarent. Delectus eſt igitur Caſimirus Marchio Brandeburgenſis, qui legiones certis in locis collocatas haberet in præſidiis, & duceret exercitum, ſi qua belli gerendi neceſſitas incideret. Adiuncti ſunt Electores certi, quorum cōſilio vteretur. His rebus conſtitutis, Legati dimittuntur: quos diſcedentes proſecuti ſunt Principes Electores vſq; Moguntiam: Inde Francofordiam reuerſi, ſuos & ipſi Legatos cum literis ad Carolum mittunt: cuius Legationis, Fridericus Palatinus Rheni, principem locum obtinebat.

Interea electionis nuncii magnis, diurnis, nocturniſq; itineribus in Hiſpaniam contendunt, è quibus vnus eximia celeritate cæteros anteuertens, nono die Barcinum (vulgo Barſellonam vocant) peruenit, ex eo quo Francofordia profectus eſt: cumque lętum exoptatumque nuncium illuc attuliſſet, à rege, quem in cubiculo mane adhuc quieſcentē inuenit, magno auri pondere donatus eſt. Nec Fridericus Palatinus longam in itinere moram fecit. Nam prid. Cal. Decembris eodem peruenit, cumque ad vrbem accederet Barſellonam, rex cognito eius aduentu, ad tria ferme milliaria obuiam ei proceſſit, Legatis benigne & comiter exceptis, inque oppidum introductis, literę Regi ab Electoribus ſcriptæ redduntur. In literis primum inerat cōmemoratio beneuo-

beneuolentiæ Principum erga Carolum, & officij. Cum autem Imperia fato regantur, narrabant diuinitus hanc electionem gubernandam eſſe, vt ſuffragiorum concordiam, & vniuerſæ Germaniæ vota cõſentientia oſtẽderent, etſi ipſi etiam iudicio ſuo de familia, deque ipſius virtute, neminem putarint ipſi anteferendum fuiſſe. Huic orationi grauiter ſcriptæ, adiecta erat petitio, vt Jmperium ſine recuſatione acciperet, & conſtitutis rebus in Hiſpania, maturet iter in Germaniam.

Carolus, acceptis & lectis literis, cum exiſtimaret ſe quaſi diuina voce, tanto conſenſu totius patriæ vocari, etſi videbat, quanta rerum moles ſibi imponebatur: tamen & Deo obtemperandum, & patriam non deſtiutendam eſſe cenſebat. Reſpondit autem Legatis per Mercurinum Oratorẽ: Huic enim ſumma laus eloquentiæ tribuebatur. Vſus eſt igitur Mercurinus luculenta Oratione, atque huiuſmodi verba fecit: *Iure lætatur rex Carolus, cum beneuolentia, tum vero etiam grauiſſimo iudicio ſummi Senatus, Germaniæ Principum, qui tam dubio tempore, Imperij gubernationem ipſi vni tuto commendari cenſuerunt. Quid enim aut gratius ei accidere poteſt, quam quod ab vniuerſa patria ſe vere amari intelligit? aut honorificentius? quam quod ſapientiſſimi Principes tantam ipſi virtutem tribuunt, & quaſi diuinantes, eam ſpem de ipſius fide & fœlicitate conceperunt, neminem vt ad hoc Imperij faſtigium, quam ipſum, euehere maluerint. Viciſſim igitur & patriæ pietatem, & cognatis Principibus beneuolentiam perpetuam pollicetur. Deliberantem autem de Imperio accipiendo diuerſæ curæ diu exercuerunt. Etſi enim magni animi eſt, non deterreri mole rerum & magnitudine periculorum, quæ videntur impendere intuenti nunc Italiam, quæ à Gallis tenetur, nunc Turcas denunciantes bellum Pannoniis: tamen cum vere ſit diuina res gubernatio, nec niſi aſpirante Deo, fœlix eſſe poſſit, cantanter & religioſe Imperia accipienda ſunt. Hæc etiam Hiſpania, etſi vires ſuas, quæ non ſunt exiguæ, ad ſocietatem rerum gerendarum offert, tamen*

ipſum

Digitized by Google

ipſum regem domi, velut in ſpecula regni, aſſiduum eſſe mallet. Sed è regione durum videbatur, patriæ opem ab ipſo implorandi deeſſe. Mouit etiam animum gentilium decus, atque honeſtum eſſe iudicat, aui & proaui exempla ſequi. Et cum auus collapſas res rurſus erexerit, cumq́; huic familiæ potitæ hoc faſtigio, tantæ acceſſerint opes, arbitratur diuinitus hanc familiam ad Imperij defenſionem vocari. Poſtremo etiam Principum Electorum votis & iudicio permouetur, vt rem omnium difficilimam, Imperij gubernationem, ſuſcipere minus recuſet. Tam multæ graues cauſæ cum concurrerent, cumque diuinitus ſe vocari ad Imperium, patriæ conſenſu, ſtatueret: tandem, quod fœlix fauſtumq́; ſit, Imperium accipere rex Carolus decreuit, & hanc voluntatem ſuam dux Friderice à te exponi Electoribus, & perferri in totam Germaniam poſtulat.

Principio vero quod Regum ſapientiſſimus Salomon vnum optabat, id ipſe quoque optat, cum humana ſapientia non ſit par tantæ gubernationi, vt Deus pectus & conſilia ipſius in toga, & in armis regat, ac perficiat, vt Eccleſiæ & toti generi humano, hæc ipſius gubernatio ſalutaris ſit. Meminit rex Carolus, ex hac ipſa Hiſpania duos Principes ad Imperium vocatos eſſe, Traianum & Theodoſium, quorum alter optimus appellatus eſt, alter non ſolum bonitate & armis Traiano par fuit, ſed etiam hac laude excelluit, quod vere Deum coluit, ac perfecit, vt Euangelium latius propagaretur, & concordiam Eccleſiæ, pie, diremptis diſſidiis, conſtituit. Hi duo Principes ex Hiſpania euocati, cum fuerint ſalutares orbi terrarum, lætatur omine. Horum exempla ſibi proponet, & annumerari laudatiſſimis Imperatoribus volet. Summa virtus maiorum fuit in vtraque familia, Auſtriaca & Hiſpanica: Horum ſimilitudo in regis Caroli natura & indole iam præclare lucet. Comitatur autem felicitas cum cæteras virtutes, tum vero præcipue pietatem erga Deum, quæ in rege Carolo eminet: Quare ſpes eſt, eius gubernationem fauſtam, felicem, & ſalutarem fore orbi terrarum, & vt ſit, omnes boni toto pectore vota facere debent. Tu vero dux Friderice ito, & Principibus Electoribus gratias agito, quorum cognouit eximiam beneuolentiam eſſe ac voluntates eo-

rum

Digitized by Google

eorum confirmato, & Imperatorem Carolum petere dicito, vt ipſi tanquam cuſtodes publicæ pacis, ſua fide, concordia, virtute, Germaniæ tranquillitatem tueantur, donec Imperator in Germaniam veniet, qui quidem aduentum maturare quamprimum decreuit.

Hæc cum Mercurinus dixiſſet, tota curia lætitiæ plena, Regi Carolo & Imperatori omnia fauſta precabatur. Poſtea ſcriptæ ſunt literæ ad Electores, in quibus Rex ſe Imperium accepiſſe profitetur, & de conſtituendo ſtatu Imperij nihil ſine conſilio Electorum facturum eſſe profitetur. Commemorat ſibi beneuolentiam ipſorum iucundiſſimam eſſe, & voluntates eorum confirmat. Poſtremo pollicetur etiam breui ſe in Germaniam venturum eſſe. Vt igitur ſolicitis Electoribus quamprimum voluntas Caroli Imperatoris ſignificaretur, Fridericus Palatinus ampliſſimis muneribus ornatus, ſtatim dimiſſus eſt.

Cæſar autem initio veris ex Hiſpania ſoluens, traiecit in Angliam, vbi à Rege Henrico VIII. non ſolum comiter, pro ipſorum neceſſitudine & hoſpitii iure, ſed etiam ſplendidiſſimo apparatu, exceptus eſt. Cumque fœdera inter duos Reges confirmata eſſent, Anglus pollicitus eſt, ſe Caroli coronationi interfuturum eſſe, honoris ipſius cauſa. Poſt paucos dies inde venit in Belgicum, vbi magna frequentia omnium ordinum, fauſtis eum ominibus excepit. Gratulantur reditum eo maiore veneratione: quia iam virum cernebant Principem, qui in Hiſpaniam ante annos aliquot admodum adoleſcens profectus fuerat: Optant læta & fœlicia Imperii auſpicia. Commoratur autem Rex Carolus aliquantiſper in Belgico, tum vt ciuitatum ſuarum ſtatum cognoſcat, tum vt Angli aduentum expectet. Sed hunc facile Rex Franciſcus perpulit, ne Carolum comitaretur, ac ſibi Anglum nouis pactionibus adiunxit, quę deinde magnas rerum conuerſiones attulerunt.

Tandem igitur Aquiſgranum venit Rex Carolus, florem

Digitized by Google

rem ſecum Burgundicæ & Belgicæ nobilitatis ducens. Et quanquam in oppido & vicinia graſſabatur lues peſtilens, tamen ne noui exempli autor eſſet, mutare locum coronationis noluit. Aduenienti obuiam proceſſerunt Electores, & fere omnes reliqui Germaniæ Principes. Aderat & cœtus ſacerdotum, Caroli Magni monimenta gerens. Poſtero die, fuit dies duodecimus Menſis Octobris, coronatus eſt in æde maiori Aquiſgrani, veteri ritu. Moguntinus & Colonienſis indutum trabea ad aram adduxerunt: Dux Palatinus orbis figuram præferebat: Dux Saxoniæ enſem: Marchio Brandenburgenſis ſceptrum: Treuirenſis vero, more à maioribus accepto, Regem vnxit. Hic ad aram iuſiurandum prælectum eſt. Deinde corona à Moguntino & Colonienſi impoſita: Poſtea tradita, ſceptrum & enſis.

His ceremoniis peractis, regium conuiuium apparatur, in quo Electorum diſtributa ſunt miniſteria. Aſtat Moguntinus codicillos & ſigillum manu geſtans: Marchio Brandenb. ſceptrum: Regis Bohemici Legatus, Pincernæ munere fungitur: Palatinus, Dapiferi. Interim in foro Dux Saxoniæ auenam equitibus diſtribuit. Aſſatur & taurus integer, refertus altilib. omnis generis, vnde primũ coronato Regi Romanorum apponitur ferculum. Poſt coronationẽ Cæſar cum Principibus Coloniam venit, vt de futuro conuentu colloquerentur, in quo de veteri more poſt coronationem lex de pace communi renouatur, & de ſumma Reipublicæ deliberatur. Decretum eſt igitur, vt ad Calendas Ianuarias indiceretur conuentus Wormatiæ. His actis, & Carolus in Belgicum rediit, & cæteri Principes in ſuas ditiones diſceſſerunt.

FINIS.

Digitized by Google

ORATIO ORATORVM FRANCISCI REGIS GALLORVM, PRINCIPIBVS Electoribus Francofordiam è Confluentia miſſa

Die XVIII. Menſ. Junij, Anno M.D.XIX.

QVanto maiores noſtri conſilio, quanta in rebus gerendis prudentia excelluerint, quantam obſequentium longo tractu ſæculorum, naſciturǽque poſteritatis rationem habuerint, vel hoc vno liquidiſſime vobis compertum eſſe, reor, Reuerendiſſimi, Illuſtriſſimiq; Domini, Excellentiſſimi ac Potentiſſimi Principes, qui ſublata omni diſcordiarum ſeditionumq; occaſione pacatum ac tranquillum pro viribus ſuis Chriſtianæ Reip. ſtatum relinquere curauerunt, nunquam ſane auſpicatius, nunquam fortunatius, nũquam melius fœliciuſve, conſultum perſpectumq; fuiſſe auguſtiſſimo Imperatoriæ Maieſtatis culmini animaduertimus, quam vbi deligendi creandique Rom. Regis, ac ſubinde Imperatoris poteſtas

atque autoritas omnium Principum Chriſtianorum conſenſu vobis ſeptemuiris Principibus credita eſt. Nunquam enim cædes immenſæ, nunquam atrociſſimæ ſtrages orbi vniuerſo defuerunt, quamdiu inter procellas militares turbineſque bellicos exercitui licuit Imperatorem deſignare, qui ſæpenumero quem nuper, vt ſibi iocundiſſimum atq; gratiſſimum concordi ſuffragio delegerat, mox facto impetu irruens maximo fauore in acerbiſſima odia leuiſſimis plærunque ex cauſis repente commutato trucidare non verebatur. Sic Sergius Galba, ſic Otho, ſic Aulus Vitellius, ſic Alexander, ſic plærique alij Romani Principes atque Imperatores, partim ſuis, partim aduerſariorum militibus truculentiſſime cæſi, non ſine magno totius Imperij dedecore atque iactura occubuerunt. Cum itaque non ſit conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, ſapientiſſime cautum fuit ſuperioribus ſæculis, vt ſeptemuiratu creato, res ad paucos integritate, ſapientia, omnique denique virtute inſignes deuolueretur, qui meritis ac virtutibus iuſtiſſimo ac rectiſſimo prudentiæ ſuæ examine accuratiſſime circumſpectiſſimeque appenſis, & pace & bello idoneum ex omnibus Principem deſignarent. Vos, inquam, ſeptem Principes, qui veluti Septentriones in cœlo reliquas ſplendore atque ordine ſtellas antecedunt, ita vos in terris autoritate, potentia, viribus, conſilio, generoſitate, ſapientia non modo Germaniæ, ſed aliarum quoque gentium proceribus ac Principibus prælucetis, nec in hoc munere deſignandi Imperatoris vobis propediem obeundo ex animorum veſtrorum candore ac generoſitate vos quicquam admiſſuros plane intueor, quo maxima de vobis apud omnes populos ac cæteros orbis terrarum Principes integritas æſtimatioque minuatur. Grandem ſane prouinciam ac viribus imparem mihi ſuſcepiſſe videor, qui in tantum conſeſſum magnis de rebus verba facturus prodij. Cæterum, quia

veritatis

Digitized by Google

veritatis oratio ſoluta eſſe debet ac libera, perpauca de huiuſmodi rebus eloquar, quæ nec à veritate abhorrere, nec forſitan iniucunda vobis fore perſpexero. Non ſolum Reuerendiſſimi domini illuſtriſſimi excellentiſſimique principes Chriſtianitas, quæ Europę ſinu ambituque clauditur, ſed Aphrica, ſed Aſia tota vniuerſusque terrarum orbis ac penitiſſimæ illius nationes, gentes, populi in vos conuerſi tanquam in ſublimi quadam arce atque ſpecula conſtitutos intentis oculis arrectiſque auribus adſtant circumluſtrantes ac explorantes, cui tantam rerum molem, cui totius orbis habenas ſitis credituri, quem tantæ dignitati tantiſque adminiſtrationibus præfecturi, tantopereque de veſtra omnes integritate, virtute, conſtantia ſingulari confidunt, vt illum haud dubie vos augurentur Rom. Regem deſignaturos, qui inter idoneos ſit maxime idoneus, quique virtute ac fortuna cæteros omnes antecellat, quæ ſane duo ad res ſplendide fortiterque gerendas non tam commoda quam neceſſaria eſſe videntur. Virtus ipſa ſuis viribus contenta ex ſe quidem ſola quam plurimum, fortuna ſine virtute imbecilla parum admodum ac prope nihil poteſt, altera vero alterius ope ſic adiuuatur vt coniunctæ arduiſſima quæque non modo aggredi, ſed & facile perficere queant, porro ſi recti animi ſincerique iudicii perpendiculo rem ipſam dimetimur, & rationis non affectionis examine ſtateraque vti volumus, nemo tam ſecors tamque à communi (vt aiunt) ſenſu alienus, qui non plane videat chriſtianiſſimum Regem Franciſcum cæteris tam fortuna quam virtute eximia præſtare, nullumque eſſe penitus qui tam expedite, tam efficaciter quam ipſe poſſit vel nutabundum ac ruinę proximum Imperium ſuis humeris fulcire, vel ſecordia incuriaque maiorum iam lapſum erigere, vel ipſius majeſtatem ſublimitatemq; depreſſam in priſtinam autoritatem gloriamque reſtituere, de cuius Regis fortu-

na, viribus, potentia quid nunc attinet dicere? quum vos ipſi ſatis ſuperque exploratum habeatis, quantas militum copias, quantos exercitus ſuis ipſe ſumptibus alere conſueuerit, veſtire, ornare ac plærunque ſocios viribus hoſtium laceſſitos armis, viris, equis, commeatibus iuuare eiſdemque quam celerrime opitulari. Iam vero virtuti ipſius quæ poteſt facundia, quæ oratio par inueniri? quem hac obſecro tempeſtate, inter principes orbis terrarum reperias, qui ſit ætate, viribus, ingenio, potentia, opibus, ſtrenuitate, diligentia, cum eo conferendus, aut in quo tot eximiæ dotes atque ornamenta Imperatoriæ dignitati excellentiæque conſentanea inueniantur? Nullas profecto res ei deeſſe conſtat, quas ille Oratorum Princeps Tullius optimo cuique Imperatori neceſſarias eſſe profitetur, ſcientiam rei militaris, virtutem, authoritatem, fœlicitatem. Quanta etiam eſt illius in tolerandis ſudoribus algoribuſque tam diurnis, quam nocturnis patientia? quanta in aggrediendis periculis quamque intrepida virtus? Huius nimirum fortitudinem, robur, potentiam ferocientes Heluetii ab hinc paulo plus triennium apud Inſubres collatis ex improuiſo ſignis non tam cognouere quam admirati ſunt, qui incautum adoriri & cum exercitu per inſidias opprimere ſtudentes, ab eodem paucis admodū captis ac diffugientibus magna vi ac incredibili virtute oppreſſi fuere, nec tamen in ſtragis reliquias (quod perfacile poterat) deſæuire graſſarique perrexit, ſed ea humanitate atq; clementia vſus eſt, vt difficile dictu ſit, vtrum hoſtes magis virtutem eius pugnantes timuerint, an manſuetudinem victi dilexerint. Nec facile diſcernas, an belli an pacis artibus melior. Quis enim mortalium vel in compenſandis præmiandiſque militum laboribus amicorumque obſequiis munificentior ac largior. Quis in concilianda externorum principum beneuolentia fœlicior, in eaque retinenda conſtan-

ſtantior, magiſque perſeuerans? Perpauci admodum principes ſunt, qui cum eo vel iam dudum amicitiam non inierint, vel inire cupidiſſime non expetierint. Neminem plane veſtrum ignorare arbitror, quanto ipſum honore, quanta magnificentia Leo Pont. Maxim. annis ſuperioribus in Bononiam alterni colloquii gratia admiſerit, quantis muneribus, obſequiis, gratificationibus cum eodem tunc Veneti certauerint, cui ſeſe ſuaque ita deuouerunt, vt nihil ſit tam arduum, tamque difficile, quod non eius cauſa parati ſint aggredi atque efficere. Qua demum fati benigitate, qua fœlicitate factum fuiſſe putatis, vt Rex Anglus ſuperiore autumno ex hoſte perniciosiſſimo ſocius, officioſiſſimus ex inimico, infeſtiſſimo ſuauiſſimus amicus, hoc animo, hac lege effectus ſit, vt patriam, opes, liberos, ſalutem denique propriam regiis obſequiis perpetuo addixerit, ſingulis ſingula horum ſuppetere & partim adeſſe videas in hoc vno affatim cumulateque cuncta coire manifeſtiſſime iudices, quis nam igitur dubitare poſſit huiuſmodi principem maxime ac præter cæteros idoneum ad ſuſcipienda Imperatoriæ dignitatis moderaminia? quæ tametſi vltro non poſceret; quin potius reſpueret, ac refugeret oblata, ob tam pręclaras tamen eius dotes ad ea ſuſcipienda plæriſque aliis eadem ſibi committi efflagitantibus à vobis Reuerendiſſimi excellentiſſimique principes exhortandus compellenduſque veniret, ac demum reluctans obnitenſque ad Imperatorium faſtigium protrahendus, ad quod omnino efficiendum, & quam ocyſſime præſtandum ſi non ſua ipſius varia vos multiplexque virtus allicit ac permouet, inuitent ſaltem, imo vero id faciendum eſſe vobis perſuadeant grauiſſima diſcrimina religioni Chriſtianæ impendentia, quibus niſi mature occurritur, omnia protinus peſſum itura ſunt. Animaduertite quæſo pęnſiculatius, & ante oculos veſtros paulo

acc*eu*-

Digitized by Google

accuratius proponite ferociſſimam truculentiſſimamque Turcorum rabiem atque inſaniam, qui non contenti Aſiam quam maximam eandemque & florētiſſimam & opulentiſſimam orbis terrarum partem nefariis atque ſpurciſſimis legibus ſuis iam pridem ſubdidiſſe, nihil hactenus à ſe actum arbitrantur, niſi Europam (cuius iam ſuperioribus annis bonā partem occuparūt) & totius Chriſtianiſmi regna, prouincias, agros, ciuitates, oppida non modo ſpoliare ac diuexare, ſed etiam ferro ac flammis paſſim vaſtare fœdiſſimeque depopulari pergant, & quod eſt longe omnium miſerrimum atque calamitoſiſſimum Chriſtianam religionem funditus euertere ſuinamque ac beluinam introducere moliuntur. Quis à vera religione, quis a pietate & diuino cultu tam auerſus, quis tā clemētiæ, quis tam humanitatis expers, cui quum hæc tam atrocia in mentem venerint non ſolum non commoueatur animo, ſed etiam non toto corpore perhorreſcat: Non eſt opus rei atrocitatem quam fœdiſſime in plæraque Chriſtianorum oppida atque vrbes effrænata Machumetum licentia inſanaque cupiditas exercet, pluribus explicare aut oculis veſtris ſubiicere, quum vos ipſi & à ſummo nonunquam Pontifice & à pleriſque aliis frequenter ſuper iis fueritis commonefacti, quibus ſane periculis quis vel celerius obuiam ire, vel tanti furoris incurſus potentius efficaciuſque, quam Rex ipſe Francus repellere cohercereque poteſt? Nemo Reuerendiſſimi ampliſſimique principes in mediis fluctibus atque procellis (niſi mentis inops) iam imminente naufragii periculo gubernatorem nauigationis ignarum eligendum & gubernandæ naui præficiendum cenſet. Nemo quum pleno Marte dimicandum eſt, & iam inſtructa acie congrediendum quempiam ſcientiæ militaris imperitum (ni modo deſipiat) in ducem exercitus optandum aſſumendumue arbitratur. Videant cæteri quid in quaque re diligenter cogitandum

tandum,faciendumq; ſit. Ego (ſic me Deus amet) nunquam mihi perſuadere potui,vt vos magna prudentia, magno conſilio, maxima experientia Principes quandoque ſummam rerum cogitaueritis eius manibus venire tradendam,qui non fortunę ac naturę commodis, atq; animi dotibus omnes antecellens optimi ſemper Imperatoris munia fæliciſſime præſtare poſſit. Nec vobis præterea Reuerendiſſimi, Jlluſtriſſimique Principes, cęterisque Germaniæ proceribus nouum atque cuiquam inauditum eſſe debet, aliquot olim Reges Francos non minore populi Germanici,quam ſua ipſorum & fœlicitate & gloria adminiſtrando ſacro Imperio præfuiſſe,qui Germaniam templis, cœnobijs,& tam publicis, quam priuatis ædificijs decorare, varijsque ac precioſis muneribus locupletare ſtuduerunt, quæ quum vulgo protrita ſint, ac prope omnibus peruia, ea conſulto præterire volui, ne illorum inculcatione moleſtiam vobis adferre viderer, hoc vnum tamen nequaquam prætericrim, Franciſcum Regem, ſi Dei Opt. Max. ac veſtro munere Imperij dignitatem adipiſcitur, à maiorum ſuorum præſtantia virtuteque minime degeneraturum, qui non modo illam æmulari, verum etiam, (ſi qua fata ſinunt) vincere contendet, dabitque enixiſſime operam,vt neque in eo ſuperis adiuuantibus, Auguſti fœlicitas, neque Titi humanitas, neque bonitas Neruæ, Traiani probitas atque iuſtitia, Conſtantini religio, Theodoſij pietas, Caroli cognomento Magni rerum fœliciter magnificeque geſtarum gloria, incredibilisq; liberalitas atq; magnificentia ab aliquo deſideretur. Non vtique ignorat mores,naturamque Germanici populi, qui eſt libertatis ſuæ appetentiſſimus, eiusque tuendę ac retinendæ ſtudioſiſſimus atque acerrimus vindex, tam profecto aberit, vt eam minuat,profliget,eripiat, vt vel eandem ſemper augere, ampliorem que reddere conetur. Eocirca non ſolum

Germanicæ libertatis aſſertor erit, ac propagator, verum etiam ſubditos omnes regia ſemper benignitate fouebit, & paterna quadam indulgentia ita complectetur, vt omnes aliquando Germani fœliciſſimum ſibi diem iudicent illuxiſſe, quo non tam humanis ſuffragiis, quam diuina quadam ſorte tantum Imperatorem ac patrem patriæ nacti fuerint. Nec ſane quicquam eſt, quod Germani Francorum amicitiam coniunctionemque vel reſpuere debeant vel auerſari, qui & natura, & conſuetudine, & diſciplina ſunt omnium mortalium leniſsimi atque mitiſsimi, qui ſe quoque Germanis & hoſpitaliſsimos ſemper exhibuerunt & amiciſsimos, ſi quando negociationis, vel commercij cauſa peregrinantes ad illos diuerterunt. Quin etiam Germanorum Francorumque vnam olim fuiſſe Remp. alteroſque ab alteris mutuam traxiſſe originem, & antiquitates veſtræ teſtantur, & nomina quondam vrbibus veſtris indita, quæ in hodiernum vſque diem ſuperſunt, manifeſtiſsime indicant, hinc Franconia antiquiſsima florentiſsimaq; patria, hinc Francofordia de Francorum nomine appellata celeberrimum totius Germaniæ Emporium oppidūq;, & nobiliſsimum & auguſtiſsimum, multoque & nobilius & auguſtius ex tantorum Principum ac procerum glorioſiſsimo fœliciſsimoque conuentu deſignandi eligendiq; Rom. Regis gratia facto. Proinde Reuerendiſsimi ampliſsimique Domini, Illuſtriſsimi ac Potentiſsimi Principes, ſi humanis rebus, ſi communi omnium ſaluti conſultum eſſe vultis, ſi imminentia Chriſtianæ pietati diſcrimina penitus amoliri, ſi honorem veſtrum, decus, amplitudinem, famam, gloriam, tueri, conſeruare, cumulareque expetitis, & in poſteritatem tranſmittere, ſi Imperij fines atque ditionem propagari, ſi optimo cuique morem gerere, atque gratificari percupitis, quod auſpicatum, beatum, bonum, fauſtum, fœlixque ſit, & vobis & vniuerſæ Reip. Chriſtianę Chri-

Digitized by Google

ſtianiſs. Regem Franciſcum Regem Rom. deſignate, conſalutandumq; Imperatorem communi ſuffragio decernite. Veſtra porro laus, neque tenuis, neque obſcura erit, hoc à vobis pene totus orbis terrarum expectat, hoc ciuitates, hoc populi, hoc principes (paucis forſitan exceptis) non loquuntur modo, verum etiam perſonant Franciſcum Regem dignum eſſe Imperio, & ita dignum, vt nullus eo dignior hac tempeſtate reperiatur. Nihil vtique ab eo immaturum, nihil properum, nihil aſperum formidandum eſt, omnia ſeria, cuncta grauia, & quaſi ipſa reſp. iubeat auguranda ſunt, curabit, enitetur, efficiet, ne vobis deſint & fortia facta & ſaltem vobis atque Imperatore digna conſilia bonam partem rerum geret ex conſilio & ſententia veſtra, nec eum aliqua immutatura eſt fortunæ amplitudo, niſi vt prodeſſe tantum poſſit ac vult vobis ac populo Germanico proſpiciet, & veluti præſens ac tutelare quoddam numen ab omni periculo tueri liberareque conabitur, ſua perficiet opera, viribus, conſilio, diligentia, vt nihil vnquam à vobis geſtum fuiſſe auſpicatius, glorioſius, fœlicius, mox intelligatis, quam eum Regem Rom. deſignaſſe, qui omni cura, ſtudio, induſtria elaboraturus eſt omni ex parte ac tranquillam fortunam cum populis atque ciuitatibus veſtris fœliciſſime trahatis, vt veſtram denique ac veſtrorum ſalutem ſui ipſius ac proprii capitis diſcrimen liberam ab omni aſſultu perniciequé hoſtili proſpere ac fœliciter tueatur.

GERMANIA AMBIENTI IMPERIUM Gallo.

CVm ſis Franciſcus Gallus, Rex Gallice, quum ſis
Imperium poſcis, qua ratione tibi?
Franciſcus nemo eſt hoc Cæſar nomine factus,
Nec Gallus me quis ſoſpite Cæſar erit.
Cæſar Germanus mihi Rex & Carolus eſto,
Quare Franciſce & Galle repulſe vale.

HISTO-

Digitized by Google

HISTORIA CORONATIONIS IN REGEM ROMANORVM CAROLI V. IMPERAT. AVguſti, diuæ memoriæ, non minus eleganter quam erudite conſcripta

PER

HARTMANNVM MAVRVM LEG. Profeſſorem, Hermanni Archiepiſcopi quondam Colonienſis Conſiliarium, & Cameræ Imp. Aſſeſſorem.

IN QVA OMNIVM EORVM, QVÆ IN COronando Rege Romano antiquitus in vſu ſunt, vt & ornamentorum Caroli Magni deſcriptio accurata continetur.

FRANCOFVRTI

Apud Iohannem Bringerum.

M. DC. XII.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO ILLVSTRISSIMOQVE PRINCIPI, ATQVE DOMINO, D. FERDINANDO, Hiſpaniarum Principi, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, &c. Cęſ. Maieſt. per Germaniam ſupremo Vicario, gratioſiſſ. D. ſuo Hartmannus Maurus, Legum Profeſſor, offert immobilem fidem, voluntariamque ſeruitutem.

SERENISS. atque Illuſtriſſ. Princeps, gratioſiſſime Domine, aliquanto ante fauſtiſſimam coronationem inuictiſſimi Hiſpaniarum Regis Catholici, fratris Serenitatis tuæ amantiſſimi, in Romanorum Regem Principum Electorum conſiliarij vocatu Regiæ Maieſt. cum generoſo atque præſtrenuo viro Florentio de Yſelſtein, Comite de Egmunda, Regio tunc magiſtro equitum (Aquisgranum ad apparandum cuncta, ne qua res Cæſarem moraretur) præmiſſo, de ceremoniis tantæ celebritatis rite exequendis, aliquandiu ſimul commentati, ob in medium exhibitas diuerſas ſchedas olim ab imperitis annotatas, non parum difficultatis atque moleſtiæ, antequã in vnam ſententiam conuenirent, habuere. Quapropter viſum eſt Domino Laurentio operæpretium fore tanti ſacri ritus (quos non, niſi ordine tractari conueniret) aliquando ſimpliciter, atque vere literis ſigillatim, quemadmodum oculis ſubiecti fuerunt, commendare: vt ea re, tum populi ab eo, in quo hactenus verſati errore, liberentur: tum poſt futurorum quoq; quieti (præſciſis tam ineptis altercationib.) conſuleretur. Tametſi vero iuſſu eiuſdem hanc tam magnificam feſtiuitatem vtcunq; iam pridem tumultuario profecto ſtudio, verbisq; plane caſtrenſib. obiter, aliaq; iuxta agendo conſarcinaſſem: imbecillitatis tamen meæ conſcientia deterritus, conſtitui primũ has meas qualescunq; ineptias ſic comprimere, vt nunquã emanarent. Sed cum interim multi multa de his rebus temere ſcribere, rerumq; ex confeſſo falſarum ad-

mixtu, hanc tam illuſtrem atq; ſplendidam dignationem commaculare non erubuere: nec gentes, quib. aquilæ acerbitati, nomenq; germanum ſempiterno odio diuinis illis honorib. ſuo more maligne interim detrahere veritæ ſunt, non potui me vlterius continere, quin has meas pertenues lucubratiunculas (pro perenni paruitatis meæ erga Cæſ. Mai. deuotiſſima fide) rurſus deſcriptas, tuæ Serenitati (ob hoc potiſſimum q̄ eo tempore, quo Regales honores impendebantur, Serenitas tua Bruxellis ſubſiſtens, fraternaq; vt opinor, Maieſtati cedens, aut ne vno loco orbis ſalus periclitaretur, fraternos honores coram (quod vnicum tantum maximæ lætitiæ, exoptatiſſimæq; congratulationi defuit) ſpectare non potuit) humillime offerrem. Vellem nihil magis, quam quod digna lectu forent. Sed cur hoc haud ſatis cogitata ratione votis expoſco? cum non debeam animo præſumere propter meam impolitam ſcriptionem tanto fulgori, vnde manantib. radijs terra mariaq; illuſtrantur, quicquam lucis atq; ſplendoris acceſſurum, cum eius generis res ſint, quæ proprio ſuo rutilante iubare abſq; ſubminiſtratis collectitiis igniculis ſatis exſplendeſcant, & ſine orationis phaleris atq; pigmentis, eo ipſo quod nuda ſolum veritatis reſpectus habitus ſatis digna, quæ legantur. Proinde ſtudij mei certiſſimum iudicium tuæ Serenitati quam ingeniolum probari malim. Foueor tamen bona ſpe, hunc meum laborẽ dupliciter tuæ Serenitati acceptum fore: cum quod coniunctiſſimi fratris diuinos honores (quib. eadem Serenitas tua ob effuſiſſimam fraternam beneuolentiam non ſecus quàm propriis delectatur) quaſi ob oculos præſcriptos (vbi per aliarum rerum occupationes licuerit) legere poterit: tum quod tua quoq; Serenitati perbreui (ſi modo communita omnium pene mortalium vota felices (de quo non ambigo) procurſus habuerint) vſui aliqua ex parte eſſe poterunt. Sed vt finem faciam, optime Princeps, ſi hunc ſucciſiuum laborem meum læto ſerenoq; vultu benigne ſuſceperis, neq; officioſam ſedulitatem meam penitus improbaueris, & laborum præmium me abunde cepiſſe putabo, & maiora pro gloria tuæ Serenitatis omnibus ingenij, corporisq; neruulis multo alacrius conabor. Hilarem te atq; felicem optime Princeps, (vt ille olim Traianum iuſtiſſimum Cæſarem) & priuatim & publicè opto.

Digitized by Google

DE CORONATIONE CAROLI V. IMP.

PER HARTMANNVM Maurum Conſ. Archiepiſcopi Colonien.

POMPAM proximæ Coronationis, qua haud ſcio, an noſtra ætas magnificentiorem vnquam videbit, ideo rudi, caſtrenſique latinitate ſcribere ſtatui, ne de tam celebri feſtiuitate apud ſucceſſiuam poſteritatem, inepta aliqua diſceptatio, quemadmodum in præſentia ob diuerſiſſimas adnotationes tempore coronationis Diui Maximiliani factas, vſuuenit, ſuboriatur. Accedit, quod non deſunt, qui ea ipſa, quæ proxime omnium pene mortalium oculis ſubiecta fuere, alio longe modo atque geſta ſunt, in publicum temere incogitataque ratione edere non erubuere, permulta quæ non contigere referendo. Verum non tantum mihi ſumo, vt non arbitrer, perplures hanc tam ſplendidam relatu materiam, pro illuſtriſſima ſua dignitate inquiſitius, expolitiuſque literis mandare, æternitatique conſecrare poſſe: Sed quia omnibus pene præhabitis conſultationibus à Reuerendiſſimo

Digitized by Google

Domino Archiepiſcopo Colonienſi, vocatu Cæſaris Aquiſgranum præmiſſus, cum aliis Principum Electorum conſiliariis allatis antiquis monumentis interfui: propterea citra arrogantiam (vt opinor) polliceri poſſum, rem me totam ex fide ſimpliciter, vt geſta eſt, veriſſime traditurum, enixurumque, ne quicquam à me prætermiſſum videatur. Illis autem, qui forte me operam non ſatis vtiliter collocaſſe putant, hoc tantum reſpondeo: Æquiſſimum mihi videri, dare nos diadematibus Imperatorum, penes quos infinitus cuncta gubernandi labor conſiſtit, veniam, ſi modo laureis, hæderariis, gramineiſque tantopere celebratis coronis eandem impetrare voluerimus.

Quanquam deſtinaſſet Jmperator, poſt fœliciſſimum in Belgas aduentum, die S. Michaelis coronari, Principeſque vt præſto adeſſent, ſeque ad præſtitutam diem Aquiſgrani ſiſterent, per epiſtolas hortatus eſſet: ob vrgentes tamen (quæ inciderunt) cauſſas, res primo in ſextam diem menſis Octobris aliis literis dilata, quibus licet Imperator certam quoque ſpem faceret, præſcripta die ſeſe omnino Aquiſgranum venturum, peteretque, quo omnia maturius peragerentur, vt quiſque Electorum conſiliarium commentandi cauſſa de ceremoniis coronationis ex more perficiendis ad generoſum & perſtrenuum virum Florentium de Iſelſteyn, Comitem de Egmunda, Regium magiſtrum equitum Aquiſgranum præmitteret, ne rebus inapparatis Regia Maj. in loco peſtilentiæ obnoxio, longiorem moram trahere cogeretur: Increbreſcente tamen interim deſæuientis in Aquiſgrano peſtis rumore, auctoque (vt fit) in maius, Archiepiſcopus Moguntinus, Comes Palatinus Rheni, & Dux Saxoniæ, Regis aduentum in Colonia Agrippina præſtolantes, miſſis continuo literis, magnis precibus petiere, vt Imperator ob tam probatam euidentemque cauſam, tam ſui quam Principum reſpectu

Digitized by Google

ſpectu habito, alium coronationis locum indiceret. Cum autem parum moræ antequam Principibus reſponderetur, interceſſiſſet, ciueſque Aquiſgranen. Coloniam ad Principes oratum miſſi, impenſiſſimis precibus nihil profeciſſent, ſtatuerunt Principes Electores communi conſilio, miſſa ſolenni legatione prius petita inſtantius flagitare. Nobis autem in itinere exiſtentibus, ad priores literas Regia Majeſt. reſcripſit, quod ad cauſam tantæ neceſſitatis deſidératis Principum annueret, atque Nicolaum Ziegler Vicecancellarium poſt factum ad eos cum mandatis deſtinaret. Sed legatio Principum Electorum actarum rerum ignara, cœptum iter continuauit, quæſitoque fruſtra Rege in oppido Hoy apud Eburones, ditionis Epiſcopi Leodieñ. cuius ibidem munitiſſima arx viſitur, inſequenti die Louanij Regiam Majeſtat. conuenimus, poſtridieque bene mane poteſtas dicendi, quid petitum venerimus, facta, conſilio introducti, mandata quibus accepimus verbis pergemus, locutuſque eſt D. Sebaſtianus de Rothenhan eques Germanus, Iuriſq; profeſſor, lingua Alemana in hanc ferme ſententiã:

Principes quidem Electores ad Regia beneplacita ſemper paratiſſimos fore, ſed vereri, ne dum ſtudeant obſequi ſuæ Majeſt. & Regem & in ſe manifeſtum, periculoſumque ignem conijciant, indies magis magiſque peſtem digraſſari. Ideoque ob eam qua Regiæ Maj. aſtringeretur fidem atque deuotionem Principes conſulere, rogitareque, ne ſe temere cum Principibus tanto periculo committeret, ſed etiam ſuæ Maj. vnde totius orbis, quam Principum Electorum ſaluti conſuleret, Comes Wilhemus de Nuenar & nos, qui à Domino Archiepiſcopo Colonienſi miſſi eramus, licet eadem ex animo poſtulaſſemus, tamen præter ea petitum, oratumq; nos deſtinatos diximus, vt videlicet Regia Majeſtas in hac ſi qua viſa loci commutatione rationem iuris atque eximiæ prærogatiuæ de non commutando,

do, neque nouando quicquam ex his, quæ ad coronationem, locumque eius ſpectant, Principe noſtro inſcio, habere dignaretur: eueſtigioque exhibuimus vberrimas archetypas nobiſcum allatas diui RVPERTI Romani Regis Coloniç coronati literas, quç documento eſſent, inter alias inclytæ Eccleſiæ Colonienſi hanc quoq; prærogatiuam cõpetere, vt Colonienſis Archiepiſcopus quocunque loco ſuæ prouinciæ ſuo arbitratu coronationi locũ præfinire poſſet. Dominus Florentius quoque (vir, vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus inſtructiſſimus) vbi reſciuit, quamobrem legati Principum amandati eſſent, aduocatione ciuium ſuſcepta, ne qui ſuo incitatu ſupra vires pro expediendis hoſpitiis, comparandiſque eduliis impendia fecere, irrecuperabiliter damnificarentur: neue apparatus per eum ſummo labore, vt tantæ multitudini pateret receptus, irritarentur, citatis equis poſtridie quam Aquiſgranum egreſſus, feſtinato itinere Regem Louanij aſſecutus, aliquanto ante aduentum legatorum Regiæ Maieſtatis omni ratione affirmauit, peſtem non tam vehementem eſſe, neque tam late deſæuire, ſicut ſupra fidem veri diſſeminatum eſſet. Ea igitur admonitione, etiam quia à Regibus Romanis (vt vulgo perſuaſum) quaſi pro dono vrbi Aquiſgranenſi olim Gallicanarum prouinciarum capiti aſſignata ſedes Regia, & ab hac gente velut hæreditaria ſemper obtenta, effectum eſt, vt mox vbi hæc comperta, in diuerſum demutata ſententia legatis Principum haud diu dilata conſultatione ad hunc modum reſponderetur per D. Georgium Lamperter Iuriſperitum, à cuius ore velut beato quodam eloquentiæ fonte idioma Germanicum manabat; Imperatoriam Maieſtatem antiqui moris reſpectum habere, conſtanter decreuiſſe, meritique ſedere, nullibi, niſi in antiqua Carolorum ſede, regni diadema aſſumere: non conſultum eſſe, ob leuem momen-

men-

mentaneamque cauſam ritum coronandi priſcum aduerſum præſcripta Bullę aureę Caroli nouari. Et quia Maieſt. ſuæ compertum, morbi vim non tam late vagari, ſicut falſo rumore ad Principum aures delatum, ideo ob expertam Principum erga ſuam Maieſt. beneuolentiam, ſe non dubitare, quin Principes Electores eo conuenirent, quo Maieſt. ſuam tendere viderint.

Quia vero Aureæ Bullæ mentio facta, addam hic non intempeſtiue vnum, vt opinor, non vulgo cognitum. Quanquam Carolus IV. Imperator Bulla aurea ſtatuerit, Regum Romanorum deſignationes Franckfordiæ apud Moganum celebrari debere: Idem tamen Carolus, aureæ Bullæ conditor, ea quę de Electionis loco ſtatuta contraria ſanctione ad prætextum, quod tantam Electionem loco reſtringi perabſurdum foret, Anno à Natiuitate Domini M. CCC. LXIII. palam reſcidit, ſumma, (vt meum eſt iudicium) ratione. Non enim è Maieſtate tanti Imperij eſt, vt Principes ſemper circum Rheni margines hæreant immobiles, fierique poteſt, vt Imperator cum Electoribus procul in hoſtili ſolo degat adeo diſſito, vt intra præfinita Bullæ tempora nullo pacto Francofordiam attingere poſſint ad eligendum, ſi Jmperator forte occumbat, aut in fata concedat. Hæc non ſcribo, quod putem temere maiorum morem mutandum: Magni enim Prouinciales faciunt, teſte Iuriſconſulto, ſeruari ipſis antiquas conſuetudines: Sed quod non ſit Principibus neceſſitas impoſita, ſolũ Franckfordiæ electionem celebrare. Non me tamen latet, olim extra Romanum agrum, qui Italia terminabatur, non potuiſſe dici Dictatorem. Vix audeo aſſerere, quod hæc reuocatio omnes Principum Conſiliarios, aliis maioribusque rebus intentos latuerit. Sed de his ſatis.

Licet Legati hæc reſponſa referre iuſſi, tamen abſque mora generoſus Dominus Maximilianus de Siebenbergẽ,

do, neque nouando quicquam ex his, quæ ad coronationem, locumque eius ſpectant, Principe noſtro inſcio, habere dignaretur: e veſtigioque exhibuimus vberrimas archetypas nobiſcum allatas diui RVPERTI Romani Regis Coloniæ coronati literas, quæ documento eſſent, inter alias inclytæ Eccleſiæ Colonienſi hanc quoq; prærogatiuam cõpetere, vt Colonienſis Archiepiſcopus quocunque loco ſuæ prouinciæ ſuo arbitratu coronationi locũ præfinire poſſet. Dominus Florentius quoque (vir, vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus inſtructiſſimus) vbi reſciuit, quamobrem legati Principum amandati eſſent, aduocatione ciuium ſuſcepta, ne qui ſuo incitatu ſupra vires pro expediendis hoſpitiis, comparandiſque eduliis impendia fecere, irrecuperabiliter damnificarentur: neue apparatus per eum ſummo labore, vt tantæ multitudini pateret receptus, irritarentur, citatis equis poſtridie quam Aquiſgranum egreſſus, feſtinato itinere Regem Louanij aſſecutus, aliquanto ante aduentum legatorum Regiæ Maieſtatis omni ratione affirmauit, peſtem non tam vehementem eſſe, neque tam late deſæuire, ſicut ſupra fidem veri diſſeminatum eſſet. Ea igitur admonitione, etiam quia à Regibus Romanis (vt vulgo perſuaſum) quaſi pro dono vrbi Aquiſgranenſi olim Gallicanarum prouinciarum capiti aſſignata ſedes Regia, & ab hac gente velut hæreditaria ſemper obtenta, effectum eſt, vt mox vbi hæc comperta, in diuerſum demutata ſententia legatis Principum haud diu dilata conſultatione ad hunc modum reſponderetur per D. Georgium Lamperter Iuriſperitum, à cuius ore velut beato quodam eloquentiæ fonte idioma Germanicum manabat; Imperatoriam Maieſtatem antiqui moris reſpectum habere, conſtanter decreuiſſe, meritique ſedere, nullibi, niſi in antiqua Carolorum ſede, regni diadema aſſumere: non conſultum eſſe, ob leuem momen-

men-

mentaneamque cauſam ritum coronandi priſcum aduerſum præſcripta Bullę aureę Caroli nouari. Et quia Maieſt. ſuæ compertum, morbi vim non tam late vagari, ſicut falſo rumore ad Principum aures delatum, ideo ob expertam Principum erga ſuam Maieſt. beneuolentiam, ſe non dubitare, quin Principes Electores eo conuenirent, quo Maieſt. ſuam tendere viderint.

Quia vero Aureæ Bullæ mentio facta, addam hic non intempeſtiue vnum, vt opinor, non vulgo cognitum. Quanquam Carolus IV. Imperator Bulla aurea ſtatuerit, Regum Romanorum deſignationes Franckfordiæ apud Moganum celebrari debere: Idem tamen Carolus, aureæ Bullæ conditor, ea quę de Electionis loco ſtatuta contraria ſanctione ad prætextum, quod tantam Electionem loco reſtringi perabſurdum foret, Anno à Natiuitate Domini M. CCC. LXIII. palam reſcidit, ſumma, (vt meum eſt iudicium) ratione. Non enim è Maieſtate tanti Imperij eſt, vt Principes ſemper circum Rheni margines hæreant immobiles, fierique poteſt, vt Imperator cum Electoribus procul in hoſtili ſolo degat adeo diſſito, vt intra præfinita Bullæ tempora nullo pacto Francofordiam attingere poſſint ad eligendum, ſi Jmperator forte occumbat, aut in fata concedat. Hæc non ſcribo, quod putem temere maiorum morem mutandum: Magni enim Prouinciales faciunt, teſte Iuriſconſulto, ſeruari ipſis antiquas conſuetudines: Sed quod non ſit Principibus neceſſitas impoſita, ſolū Franckfordiæ electionem celebrare. Non me tamen latet, olim extra Romanum agrum, qui Italia terminabatur, non potuiſſe dici Dictatorem. Vix audeo aſſerere, quod hæc reuocatio omnes Principum Conſiliarios, aliis maioribusque rebus intentos latuerit. Sed de his ſatis.

Licet Legati hæc reſponſa referre iuſſi, tamen abſque mora generoſus Dominus Maximilianus de Siebenbergē,

magnæ ob integre adminiſtratam tumultuantem Sueuiam autoritatis Coloniam ad Principes reſponſum operientes miſſus, qui hortando monendoque nunc ſingulos, nunc vniuerſos tandem effecit, vt Principes ſe in poteſtate Regis futuros eſſe dicerent, morem voluntati Regis geſturos, imperataque obedienter facturos, ſequuturosque quocunque Rex voluerit, etiam Aquiſgranum: magis profecto diſſimulato, quam ſpreto periculo, rati hanc ſolicitudinem non plus tridui futuram. Solus Dux Saxonię Fridericus, cui inclita gloria integritatis nihil vnquam charius, ob aduerſam valetudinem Coloniæ manere cogebatur.

Die igitur, qua conuenerat XXI. Octob. Col. Moguntinus atque Treuirenſis Archiepiſcopi, Legatus Marchionis Ioachim. Aquiſgranum ingreſſi, ciues inter ſpem metumque dubios (plures enim hebdomadæ interceſſerant, cum res parum certa videbatur,) maximopere exhilararunt. Statim atque Principes equis deſcendiſſent, Mareſcalci ſiue Magiſtri equitum ſingulorum Principum in hoſpitio Marchionis Caſimiri conuenerunt, conſultaturi, præſente Domino Florentio de Yſelſtein, cæterisque Regijs Conſiliarijs, quo ordine proxima luce agmina Principum ingrederentur, ne ob contentionem antelationis aliquis tumultus atque diſſenſio oboriretur. Et licet diuerſitas antiquarum annotationum difficultatem pepeciſſet, omnium tamen vna atque inuariabilis ſententia fuit, atque ita conuenit, vt Principum Electorum agmina iunctim & ex ordine abſque aliorum admixtu, per debita interualla ingrederentur.

Cœna peracta, primarij Regis Conſiliarij, Principes, viri ampliſſ. honoribus vſi, inter quos erat Epiſcopus Leodienſis, Princeps fidei, pietatisque immobilis erga Cæſarem, Dominus Florentius de Siebenbergen, acceſſerunt

Archi-

Archiepiſcopum Colonienſem coronatorem, deque ratione Coronationis communicarunt. Inter alia autem diſceptabatur, an die Sancti Seuerini, quę inſtabat, coronatio rite expleri poſſit, ex quo is dies apud incolas non foret celebris. Præſul Leodienſis, in cuius diœceſi Aquiſgranum conſiſtit, aſſerebat, omnis dubitationis præſcindendæ cauſa ſeſe iuſſurum proclamari, vt pro celebri vel in foro feriaretur. Complacitumque omnibus, vt is dies feſtus haberetur. Nec hoc cuiquam abſurdum videri debet. Tametſi enim Epiſcoporum conſecrationes ex more ſolum diebus Dominicis fiant: Hoc tamen in vnctione Regum (quæ nihil ſignificant, quam quod datam cœlitus potentiam leuiter placideq; eos exercere conueniat) haud opus fuit ſeruare, hoc potiſſimum tempore, & in tanto contagionis metu atq; trepidatione nihil minus expediebat, vbi etiam ex diligenti temporum ſupputatione liquido conſtat, neque Fridericum Cæſarem, neque qui eum præceſſit Sigiſmundum, die Dominica fuiſſe coronatos.

Poſtera die Principes Electores præter Archiepiſcopum Colonienſem, qui alijs rebus intentus in hoſpitio manſit, aſcenderunt domum Senatoriam inferiorem, habitaque conſultatione de ſingulis, vlterius aſcenderunt ad videndum ordinem menſarum, reliquumque apparatum, deferebanturque ante eos, dum aſcenderent, deſcenderentque publice ex iure Regalium vaginis exempti enſes: nondum enim ſuprema poteſtas aduenerat.

Prandio facto, omnis ætas ſexusq; vltra Jtalicum miliare ſeſe ad ſpectandum effudit, Principesq; cum armatis agminibus Cæſari obuiam prodierunt: & cum haud longe proceſſiſſent, apparuit Regia Maieſtas cum ornatiſſimo equitum peditumque exercitu, quæ cum perueniſſet ad locum editiorem, ad inſtruendum explican-

dumque ordines militum, atque componendum agmina opportunum, ad hoc à Domino Florentio Mareſcalco præmeditatum (per viam quippe, quam Regiam incolæ nominant, difficilis in vrbem aditus patebat) aliquandiu Regia Maieſt. ſubſtitit è conſpectu in loco eleuatiore interiacente, patente, atque equitabili campo, Principum Germanorum agmina ſimiliter expectabant, donec Marchio Caſimirus, & D. Florentius ordines diſponerent, agminaque explicarent. Cum autem Regia Maieſtas ſeſe mouere cœpiſſet, atque iam in conſpectu Principum Electorum eſſet, ſinguli Principes aſſumtis XII. Comitibus, cæterisq; ſubſiſtere iuſſis, Regiæ Mai. obuiam properarunt, deſilientesque de equis ſinguli cum quatuor Conſiliarijs Regiam Maieſtatem, equo etiam deſcendere nitentem, permanere coegerunt. Dein reuerendiſſime honorificentiſſimeque per Archiepiſcopum Moguntinum exceperunt, qui in hunc ferme modum lingua Teutonica verba fecit: Illuſtriſſime, Inuictiſſimeque REX, Gratioſiſſime Domine, fratres mei Principes Electores, etiam Legati Illuſtrium Principum Ducis Saxoniæ, Marchionisque Brandenburgenſis fratrum meorum, & ego, venimus vocatu veſtræ Maieſtati eidem obuiam. Quantum autem nos omnes de fauſto fœlicique aduentu veſtræ Maieſtatis in ſacrum Romanum Imperium & Germanicam nationem gauiſi ſumus, haud dubie veſtra Maieſtas partim à noſtris perſonis, partim ab ambaſiatoribus noſtris gratioſe ſufficienterque didicit. Nunc vero magis exhilaramur, eo quod datur veſtræ Maieſtatis optatiſſimam deſideratiſſimamque perſonam videre, colloquique. Cum eadem paratiſſimi ergo adſumus, ad ingrediendum cum veſtra Maieſt. vrbem Aquiſgranum, operam ſtudiumque nauare ad explendum laudabiliſſimum veſtræ Maieſt. propoſitum, exequendumque munus coronationis. Denique ad agendum, pertractandum,

dum, conficiendumque omnia, Deo adiutore, quæ ad eam rem aliquo modo pertineant, atque requirantur; nos, ſtatuſque noſtros veſtræ Majeſt. vt Domino noſtro gratioſiſſimo obſequentiſſime commendantes.

Dominus Cardinalis Saliſburgenſis, homo pro anxia ſua diligentia atque virtute dignus, quod tam fidis eum fortuna vberibus aluerit, iuſſu Regiæ Maieſtatis hortatus, Principes reaſcēdere equos, nomine Regis Principes reſalutauit, eorumque beneuolentiæ gratias agens, dixitque Regiæ Maieſtati, ob perſpectam erga ſe Principum amicitiam, gratulationem eorum probatiſſimam eſſe, nec minorem voluptatem de amiciſſimorum principum ſuorum conſpectu cœpiſſe poſt mutuam ſalutationem. Continuato familiari colloquio, extrahebant tempus in Palatini aduentum, qui eadem die, abſque eo quod deſcendiſſet equo, ciuitatem pertranſiens, Regi ante portas obuiam venit, qui ſimiliter Regem excepit; & rurſum equum aſcendit. Dumque hæc agebantur, parum erat vltra horam ſecundam per meridiem, ſic, quod niſi inepta altercatio atque concertatio, inter Legatum Ducis Saxoniæ, Principem de Anhalt, & Ducem Iuliacenſem, vter eorum præequitaret, incidiſſet, potuiſſet ornatiſſimus ſplendidiſſimuſque exercitus Regius (ad quem viſendum, die opus fuiſſet) ſumma luce, die ſereniſſima lucidiſſimaque ciuitatem ingredi, quod magnopere Regia Maieſtas cupere videbatur, eo quod pridie quam ingrederetur, in arce quadam non vltra ſeſquimiliare diſſita, pernoctauerat. Dux etenim Iuliacenſis, quia prope quadringentos equites inſtructiſſimos in campis habebat, non tam aurata atque diſcolori veſte, quam ferro atque ære fulgentes, non ſuſtinuit ſuos inter Germanos equites nullis ſecundos, nouiſſimo loco ordinari.

Saxones vero ad antiquum morem, repertaſque

ſchedulas, quæ eis ſuffragabantur, prouocantes obfirmate vrgebant, aſſerentes, ſe quidem permiſſuros, vt Iuliacenſes cum viginti quatuor modo equitibus, in fidei publicæ eo loci ex iure præfecturæ dandæ, ſiue ſalui conductus atque commeatus ſignum, præcederent, quemadmodum retroactis temporibus omni ratione affirmabant factum, iniurioſque eſſe Juliacenſes, ſi vltra hoc pergerent, Principi eorum Archimarſcalco Imperii (cui ſtatibus, in campis Imperii, & expeditione exiſtentibus, competeret prærogatiua præcedendi, ordineſque inſtruendi) contra irrefragabilem, vetuſtiſſimumque morem petita denegare. Nec potuit hæc pertinax pluſculis verbis habita contentio, quæ rem interturbauit, diu ſedari. Multa igitur deſuper collocuti, hanc vnam viam (vt materia tumultus ſubduceretur) tandem inuenere, quod Dux Iuliacenſis cum ſuis copiis, eueſtigio ciuitatem abſque eo, quod hoſpitia ſubintrarent, ante omnes pertranſiret.

Itaque poſt innumeros pene, qui variis armis, veſtitu atque moribus, partim armati, equis inſidebant, partim vero veſtibus holoſericis induti, mulis inhærebant, venit Marchio Ioannes Brandenburgenſis ille, qui Reginam vxorem duxit Arrogoniæ, in veſte aurea, cum aliquot equitibus leuiter armatis. Circum eum currebant ſex expeditiſſimi pedites, ſerico diuerſi colore induti. Poſt Marchionem venit D. Ioannes Auſburger, cum XXX. equitibus vexilliferis, clipeatis, geſtantibus oblongos pileos.

Sequebantur inde tria millia delectiſſimorum peditum, ornati Germanicis ſecuribus, haſtis atque bombardis, qui pagatim diſtributi non longe ab Aquiſgrano venientem ex Eburonibus Cæſarem aliquandiu expectauere: habebant ſigna militaria, ſi memini ſeptem, magna pars probe thoracibus armata fuit. Hi in quadrato agmine conſiſtentes, primo in campo, dum exercitus cliuum ad vrbem

Digitized by Google

bem ducentem deſcenderet, Deinde ciuitatem ſeptem & ſeptem pertranſeuntes, cum ad medium forum peruentum fuiſſet, ſimul quaſi ſigno dato, adeo formidabilem ſonitum, terrificaque tonitrua ſuis bombardis fecere, vt etiam inhorreſcerent, qui ſpectarent ex tuto, & abſque mora, ſine eo, quod dilaberentur, aut vſquam ſuſtinerent, ciuitatem recta egrediebantur. Intrarunt poſtea Senatores ciuitatis, & qui in Magiſteriis municipalibus conſtituti, cum albis bacillis comitiua quadraginta equorum. Hi ex vſurpato more, Regiam Maieſtatem, vbi ad fines eorum perueniſſet, ſumma cum obſeruantia deuotiſſimeque exceperunt. Reges quoque Romanorum coronandi, decretum electionis Magiſtratui oſtendunt, antequam patiuntur, Regem electum in ſolium Regale ſublimari. Ideo cum tam Pontificis iuſſu, quam Principum Electorum vnanimi conſenſu, Wentzelaus Imperator, ob ſocordiam atque nequitiam, ſcripta ſententia, quam vidi atque legi, depoſitus, & in eius viuentis locum Rupertus, Comes Palatinus ſuffectus fuiſſet, in ſedem tamen Regiam eum collocari nequaquam permiſere, prætexentes præſtitam fidelitatem: pœnam tamen contumaciæ, paulo poſt multo ære mulctatos fuiſſe, non ignoro.

Sed redeo ad deſcribendum ordinem equeſtrium agminum, ſicut ante fuit conuentum. Sequebatur Dux Iuliacen̄. cum quadringentis prope equitibus, grauis, fortiſq; armaturę decoriſq; armis, conſpicuis continentibus ſignis: Duo habebant vexilla, quorum vnum altero minus, nigri coloris veſtitus: inſtar omnes ferme, quemadmodum conuentum fuit, vrbi exceſſerunt, perpaucis ad hoſpitia contra depacta diuertentibus. Saxones vero querebantur aduerſum habitam collocutionem actum, & aliquandiu ſubſequi abnuerunt, ſicque redintegrata altercatio (ob antelationis ineptam contentionem) rem in

ſerum

ſerum protraxit, multorumque oculos gratiſſimo, iucundiſſimoque ſpectaculo orbauit.

Tandem poſt longum interuallum, equites ſexaginta Ducis Saxoniæ nigro veſtiti, ſagittarii inſigniter gemmis ornati ſubſequuti ſunt.

Exigua intercapedine (præeuntibus duobus cum tibia atque tympano, quibus Germaniæ pedites vtuntur) ſequebantur copiæ Domini Palatini, equites haud pauciores ſeptingentis, in nigris veſtibus cum tubis & ferreis tympanis. Horum perpauci ſagittarij, reliqui omnes haſtati, & inter eos multi cataphracti, hoc eſt, vndequaque perarmati fuere. Equitibus etiam equiſque tegmenta, aut ex laminis chalibeis ſerie inter ſe connexis, aut ex præduro corio depicto, ſiue auro ſericoue obducta fuere. Galeæ quoque atque capitum geſtamina, gemmis, margaritiſque diſtincta adornataque multum ſplendoris attulerunt. Licet autem haſtæ eorum fuere breuiatæ habiles, neque tantæ longitudinis, quantæ illæ ſunt, quibus inferiores Germani vtuntur, nec reliqua armatura tam grauis fuerit: iucundiſſimum tamen de ſe ſpectaculum præbuerunt. Præter fratres germanos, ferunt Dominum Palatinum plures alios Principes, Comites atque Illuſtres, in ſua comitiua habuiſſe.

Deinde quadraginta equites ſagittarii, qui in miniſterio Epiſcopi Brandenburgeñ. Legati Marchionis Ioachimi, erant induti veſtibus, ſagiſque diuerſicoloribus: hos comitabantur centum XXX. equites Archiepiſcopi Moguntini pari armatura, leui videlicet: atque ſagittarij rubeis veſtibus induti.

Poſt equites Archiepiſcopi Treuereñ. ducenti, in nigris veſtibus haſtati, probe expediteque armati, cum vno æneatore.

Poſt Treueros immediate ante Regios ſatrapas, equitatus

Digitized by Google

tatus Archiepiſcopi Colonienſis proximo loco intrauit, cum tibicinum cantu, inter quingentos equites haſtatos, grauis armaturæ nonaginta, tres cataphracti fuere apparatiſſimæ armaturæ. Viri enim atque equi inſigniter ornati iuxta ſplendebant, honoratioremque locum ob hoc obtinuiſſe crediderim, quod Epiſcopus Colonienſis coronator legitimus ſit, & Aquiſgranum in ſua prouincia ſitum. Treuiros vero autumo Moguntinenſium conceſſu, eo quod inſtructiores fuere, proximum ante Colonienſes locum obtinuiſſe.

Poſt agmina Electorum incedebant Regij aulici ditiſſimi, purpuratorum maximæ amplitudinis, viri precioſiſſimis veſtibus induti, inſignesque excellentiſſimo cultu. Tam abundanti enim auro, gemmis atque purpura vſi, vt (licet iam præceps in noctem diei tempus erat) tamen in dubia luce enitebant, cultusque eorum regalem plane opulentiam præ ſe ferebat, nulla profecto ab eis impenſarum ratio habita. Fuere enim maiores ſatrapę curiæ, atque magiſtri curię interiores cubicularij, præſides, rectoresque prouinciarum, ductores turmarum, & illi, qui aurei velleris dignatione honorati, Hiſpaniæ, Germaniæ, Burgundiæ Principes. Et quia Regiorum equitum pene duo millia fuere, ideo non vno, ſed diuerſis agminibus turmatim ingrediebantur, illatis per interualla decem vexillis, ſingula digeſto numero equitum ſubſequente. Horum equitum pars ſub Henrico Comite de Naſſau militabat: pars ductu Marchionis de Schiueren regebatur: alij D. de Rabenſtein: item D. de Fenis ſuberant, nonnulli quoque D. de Emmeri, militabant. Nobiles adoleſcentes, qui in Regia educantur, Regijs equis gradarijs inſidebant, omniumque pene gentium veſtitum, habitumque repræſentarunt. Horum reſpectum Regius Magiſter ſtabuli habuit.

Digitized by Google

buit. Dominus inſuper de Roy, magnus magiſter curię, turmam ductabat ornatiſſimam.

Nec Hiſpani pro eximia ſua in Regem charitate atq; obſeruantia quicquam, quod ad magnificentiam pertinet, omiſere, ſed maximo cultu, paratuque rerum Regi affuere.

Nobiles adoleſcentes poſt Principes ſuos validas, prælongasque haſtas auratas, argentoque exornatas ferebant. Horum equi tegmina (vnde plura aurea, argenteaque tyntinabula propendebant) è ſolido auro habuere. Aliquorum equi nedum inſtrati auro, verum auro aurum ſubductum radiabat, atque ſqualebat. Itaque haud credo, ornatiorem apparatum proximis ſæculis oculis mortalium ſubiectum fuiſſe vnquam.

Pene in medio Regiarum turmarum xij. tubicines, ad ferrea tympana alacrem ſonitum fecere.

Proxima his quoque turba Monachorum, atque cucullatorum, tam incerta mendicitate, quam alio modo viuentium.

A tergo Monachorum aliqui maiores purpurati Regis, genere, famaque longe clariſſimi, præualentibus equis vehebantur vndequaque tam rutilantibus armis, quam auro argentoque perſpicui.

Deinde duodecim alij æneatores Regij, tubis grauius horridiusque inſonuere taratantara. Sequebantur eos tres viri Regia Aquila, triumphalibusque inſignibus ornati, qui equis inſidentes, miſſilia variorum numiſmatum non mediocris ſummæ ex more in plebem, quo clero, Principibusque pateret facilior tranſitus, continuo ſparſerunt. Proximi ibant Canonici, ante quos proceſſit, arte fabricata Caroli Magni effigies, miræ prodigioſæque magnitudinis, geſtans in manibus templum, portabaturque à Canonicis in ferculis propitiatorijs caput Diui Caroli Magni, & quædam aliæ reliquiæ. Circum caput diſcur-

rentes.

Digitized by Google

rentes vigiles ciuitatis, æneis cornibus ſatis rudem, inconditumque ſonitum fecere. Vigilum quoque vnus Regio equo, qui ipſi ex veteri conſuetudine ceſsit, inſidens præceſsit. Mos eſt antiquitus introductus, quod vbi Regia Maieſt. peruenerit ad portam exteriorem, quæ hoc tempore fuit Diui Iacobi, quod equo deſcendat, atq; ſanctam crucem, à Canonicis Regem expectantibus, illuc delatam reuerendiſsime exoſculetur: factaque reuerentia Diui Caroli capiti, dimiſſo equo priore, in alium ſubinde tranſiliat, ciuitatemque ingrediatur.

Tam Canonicos procedentes, quam Principes, atque Regem cingebant vndique Regij ſatellites atque ſtipatores, turbamque ſubmouerunt: Hi ſunt ducenti numero, quorum præſidio ſalus Cæſaris cuſtoditur: quorum centum, perpaucis demptis, Germani ſuperiores, cum ſecuribus Germanicis, pedibus Regiam Maieſtatem ſequuntur: Reliqui vero Regis populares, Flandri, Burgundiones atque Hannonienſes, dum Rex in expeditione fuerit, haſtati equis Regem comitantur. Dumque Cæſarem in aliqua celebri vrbe morari contigerit, ornati tunicis argenteis, auro diſtinctis, atque in modum loricæ contextis, vtuntur, grauibus geſis Gallicis, quæ dum Rex in itinere eſt, cum ſarcinis vehuntur. Simul tamen diſtributis noctium vicibus, proximi foribus ante ædes, in quibus Cæſar acquieſcit, excubias agunt. Præter hos Regię quoque Maieſtati, cum equum aſcendit deſcenditque, xij. expeditiſsimi, velociſsimique Hiſpani curſores præſto ſunt.

Reliquias delatas Herholdi cum inſignibus Imperij, Regnorumque Hiſpaniæ ſequebantur. Hoc hominum genus, olim cum virtuti maior locus eſſet, vnde ipſis lingua Germanica nomen inditum conſtat, vitiaque liberiore palam cenſura, abſque perſonarum

reſpectu coargui; deteſtariq; poterant, maiore in precio apud Germanos atque Gallos fuit, quemadmodum Pius Papa (cui res Germanorum, plusquam Nationi forte vtile, exploratæ fuere) in quadam epiſtola teſtatur. Maior natu ſceptrum Regnorum Hiſpaniæ ante Regem præferebat.

Herholdos, ampliſſ. Principes Germaniæ, atq; Galliæ Duces, atque Marchiones ſequebantur. Principes deinde Electores hoc ordine Regem præceſſere: Comes Palatinus dextro, Legatus Marchionis ſiniſtro latere, medium Archiepiſcopum Treuerenſem accepere. Loco Domini Ducis Friderici Saxoniæ, qui excuſatione aduerſæ valetudinis Coloniæ manſit, nullo mediante, Vdalricus Pappenheim, minor Mareſcalcus Rom. Imperij, exertum, euaginatumque gladium ante Regiam Maieſtatem vibrabat.

Tandem illuxit rerum certa ſalus, terrarum gloria, Cæſarea Maieſtas, equo nobiliſſimo, flexibiliſſimoque inſidens, quem auro, argentoque diſtincta arma, deſuper fulgentiſſima, argentea veſtis maximopere honeſtabant. Caput Regium tectum erat birreto argenteo, plumula exornato, gaudiumq;, quantum dinoſci poterat, præ ſe moderatum ferebat.

Parum poſt, neque ita longo interuallo, & quaſi iuxta Regem adequitarunt, latere dextro Archiepiſcopus Colonienſ. ſiniſteriore vero, Moguntinus Archiepiſcopus. Quod cum adhuc fixum ſit in recentiſſ. memoria: demiror, quod nonnulli contra ea, quæ ab omnibus viſa fuere, publice ſcribere non dubitauerunt. Sequebatur Regem Legatus Regis Bohemiæ. Sed neque nuncius Apoſtolicus, neque Legatus Regis Angliæ pompæ adeſſe ſuſtinuere, ne ordinarentur poſt Principes Electores, rati per hoc Principum ſuorum dignitati derogari.

Subſequi tamen non faſtidierunt, Cardinalis Sedunenſis.

Digitized by Google

nenſis, vir acerrimæ prudentiæ, inque excitandis ad alacritatem animis fœlicisſimæ facundiæ. Cardinalis inſuper Saliſburgenſis, & Cardinalis de Croy, Archiepiſcopus Toletanus, qui poſt tempore conuentus Wormacien̄. in præuiridibus annis, in magna animi & corporis ægritudine vita exceſſit, vnde non ſecus quam par erat, D. Marchio de Artzot grauiter motus atque affectus fuit. Regem quoque de ſubita morte nepotis D. Marchionis mœſtum fuiſſe, permoleſteque tuliſſe inde apparet, quod funeri magnifico apparatu exquiſitiſs. honoribus, cum maximo luctu, planctu, atque lamentatione, pompaque elato cum Principibus adfuit.

Deinde perplures alii honoratiſſimi viri, qui Legationis nomine Regum, Ducum, Marchionum, Communitatum Regiam Maj comitabantur: Item tam veteres Maximiliani, quam Regiæ Majeſt. Conſiliarii, & qui à ſecretis erant.

Nouiſſime claudebatur totus exercitus inſtructiſſimis ſatellitibus atque ſtipendiariis equitibus Regis, conſimili modo armatis, veſtitiſq;, videlicet rubeo colore, albo, flauoque diſtincto, ſicut priores Regii equites fuerant: numeruſque vniuerſorum inſtructiſſimorum equitum quatuor millia & amplius fuit.

Cum iam intendentibus tenebris, ad porticum Diuæ Virginis ventum, Rex equo, quo introiuit, deſcendiſſet, Comes de Rifferſcheit, tanquam Archimarſcalcus Archiepiſcopatus Colonien̄. Regium equum pro ſuo iure ex vſurpata conſuetudine ſibi vendicauit, multiſque ſtabulariis (præſertim Regiis) pertinaciter renitentibus tandem traduxit. Oborta vero ob hoc inter eundem, & D. de Schwartzenberg, qui eundem ſibi ob ius præfecturæ (cuius hypothecam habet) deberi affirmabat, alia quædam concertatio, in Coloniam reiecta fuit: ibidem de hac

Digitized by Google

controuerſia actum quidem, non autem (quantum ego ſcio) excuſſum.

Regiam deinde Maj. eo loci, quo oportuit Colonieñ. atque Moguntinus Archiepiſcopi templo introduxere. Licet autem aliquæ antiquæ annotationes documento ſint, id iuris Abbati Sancti Cornelij aliquando competijſſe, eoque tunc vſum, cum Sigiſmundus coronabatur: Moguntinus tamen Archiepiſcopus pernegauit, hoc præſentibus Archiepiſcopis, Principibus Electoribus, locum habere. Ante fores ædium ſacrarum ſtant duæ ſtructiles quadratæ columnæ: Vni vulgus impoſitam æneam lupam arbitratur: mihi ex effigie magis vel vrſa, vel leæna videbatur: quæ ſuſcepto in pectore latiſſimo vulnere, nihilo ſecius pro catulis, ſiue vrſulis inde tamen ablatis, moribunda depugnare videtur. Volunt incolæ loci deſignari, non ſecus Jmperatorem, ſubditorum ſuorum curam gerere debere. Jn altera cernitur quaſi Pyramidalis, ſiue orbicularis ænea figura acuminata, & in varias quaſi linguas diſſecta: ea contendunt Jmperatorem mundi Dominum, cunctis gentibus imperitare debere ſignificari: fides vtriuſque rei penes autores ſit. Nullum etiam veſtigium alicuius certæ antiquitatis, quamuis percurioſe inquirerem, inueſtigare potui. Et ideo ea, quæ incomperta, vulgariaque traditione dicuntur, vera, an falſa ſint, non laboro.

In media templi area, Rex ſub penſili corona paululum ſuper tapetis, atque ſtragulis proſtratus iacuit, donec per Archiepiſcopum Colonienſem certæ preces dicerentur. Deinde ſtabat erectus, donec abſolueretur canticum gaudij: Te DEVM laudamus. Poſt genu vtroque nixus ante aram Diuæ virginis, toto orbe celeberrimam, humiliter, deuotiſſimeque Deum orauit, oblatoque dono ſeceſſit in Sacrarium, remotiſque arbitris, cum ſolis Principibus Electo-

Digitized by Google

Electoribus ſemihoræ ſpacio, quædam ſecretiora pertractauit, Principibuſque priuilegia ſua, ex more, vt autumo, confirmauit, ratificauitque. Quod coronandi Reges, olim Rhenum à Franckfordia deuecti, ſuper ſaxeam ſedem Regiam ſub dio, inter crebras nuces, in amœniſſimo Rheni littore, prope oppidulum Reenſz poſitam, facere conſueuere. Cumq; fuiſſent inuicem collocuti quæ voluerũt, deſideriumque Principum expletum, Rex poſt diuinam venerationem, omnibus ſolenni more rite peractis, ſubſequentibus Principibus Electoribus palatium ſuum acquieturus introiuit, hora fere noctis ſecunda.

Proxime, & quaſi vnis ædibus illuſtriſſima domina Sabaudiæ Margareta (quæ pridie coronationis curru, quem albentes equi trahebant, inuecta fuit, cum virginibus facie inclytis, atque admodum venuſtis: quæ candidis pariter gradariis cum ingrederentur, inſidebant) hoſpitium habuit. Marchioni quoque de Artzot, Principi maximæ apud Regem authoritatis & gratiæ hoſpitium in proximo præparatum fuit. Carolum enim, non vt Regem ſuum modo, verumetiam vt alumnum eximia charitate ſemper coluit.

QVÆ CEREMONIÆ IN Templo ſeruatæ ſint.

DIE ſancti Seuerini, Principes Eccleſiaſtici ordinis, cum adminiſtris ſuis Epiſcopis ſuffragantibus, cæteriſque Chriſtianæ religionis Heroibus diluculo templum ingreſſi, in Sacrario decentibus ornamentis Pontificijs ſeſe induere. Licet autem in templo ex more aſſeribus, tabulatiſque, duplicia interſtitia diſtincta fuere, vt ſeparatis, diſcretiſque locis, quiſque iuxta ſuum ordinem atque conditionem ſpectaret, edictumque ex inſti-

Digitized by Google

inſtituto antiquo fuerat, vt Principes, Comiteſque abſque diſcrimine, & aliorum Electorum quatuor modo primores Conſiliarii, cæterorum vero Principum duo tantum ad Chorum, interioraque ſepta intromitterentur, & reliqua Nobilium multitudo exterius, atque de templi teſtudine deſuper, è ſublimi proſpectaret: Prouiſum inſuper Regia ordinatione fuiſſet, vt ſinguli Principes ſuorum Nobilium nomina Regio Mareſcalco annotata traderent, eidemque ſuos magiſtros equitum adiungerent, vt militibus poſitis ante valuas, ad cuſtodiam aditus, Nobilium nomina diligenti, exactaque cura darentur, ne ob excluſionem ſeditionem aliquam, ſiue turbas, oriri contingeret: Tantum tamen hominum ampliſſimorum vndique confluxit, quod antiquus hic mos, atque diutina vſurpatione firmata conſuetudo, præ multitudine variarum gentium ſeruari non poterat. Plerique enim veſtium pretioſarum commendatione adiuti, penetrarunt ignobiles. Alij Nobilitatis fiducia non admiſſi, vel ad altare irrupere. Quanquam enim ante fores armatæ cohortes diſpoſitæ fuerunt, parum tamen abfuit, quin templi fores impulſu turbæ conuellerentur. Phanum autem licet neque laxitate, neque cultu conſpicuum, vt in quo breues columnæ, ſine marmore vllo, aut inſigni pauimento, ob religionem tamen, conditoremque Carolum Magnum, tota Germania celeberrimum eſt.

Venienti haud longe poſt Regi, cum egregia prorſus atque magnifica comitiua anteambulonum, Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Satraparum, Purpuratorumque, induto Archiducali veſte, aureoque amiculo Pontifices ad cellam Diui Nicolai vſque obuiam proceſſere, Regemque in limine venerabundi cum cruce, thuribulo, libroque Euangeliorum, qui antiquiſſimus, correctiſſimuſque Aquiſgrani, dono Magni Caroli aſſeruatur,

exce-

Digitized by Google

excepere. Tum Archiepiſcopus Colonienſis, indutus omnibus (vt aiunt) Pontificalibus, voce ſubmiſſa cantauit: *Adiutorium noſtrum in nomine Domini.* Cum Clerus reſpondiſſet, & Colonienſ. preces ad Deum pro Rege fudiſſet, ordoque ſubinde Clericorum caneret interim: *Ecce ego mitto Angelum meum.* Moguntinus atque Treuerenſis à dextra læuaque apprehenſum Regem duxere ſubtus teſtudinem, ante aram Diuæ Virginis toto orbe religioſiſsime cultam. Ante eam prona iacuit Regia Maieſtas ſuper ſtragulis, donec Archiepiſcopus Colonienſis precatus fuiſſet à Deo, quatenus Carolo ſuo adiutorio adeſſet, vt ab aduerſitatibus liberatus, poſſet pręeſſe & prodeſſe.

Precationibus, quibus Colonienſis opem diuinam poſcebat, peractis, duo Archiepiſcopi alleuatum Regem in auream ſellam, è regione altaris deduxerunt ſeſſum. Dein ſe quoque Principes Electores, Eccleſiaſtici quidem, pari habitu in præparatas ſedes collocarunt. Quia verò ſedes multum præpropere tumultuarieque apparatæ fuere, cogebantur earum defectu Regum Legati, atque Oratores in promiſcua Principum multitudine ſpectare.

Miſſæ officium inchoante Archiepiſcopo Colonienſi, Regij Cantores in medio Chori canere cœperunt: *Ecce aduenit Dominator Dominus, Kyrieleyſon, Alleluia: Vidimus ſtellam, proſa, Feſta Chriſti.* Deinde cantabatur illud canticum: *Deſiderium animæ eius tribuiſti eis.* Lectione dein per Canonicum Eccleſiæ cantata: *Surge, illuminare Ieruſalem:* prouolutus ad genua Clerus, cum Principibus cœpit canere Litaniam, ſiue obſecrationem, Rege iterum ante altare ſuper tapetas reſupinato. Congruo tempore Archiepiſcopus Colonienſis in pedes erectus, baculumque Epiſcopalem in manu tenens, Regi benedicens, bona, fauſtaque precabatur.

Digitized by Google

Poſtquam autem ad finem perducta Litania, ſurrexiſſet Rex, rogauit ab eo Archiepiſcopus Colonienſis lingua primo Latina, An fidem Catholicam operibus iuſtis ſeruare? An Eccleſiarum tutor & defenſor? Num regnum efficaciter ſecundum iuſtitiam defendere vellet? An iura Regni diſperſa congregare? An viduarum, miſerabiliumque perſonarum pius defenſor, & iudex futurus? An Romano denique Pontifici debitam ſubiectionem exhibere vellet? Vbi hæc omnia ſe facturum adpromiſiſſet, ductus ad altare, poſitiſque ſuper dextrum cornu duobus digitis, conceptis verbis, hoc modo iurauit: *Sic volo, & in quantum diuino fultus fuero adiutorio, precibusque Chriſtianorum fidelium adiutus valuero, omnia præmiſſa fideliter adimplebo, Sic me DEVS adiuuet, & Sancti eius.*

Regreſſo Rege Colonienſis ad circumſtantes Principes conuerſus, latine quæſiuit, An vellent tali Principi, ac Rectori ſeſe ſubiicere, ipſiusque regnum firmare, fide ſtabilire, iuſſionibusque illius obtemperare, iuxta Apoſtoli præceptum, dicentis: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Cum ad rogata illi, qui intellexerunt, Fiat, Fiat, conclamando annuiſſent, Abbas de Prueme ex Comitibus de Manderſcheit, iuſſuque Archiepiſcopi Colonienſis, lingua Alemanica eadem à Principibus percontabatur. Regiæ quoque Maieſtati, ſi Latina lingua penitus ignara fuiſſet, idiomate Alemanico præſtandum Sacramentum, interpretatum ex more fuiſſet. Sed tantum Maieſtas ſua Latine, & loquitur, & intelligit, quantum eſt ſatis ad intelligendum voluntatem, ſacrasq; iuſſiones Maieſtatis ſuę.

His tranſactis, Archiepiſcopus Colonienſis iterum Rege proſtrato, precatus eſt à DEO, quatenus Regem

Digitized by Google

regem ſuo clypeo protegeret, honorificaretque præ cunctis Regibus gentium, vt viuat inter gentium catervas magnificus, vtque gentes Carolo fidem ſeruent. Quæ omnia his inſerere ſuperuacuum foret, cum omnium ſacrarum precum liber, tam Aquiſgrani, quam alibi extet.

Secundum precationem Rex ad genua ſeſe ſubmiſit, inunxitque oleo Cathecumenorum Archiepiſcopus Colonienſis Regis caput: dein pectus inter ſcapulas, ambasque iuncturas brachiorum, dicens: *PAX tibi.* Dein: *Vngo te in Regem de oleo ſanctificato, in nomine* PATRIS, *&* FILII, *&* SPIRITVS SANCTI. Cecinit, dum vngeretur, Chorus: *Vnxerunt Salomonem, Sadoch Sacerdos, & Nathan Propheta, Regem in Geon.* Et procidentes, lęti dixerunt: *Viuat Rex in æternum.* Palmas quoque manus vtriuſque oleo imbuendo, ſubiunxit: *Vngantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, vnde vncti fuerunt Reges & Prophetæ:* Choro interim concinente: *Vnxit te Deus.*

Vnctum Regem, Moguntinus & Treuerenſis Archiepiſcopi in Sacrarium deduxere, vbi poſtquam Regii Capellani mundiſſima lana oleum deterſere, depoſito aureo amiculo, quod in vſus ornamentorum templi ceſſit, indutum rurſus Dalmatica chlamyde aurea, ſocculis, Imperialibusque ornamentis Diui Caroli, Diaconi more iterum Sacrario eduxere.

Ornamenta vero diui Caroli, quibus ex more coronandi Reges induuntur, Nurembergenſis Magiſtratus ſumma cum diligentia atque veneratione publice ad aliquot ſæcula aſſeruauit, quæ tempeſtiuè Aquiſgranum delata, vbi Reges coronandi fuerint, rurſus coronatione expleta, aſportantur, ſubque fida cuſtodia recluduntur. Subnotatas autem reliquias, Nuremberg-

genſes à Carolo geſtatas pro vero habent, traduntque, & inde eximie coluntur: *Dalmaticam albam* holoſericam preciosiſſimis margaritis, gemmisque diſtinctam: *Auream ſtolam* margaritis quoque adornatam: *Vnam cappam holoſericam*, violacei coloris, cui aurum in modum Aquilę intextum: *Alterum amiculum rubei coloris* contextum pari modo magna aurea Aquila.

Inſuper *Coronam Caroli*, non ferream, vt vulgus falſo autumat, & (quod magis pudendum) paſſim in iuris profeſſorum commentarijs reperitur: ſed ex puro puto auro fabrefactam, ſic tamen, vt in ea veterum laudabilis parcitas ſatis eluceat. *Pomum & ſceptrum aurea. Gladium Caroli* admodum grauem, vtpote à viro robuſtiſſimo verſatum: verum non tam prodigioſæ magnitudinis, quam à tanto heroe geſtatum credi poſſet.

Præter hæc aducta ſunt hac tempeſtate *duæ Dalmaticæ*, vna violacei, alia vero nigri coloris. *Duæ chirothecæ* vnionibus precioſiſſimisque lapidibus ornatæ: *Socculi duo aurei, ſtola, Zona coriacea, retinaculumq; eius aureum*, quæ omnia pretioſis lapidibus affabre picturata, redimitaque fuere.

Rege poſt egreſſum Sacrarii iterum procumbente, Colonienſis Archiepiſcopus ante traditionem gladij, terna precatione vſus eſt. Qua in re vnum nequaquam ſilentio prætereundum, quod Archiepiſcopus Colonienſis in ſacris illis precibus, illud præcipue ſolemniterque inter plura alia comprecabatur, vt Reges quoque, de lumbis Imperatoris, per ſucceſſionem temporum futurorum egrediantur. Quo vno ſolo, ſatis plane conſtat, non minus inepta, atque frigida, quam inuidiſſima ratione illos vti, qui negant, optime meritorum Imperatorum clariſſimo ſanguini Imperiũ deferendum electione, ne

obid

ob id videatur quaſi ſucceſſioni deberi, cum eos optimo merito ſpes ſucceſſionis potiſſimum manere debeat.

Aliis quoque ſolennibus comprecationibus pro Carolo factis, Colonienſis aſſociatis Moguntino atque Treuirenſi Archiepiſcopis, Regi eductum vagina gladium, his additis verbis ſimul tradidere. *Accipe gladium per manus Epiſcoporum, licet indignas, vice tamen & autoritate ſanctorum Apoſtolorum conſecratas, tibi Regaliter impoſitum, noſtraque benedictionis officio in defenſionem ſanctæ Eccleſiæ diuinitus ordinatam: & eſto memor illius, de quo ille prophetauit, dicens: Accingere gladium tuum ſuper fæmur tuum potentiſſime, vt in hoc & per eundem vim æquitatis exerceas, iniquitatis molem potenter deſtruas, & ſanctam Dei Eccleſiam, eiuſque fideles propugnes, ac protegas. Nec minus ſub fide falſos, quam Chriſtiani nominis hoſtes execreris ac deſtruas, viduas & pupillos clementer adiuues ac defendas, deſolata reſtaures, reſtaurata conſerues, vlciſcaris iniuſta, conſerues bene diſpoſita: quatenus hoc agendo virtutis triumpho glorioſus iuſtitiaq; cultu egregius, cum mundi huius Saluatore, cuius typum geris, ſine fine merearis regnare: qui cum patre, &c.*

Gladio in vaginam recondito, Regia Maieſtas ſeſe accinxit. Solus deinde Colonienſis Archiepiſcopus Regis digito annulum immiſit. Pallium quoque diui Caroli, ſimul Regale inſigne aurei velleris loco armillarum, quod ornamenti genus, in vſu eſſe deſiit, collo Regis adaptato, addidit hæc verba: *Accipe Regiæ dignitatis annulum, & per hunc Catholicæ fidei cognoſce ſignaculum: & vt hodie ordinaris caput, Princepſque Regni & populi, ita perſeuerabis auctor, ac ſtabilitor Chriſtianitatis, & Chriſtianæ fidei, vt fælix in opere cum Rege Regum glorieris per æuum.*

Sceptrum vero aureumque pomum tradens, fœlicia Regi ominabatur, admonebatque ſuam Majeſtatem dicens: *Accipe virgam virtutis, atque æquitatis, qua intelligas mulcere pios, & terrere reprobos.* Quemadmodum hæc fuſius in li-

L 3 bro,

libro, de ritu coronandi, habentur, inibique leguntur.

Coronam autem, atque Regni diadema, tres Archiepiſcopi, Colonienſis, Treuirenſis atque Moguntinus Regi ſimul imponentes, dicebant: *Accipe coronam Regiam Regni, quæ licet ab indignis, Epiſcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur.* Hic quoque minime opus eſt reliquam admonitionem apponere.

Coronatione expleta, Regia Maieſtas aram acceſſit, moreque maiorum ſacramentum ſuper altare, ſacrumque librum Euangeliorum è ſcripto legendo, in hanc ferme ſententiam Latine præſtitit: *Profiteor & promitto coram Deo & Angelis eius, leges ſeruare, iuſtitiam facere, iura Regni conſeruare, debitumque honorem Romano, aliiſque Pontificibus, atque vaſallis exhibere, donata Eccleſiis conſeruare, Chriſto mihi præſtante auxilium, fortitudinem, & decorem.*

Ductus inde fuit Rex per Moguntinum, atque Treuireñ. Archiepiſcopos, per deuexum ſupra teſtudinem templi, ſubſequente Archiepiſcopo Colonienſi, ſimulque collocabant Regem in ſaxeam ſedem, poſitam ante altare Simonis & Iudæ Apoſtolorum, addita inueſtitura, *Ita, Retine amodo locum Regium:* quę hic, ne longior ſim integra ponere conſulto omiſi.

Dum autem aſcenderet, cecinit Chorus: *Deſiderium animæ eius tribuiſti ei Domine, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum*, & quæ ſequuntur: *Poſuiſti ſuper caput eius coronam de lapide precioſo, &c.*

Regi in ſolio Maieſt. atque in excelſo gloriæ faſtigio reſidenti, Archiepiſcopus Moguntinus nomine collegarum ſuorum, his ferme verbis lingua Alemanica gratulabatur: *Superilluſtriſſime & gratioſiſſime Domine, ex quo Regia tua Maieſtas tam diuina gratia atque prouidentia, quam Principum Germaniæ concordi electione, ad decus, honorem atque gloriam Imperatorij*

Digitized by Google

peratorij nominis atque poteſtatis, accita atque ſublimata eſt, & nunc coronam Regiam, cum laudabilibus honoribus atque ornamentis requiſitis ſuſcepit, ſumus nos eo magis lætati, exhilaratique, quo magis ardentiuſque hoc cernere ex animo deſiderauimus. Hunc itaque honorem, Deum Optim. Maxim. tuæ Majeſtat. fortunare volumus, optamusque Regiæ tuæ Majeſtati longæuum diuturnumque Regnum, corporis ſanitatem perpetuam, plurimumque bonæ fortunæ atque fœlicitatis, firmamque ſpem, atque indubitatam fiduciam habemus, Imperium ex tua, maiorumq; tuorum virtute adminiſtratum iri. Quodque hæc inprimis Deo Optim. Maxim. probata, accepta, grataque erunt, & ad honorem, decorem, incrementumque ſanctæ, atque Orthodoxæ Eccleſiæ Catholicæ, ſacri Romani Imperij, inclytæque Nationis Germanicæ, ceſſura ſint, Rogamuſque obnixe, vt nos, cæteroſque Principes, ſtatuſque ſacri Roman. Imperij, Regiæ tuæ Majeſtati, ſicut ſupremo orbis terrarum in temporalibus capiti, ſeſe obſequentiſſime commendantes, gratioſiſſime ſub tutela tuæ Majeſtat. manſuetudinis commendatos habere, omniumque noſtrum gratioſiſſimus Imperator eſſe & permanere velis.

Canonici quoque templi, Regi honorem, bene, fœliciterque cedere optauere, eorumque ordini ex more Rex initiabatur. Deinde Chorus, tubicines, & organa alternatis vicibus ſumma cum alacritate canticum: *Te Deum laudamus, &c.* abſoluerunt.

Creauit interim Regia Maieſtas gladio diui Caroli prægraui plurimos Equeſtris ordinis viros variarum Nationum, ſumma cum ſolennitate. Horum perpauci Germani fuere, qui hoc decus per hoſtium ſtragem demereri malunt, atque in ponte Tyberino, ſplendidiſſimo ordini initiari, magis pulchrum atq; egregium putant: deſieruntque Germani præcipuæ nobilitatis aſſertores, hunc ordinem magnifacere, quando viderunt humilibus, ſordidiſſimiſque mercatoribus precio aditum ad ampliſſi-

mum

mum honorem patere: ſitim, ardoremque gloriæ plurimum hæc indignitas reſtrinxit. Et forte ob hoc quidam ab Equeſtri ordine deterrebantur, quod honorem Equeſtrem, titulumque ex lege Equeſtri, intra anni ſpacium ſtatim poſt aſſumere illo tempore creati coguntur, alias ni ſe pro equitibus gerant, ſoli imaginarii equites futuri. Inſuper quamuis ab antiquo non niſi nobiles admittebantur, ordinarique ſolitum, vt quibus initiari huic ordini votum, atque mens eſſet, nomina, & agnomina ſua deſcripta, Magiſtris equitum traderent: Hac tamen tempeſtate, in tanta diuerſarum gentium turba, plurimi non ſponte, ſed aliorum impulſu, inuiti, ſiue temere ad Cæſarem delati, flexis genibus dorſum gladio ſubmiſere, quorum multis bene conſultum foret, ſi cum ictu Equeſtri, cenſum quoque Equeſtrem accepiſſent.

Principes ſedi affixi, expectabant (præter Archiepiſcopum Colonienſem, qui ad aram rediit) donec reducendi Regem officio fungerentur. Cumque deſcenderent, vnus Canonicorum Euangelium: *Cum natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ,* cecinit poſt Symbolum fidei, & cantationem illam: *Reges Tarſis.* Regia Maieſtas delatis ante ſe gladio per Mareſcallum Imperii, pomoque per Dominum Palatinum, qui dum teſtudinem aſcenderet, ſimiliter præcedebant, ſceptrum mane tenens, obtulit altari nummum aureum valoris decẽ ducatorum, qui Capellanis Archiepiſcopi Colonienſis, renitentibus aliquamdiu Eccleſiæ Canonicis, tandem cum aliis donis oblatis, remiſſus fuit.

Poſt Regem Principes Electores ordine dona ad altare deferebant, Archiepiſcopo Colonienſi ſingulis oſculandum ſacrum præbente.

Coronę curam Imperij Subpincerna N. de Limpurch, quemadmodum Comes de Zorn, minor Imperii Camerarius, ſceptri reſpectum habuit. Subminiſtri enim perpetui

tui Imperij, Legatis Principum in executione officiorum cedere noluerunt.

Cum deinde Archiepiſcopus Colonienſis pacem pronunciaſſet, Regique & cœtui Pontificis more benedixiſſet, Epiſcopus Leodienſis ſacrum deoſculandum flexis genibus reuerendiſſime ſuſcepit, credentiaque, vt aiunt, mundiſſimo peplo facta, illud Archiepiſcopo Moguntino tradidit: qui eodem modo, credentia facta, ſacrum Regis ori inclinando ſeſe, decenter admouit.

Sacris omnibus rite peractis, Regia Maieſtas flexis genibus ſalutare Sacramentum Euchariſtiæ ſumpſit, tanta quidem mentis deuotione, vt animi inde aſpicientium vehementiſſime commouerentur.

Dextro latere, non longe ab altari erat ligneum ſpectaculum ſub teſtudine, pro illuſtriſſima Domina Margaretha præparatum, vnde ipſa, & Regina Arragoniæ, quondam Ferdinandi vxor, modo Marchioni nupta, cum venuſtiſſimis Virginibus, nullo velo, neque vmbraculo tectis, ſic, vt ab omnibus viſerentur, ſingula ſpectarunt. Ante omnes Illuſtriſſima Domina Margaretha, tam inexpleto ſingula, quæ agebantur, lumine ſpectabat, vt non vane crediderim, tacitum ipſius pectus immenſum gaudium pertentaſſe.

Cunctis in templo finitis, Rex ſella aurea reſidens, creandis vlterius Equeſtris ordinis viris, tam diu intentus fuit, quoad Electores Eccleſiaſtici exutis ſacris, inducerentur veſtibus rubeis, Electores ſolos decentibus. Quibus ornati, Regiam Maieſtatem, ſumpturi cum eadem ſolenne prandium, ad palatium concomitabantur, reliquique Principes Regem è templo, cum lætitia, atque gratulatione ſolenni proſecuti ſunt.

Operæ precium eſt, hic quoque adnotare, qui Comites atque Barones Archiepiſcopo Colonienſi ſacrificanti, offi-

ti, officij gratia præſto fuerint. Dum obuiam iretur Regi templum intranti, Comes de Waldeck Canonicus maioris Eccleſiæ Colonienſis ante Archiepiſcopum crucem, Comes vero de Schuuartzburg thuribulum præferebant. Comes Georgius de Witgenſtein, Capellarius Colonienſis, cui præter alia incumbit ab antiquo, aulicorum quoque controuerſias dirimere. Hic cum Domino Wilhelmo de Nuuenar Magiſtro curiæ humeris ante Epiſcopum Colonienſem geſtabant duo flagra, quibus frumentum excutitur, albi viridisq; coloris. His ſignificatur, Archiepiſcopum Colonienſem velut prouinciæ Præſidem, ab Romano Imper. vtile dominium ciuitatis Colonienſis obtinere. Colonia enim Agrippina, hoc tempore inter vrbes ruſticas Imperij numeratur. Licet autem non ignorem, prudentiſſimos huic Imperij ſubordinationi, ſiue diſcretioni parum fidei, atque momenti tribuere: ne tamen iſtud penitus commentitium putetur, videantur quæſo Annales, atque libri Chronicornm Ciuitatis Colonienſis, quomodo in medio nigrę crucis, colonus cum flagello depictus ſit. Abbati de Pruem, de quo ante mentio facta, commiſſum, à circumſtantibus Principibus poſtulare debitam ſubiectionem. Comes de Blauue, Decanus maioris Eccleſiæ Colonienſis, ſacrum Chriſma ad inungendum Regem, Archiepiſcopo Colonienſi porrexit. Comes de Hennenberg Canonicus, lanam, qua Epiſcopi manus detergerentur, obtulit. Comes Gompertus de Neuuenar, & nobilis Baro de Reinegk, mappulā ad eam rem in tempore exhibuere. Comes de Virnenberg, dum opus eſſet, aquam manibus dabat, Comitibus Ioanne atque Bernardo de Naſſau peluim, mappamque tenentibus. Gladium Comes Ioannes de VVieda frater Germanus Archiepiſcopo adportauit. Comes de Seyne loco armillarum, quæ in vſu eſſe deſierunt, inſigne aurei velleris tulit.

tulit. Comes Salentinus de monte Ferrato, aureum annulum, pallium CAROLI Comes de Schauuenberg è tabula ornamentorum adportarunt. Sceptrum Comes Theodoricus de Manderſcheit, Imperiale pomum, Comes Eberhardus de Arburch, perpetua fide Burgundionibus adhærens præſentarunt. Comes de Riefferſcheit, & Comes VVilhelmus de Neuuenar, Magiſter curiæ, & Mareſchalcus diœceſis Colonienſis, bacillis turbam arcentes, prouidebant, vt ſinguli ad officia parati, atque tempeſtiue intenti eſſent, cunctaque rite iuſſu eorum exequerentur. Comes Hermannus de Neuuenar, cuius nomen ob eximiam doctrinam, tota Germania ſuſpicit, librum, è quo omnes precationes, atque obſecrationes legebantur, ſuſtentabat, Comes de Eppenſtein, Scholaſticus, & Comes de Bichelen Chori Epiſcopus Colonienſis Eccleſiæ baculi, & mitræ Archiepiſcopalis curam habuere. Degenardus de VVitte, Iuris Pontificij Doctor, Cancellarius Colonienſis tabulæ aſtans, ad cuncta intendebat. Mea vero paruitas deſtinato officio, obſeruandi videlicet ſedis Archiepiſcopalis, præ turba Purpuratorum, qui denſiſſime circumſtabant, ægre ſatisfacere potuit.

QVO APPARATV, ATQVE magnificentia, ſolenne conuiuium in ſuperiore palatij aula celebratum.

Regia Maieſtas Imperiali habitu, atque ornatu induta, delatis ante ſe Imperii inſignibus maximo Electorum cæterorumque Principum comitatu, palatium tota Germania celeberrimum, cuius latus forum ſpectans, Impera-

torum marmoreis ſtatuis ſpectabiliſſimum, aſcendit, vbi omnia ad ſplendorem gloriamque magnificentiſſime, aureis periſtromatibus, ſtragulisque aureis ſic adornata fuere, vt maximam rationem publicæ dignitatis habitam fuiſſe dixiſſes, ſolennique conuiuio, præter Principes Germanos Statusq; Romani Jmperij, nemo interponebatur.

Statim atque Rex aſcendiſſet, minor Imperij Mareſcallus Vlricus de Pappenheim, equo, cui inſidebat, in cumulum auenæ vſque ad pectus adacto, argenteo modio duodecim Marcarum, publice in foro, ex more vice Ducis Saxoniæ, auenam demetiebatur. Aqua deinde aurea pelui Regijs manibus à Marchione Iohanne de Brandenburg, & minore Imperij Pincerna dabatur: tenuitque Comes Palatinus, & alij aſtantes Principes mappam, qua aſpergebantur manus Regiæ.

Comes deinde Palatinus Archidapifer, præcedente Submareſcallo geſtante eleuatum bacillum, cum D. de Roy magno, & aliis minoribus magiſtris curiæ, ad coquinam deſcenderunt Regiam.

Antequam reuerterentur, Electores Eccleſiaſtici benedictionem menſæ legerunt. Quamuis autem hoc antiquæ annotationes Archiepiſcopo Colonienſi coronatori ſaltem illa die tribuerunt, tamen Treuirenſis ſibi hoc competere contendebat ad cauſam, quod ſenior in conſecratione foret. Archiepiſcopus meus Colonienſis ob ea, quæ in Aurea Bulla continentur, cuius autoritas in dubiis merito ſequenda, æquo animo ceſſit.

Poſt benedictionem Archiepiſcopus Moguntinus, aſſociatis duobus Archicancellariis Colonienſi à dextris, Treuirenſi à ſiniſtris, ſigilla Regia à baculo argenteo duodecim marcarum pendentia, Regiæ menſę oblata, cum retraderentur, Moguntinus ea collo aptauit, totaq;

die

Digitized by Google

die publice inde dependentia geſtauit. Tametſi Treuiri contendebant, Aquiſgranum eſſe Archicancellariatus Gallici.

Ante dapes venere tubicines atque æneatores Regis. Herholdi quoque inſigniter ornati: inter quos Anglicus quoque Herholdus, cum inſignibus Regis ſui honoris cauſa conſpiciebatur.

Tubicines præcinentes vbi ad medinm atrij peruenere, ſubſtitere: tubis tamen omnia perſonabant, quouſque Dominus Palatinus per deuexum aſcendendo ſeptem gradus, primum ferculum coopertum, Regiæ Maieſtati reuerendiſſime appoſuiſſet. Controuerſia erat inter Legatum Regis Bohœmię, & Subpincernam Imperij N. de Limpurch, vter eorum Regi vinum aqua dilutum, ex more propinaret. Sed excuſſum pridie fuit, pro Friderico agnomine, & officio Pincerna, cum ille ſemel & primo propinaſſet. Poſt durante prandio Palatinus Fridericus pocillator Regis fuit.

Omnibus Principum Electorum officiis ſolenniter defunctis, ad menſas ipſis præparatas, Principes ſeſe repoſuere. Singuli ſuos Comites, atque nobiles habuere, quibus inter epulas miniſtris vtebantur. Hic opportunum de ordine menſarum relationem facere.

Regia menſa poſita latere dextro, quod forum reſpicit inter columnas, in meditullio aulæ, & parietem ſubſtructas, eleuataque fuit faſtigio ſeptem pedum. Electorum vero menſæ modicis interuallis poſitæ, pedalis altitudinis faſtigium habuere, & tam Regis, quam Electorum menſæ aureis ſtragulis ſtratæ. Aulæa quoque aurea ſupra, & à tergo propendebant, magnificentiſſimi operis. Licet prandium prælautum omnibuſq; cupediis ciborum inſtructiſſimum abundantiſſime quinquaginta ſcilicet ferculis ſic præberetur, vt dena ſemper edulia apponerentur: Interea tamen

multa non eſui apta, digna ſolum erant, vt cum admiratione ſpectarentur. Licebat enim videre ſpecies caſtellorum, arborum, leonum, aquilarum, vnde Romani Imperii, Regnorumq; Hiſpaniæ vexilla dependebant: menſis ſingulis ſinguli abaci ordinatim diſpoſiti, priuis, priui miniſtri quoque fuere.

Marchio Caſimirus ſtructor, ſiue prægustator Regiæ Majeſtat. fuit. Regem ſedentem in aurea ſella, circumſtabant dexteriore latere D. Marchio de Arſchot, & Epiſcopus Leodieñ. Siniſtro latere, Comes de Zorn ſceptriger, pluresque alii Principes, atque Comites, Germaniæ, atque Hiſpaniæ. A ſiniſtro erat abacus Regius, oneratus ſpectabiliſſimis vaſis veteris cælaturæ, omnis vſus, duo præſertim vnicornua, admirandæ, prodigioſæque prorſus magnitudinis. Vas item aureum ingentis capacitatis, Regiæ Maieſtati dono à Rege Anglorum, gratulandi cauſa miſſum, vt ferebatur, viſebatur.

Latere dextro, duobus paſſibus infra Regem primæ menſæ aſſedit Archiepiſcopus Colonienſis. Qui ſecus contenderunt, ob annotationes, imperitorum ſcilicet, quod primus diſcubitus Regi Bohemiæ deberetur, illi Auream Bullam, normam ceremoniarum Principum non viderunt, quæ his rebus ſtatum modum præfinit, moriſque Imperii non ſatis gnari, excutierunt.

Tametſi ſecundo loco menſa Regi Bohemiæ ſtrata, præparataque fuiſſet, vacua tamen edulio manſit. Non abſurdum erit, hic paucula de Regno Bohemiæ adnectere, cognitu forte non indigna. Quanquam Rex Bohemiæ perraro adſit conuentibus, tractatibuſque Electorum, neque fœdera pro manutenenda communi dignitate, cum eiſdem proximis ſæculis percuſſerit, non operas Imperio, voluntariaſque collationes præſtet, neque gratuita onera ferat, non denique in circulis illis, in quos Imperium

dige-

Digitized by Google

digeſtum atque partitum comprehendatur: Tamen Elector Imperij eſt, & tertium in conſilio Electorum, tempore Electionis Regis ſuffragium adhibet, Ita, quod impune præteriri non poterit, ob pœnam, quæ in aurea bulla exprimitur. Et cum tempore Electionis Diui Maximiliani, eo, quod forte non ſatis conueniebat inter Fridericum Cæſarem & Regem, præteritus fuiſſet, adeo non diſſimulanter tulit, vt pœnam Aureæ Bullæ, in quam inciderunt Principes, acerrime interpellando, poſtulare non ceſſaret, armaque præter hoc ſe illaturum minaretur, redireque aliquamdiu in gratiam, litique renunciare, pertinaciter recuſauit, niſi ea conditione, vt remitteretur Regibus Bohemiæ ius illud Imperatorum, quod Reges Bohemiæ Imperatores in Italiam in perſonis euntes, ſequi coguntur, aut loco eius ſeruitii, octingentos ducatos quoties Imperatorem Alpes tranſcendere contigerit, exoluere. Jllo negato à Cæſare Friderico tandem ſub pacto, atque conuentione vlterius, ipſos nequaquam prætereundi Reges Bohemiæ, ſub pœna quingentarum marcarum auri deciſum, tranſactumque fuit, & Ladiſlaus Rex, ratificata Electione Maximiliani quæſitis liti Iurique renunciauit, Principibus hac etiam excuſatione vtentibus, Electionem Maximiliani, non ex prædeſtinato Franckfordiæ, ſed vrgentibus de cauſis perceleriter, atque ſubitarie celebratam. Habet Bohemus illam prærogatiuam quoque, quod Archipincernæ officium, non amota corona, explere poteſt.

Sed latius euagari libet. Egit Maximilianus Coloniæ cum Principibus Electoribus, vt Archiducibus Auſtriæ, exemptis alioqui, honos ille haberetur, vt ipſis ſuffragii quoque latio tempore Electionis Regis eſſet. Sed Principes ne antiquiſſima inſtituta maiorum commutarentur, precibus Maximiliani, votoque abnuerunt.

Poſt

Poſt Bohemum ex ordinatione Aureę Bullæ Comes Palatinus accubuiſſet, verum eo neglecto, ſecundam à læua; poſt Moguntinum menſam habuit. Et quia Aurea Bulla ſuo tenore aut beneuolentia, aut conniuentia, atque diſſimulatione Principum non ſemper ad amuſſim ſeruatur, ob hoc forte futuris tempeſtatibus nouus aliquis de rebus friuolis labor Imperatori adcreſcet.

Tertia menſa pro Duce Saxoniæ vacua. Jn quarta prandium ſumpſere Epiſcopi, Wormatieñ. Ratiſponeñ. Dux Otto Henrici Bauariæ. Quinta ad tempus fuit vacua: poſt occupabatur à Regiis Conſiliariis. Sextę aſſidebat Magiſtratus Aquiſgranenſis, Nurembergenſes Legati, qui Imperialia ornamenta aduexerunt, ad ſeptimam menſam collocati fuere. Reliquæ duæ menſæ conuiuarum vacuæ manſere.

Latere ſiniſtro prope columnam, prima menſa Moguntini Archipræſulis.

Secunda D. Palatini: Marchionis de Brandenburg tertia, ſed eſculentorum vacua, ob Marchionis abſentiam.

Quarto loco Duces Braunſuiceñ. & Iuliaceñ. accubuere.

Quintam occuparunt miſſi à ciuitate Colonieñ.

E regione Regis directe poſita fuit menſa Treuirenſis Archiepiſcopi, paulum infra menſas Colonienſis atque Moguntini Archiepiſcoporum. Conuiuium Regium, oppiparum, lautiſſimumque, quatuor prope horis, quaſi Regali cum ſilentio agebatur.

Expleto prandio, gratiiſque à Treuirenſi dictis, omnia tubis, tympaniſque perſonabant: ſtrictoque Diui Caroli gladio, iterum Regia Maieſtas viros equeſtris ordinis creauit.

Omnibus abſolutis, Rex Jmperialibus ornamentis indu-

indutus,cum Electoribus,ſuo quoque peculiari habitu veſtitis,ingentique Principum frequentia, atque comitiua, præcedentibus æneatoribus, hoſpitium intrauit: Regeq; deducto,ſinguli Principes ad ſua quoque hoſpitia diuerterunt. Archiepiſcopus Moguntinus ſtatim Regi ſigilla,cum argenteo illo baculo,cuius antea mentio facta eſt, inſuper candidum,eximiumq; equum dono miſit. Quæ omnia à Cæſare mox remittebantur, Rege ſubiungente, ſe fidem Moguntini adeo exploratam, perſpectamque habere, vt ſigilla Regia nulli tutius,quam eius fidei credi poſſint. Regem inſuper futurum ſuæ perſonæ gratioſiſſimum Dominum,Epiſcopatumque Moguntinum potenter, efficaciterque protecturum. Moguntinus fidei eius commiſſa ſigilla quidem retinuit, argenteum autem baculum, equumque Domino Nicolao Ziegler, homini ſolerti, ſuo Vicecancellario pro honorario liberaliter dedit.

Altera luce Imperator Principes Electores cœna magnificentiſſima excepit.

Poſt coronationem,facta abeundi poteſtate, maior Principum pars,non plus biduo moram Aquiſgrani traxit, ſed directa Coloniam profecti ſunt. Jmperator vero Iouis clypeo protectus, triduanam moram conſtantiſſime traxit.

Sextaque feria, ſacris(quibus Imperator aderat)publice in templo factis, Maieſtas ſua ſacras reliquias (inter quas faſciolam,qua vagientem Saluatorem noſtrum inuolutum eſſe conſtat)deuotiſſime ſuſpexit. Archiepiſcopus inde Moguntinus lectis apicibus publice edixit, Romanũ Pontificem Electionem Regis probare, velle iubereque,vt Imperator vlterius titulo Electi Cæſaris vteretur. Non ignoro Diuum Maximilianum à Gallis, Venetiſque (aduerſum ea,quæ ficto officio,ſimulataque ſedulitate adpromiſiſſent)tranſitu occupatis itineribus prohibitum, impe-

N ditumq;

ditumq;, quo minus armatus, vt Imperatorem tantum decet, pro corona Cæſarea Romam proficiſceretur, cogitata ratione, titulum Cæſaris, non renuente Pontifice Romano aſſumpſiſſe, ne ſupremum honorem negligere, atque pro derelicto habere videretur. Hic tamen imaginarius honos (ſit venia verbo) inuictiſſimo CAROLO collatus, ſitim, ardoremque gloriæ heroico Maieſtatis ſuæ pectori inſidentem, non reſtringet, verum adaugebit, inflammabitque, vt nihilo ſecius pro conſummatione gloriarum ſuarum, refractis, reuulſiſque inimicorum impotentibus clauſtris, Italiam auitam poſſeſſionem, regni domicilium legitimum, Imperii ſedem, non inermis ad hoſtium, pertinaciſſimorumque æmulorum præſcriptum, ocioſe, peregrinantis more (quod ſaluo capite ſuper hoc, quod parum decorum eſt, ſaluaque tanti Cęſaris Maieſtate ſine ludibrio tantorum regnorum, atque inſultu fieri non poſſe, reor) ſed ſuo arbitratu: ne veluti victus, à victoribus leges accipere cogatur, quam maturrime cum maximo, fulgentiſſimoque exercitu in ſplendore gloriæ intrabit, deſponſamque ſuę Maieſtati prouinciam, Gentium Dominam, amplexabitur.

Hoc anxie percupiunt, deſiderantque Germani Principes, egregio aliquo facinore oſtentare, Imperium non vſquequaque male in Septentrione locatum eſſe, non ſe ſomno inexpergiſcibili torpere. Ea profecto animorum magnitudo in maioribus noſtris fuit, ſicque omnia ad ſplendorem, gloriam, Maieſtatemque reuocauere, quod non ſatiati, Imperatorem coronationis tempore Aquiſgrani pręſtito Sacramento, generatim obſtrictum eſſe ad recuperandum ea, quæ Imperio adempta.

Verum præter hoc, ſacramento adegere, ad nominatim Regijs literis ſancte adpromittendum, quod temeraria

raria:

Digitized by Google

traria inconſiderataq; acta Wentzelai Imperatoris, ignaui quidem viri, licet altis imaginibus prognati, reſcinderet, irritaret, & ante omnia reuocaret, quod in non æſtimabile Imperii detrimenum, atque diſpendium Mediolani Ducem, & Padi Comitem conſtituiſſet, terrasque Longobardiæ, Imperio perpetuo, ne in Italia redditus deeſſent, adiungerent. A tempore, quo hæc acta, paulo plus quam centum anni effluxere. Horum veſtigia inſequentes Principes Germani, qui Carolum, collapſi Imperij reſtauratorem, concordibus votis denunciarunt, pro conſeruanda, manutenendaque eximia Imperij gloria, neque rerum diſpendia, nec perſonarum ſuarum formidabunt pericula. Nec ob hanc expeditionem apparandam opus erit aras ſacris vaſis nudare; non conditoria ſanctorum diſiectis ſacris reliquiis flare: non denique neceſſarium erit, genti ſemper ab ancipiti temporum mutatione pendenti grauia tributa pendere. Perſæpe concordes Germani, glorioſiſſimam hanc expeditionem ſuo marte, ſuis ducibus, ſuo ęre, abſque commilitio, abſque ſociis, peregriniſque ſuppetiis, externoque ſubſidio fœliciſſime perfecere. Non exaruerunt penitus vires noſtræ: non hebetata vſque adeo Germanorum arma: non omnino exhauſtus equeſtris ordo: neque ad tenuitatem extremam redactæ bonorum ciuium opes: principesq; quod maxime faciundũ ampliſſima vectigalia imperio accepta æquo animo ferũt.

Quæ ergo nunc temporis trahendi ratio vlla hinc deducendi exercitum in Italiam adeſt? affulgẽte tam pulchra raraque (quanta profecto nunquam antea) occaſione, vbi Germanis, ſicut fratres, fidiſſima gratia, aſſociati ſunt fortiſſimi Hiſpani, qui præter ingenitam illi inclytæ genti vbique terrarum prædicatam erga Reges ſuos obſeruantiam, atque venerationem, vix dici, exprimique poteſt, quanta omnes Caroli charitate flagrant, qualiterq; quiſq;

pro ſe operam ſuam offerat. Quæ Gens? quæ Natio? qui populi quæſo horridæ duarum fortiſſimarum gentium in ſe connexæ virtuti, robori corporum, animorumque magnitudini, non modo recta fronte concurrere, ſed vel rectis oculis inſtructas phalanges fortiſſimarum gentium aſpicere audebunt? Sed huius loci non eſt, de hoc plura verba facere, apud Germanos præſertim ſuapte natura incitatos: ſed ad inſtitutum à diuerticulis redeundum.

Silentio prætereo, quomodo poſt coronationem tota die vinum duabus cannis, per ſpeciem aquilæ, atque leonis columnellæ ligneæ impoſitis, ante palatium Regis, ductu ſubterraneo publice fundebatur. Omitto inſuper, quod magnus bos, multis aliis animalibus minoribus fartus, ligneoque veru ante palatium Dominę Margarethæ toſtus, reſciſſa caruneulæ portione pro Rege, à plebe in multas partes tumultuarie lacerabatur.

Triduo poſt coronationem, Imperator feſtinato itinere, & præter conſuetudinem, die etiam Dominica iter faciendo, Principes Coloniam ſubſequebatur. Illuſtriſſima vero Domina Margaretha, retro in Brabantiam, atque Mormos conceſſit, quam regredientem Dn. de Rabenſtein, & quidam alij Regij Satrapę comitati ſunt.

Colonienſis iuuentus, vltra Germanicum miliare, Regi, armata cum militaribus ſignis, ordinatim, honorificeque obuiam prodijt, effuſaque innumera inermium turma, multis mortalibus maxime proximis, quibusque eo ſtudio viſendi Caroli confluxis. Pernoctauerat enim Cęſar pridie, quam Coloniam ingrederetur, in monaſterio Bruuijlre. Ingrediebaturque Cæſar Coloniam cum Principibus, qui nondum Colonia abierant, verum Maieſtati ſuæ obuiam prodierunt, ſumma cum ſerenitate, populique exultatione. Inde mittebantur, qui vndequaque

per

Digitized by Google

per Jmperium edicta deferrent, quibus Principes, ſtatuſq; Germaniæ conuocabantur ad conuentum Wormacieñ. ſexta Januarij indictum. Marchio Caſmirus quoque, Coloniæ in fratris ſui (vt creditur) vxoris Reginæ Arragoniæ gratiam, cœnam, vt dicunt, additialem, magnifico epularum, conuiuarumque apparatu atque ornatu exquiſitiſſime, comitatis Cæſari, Principibuſque publice exhibuit. Rheno aſcenſurus Imperator Bonnæ biduo cum Archiepiſcopo Colonienſi moratus, ſumptoque in arce Poppelſtorff mane ientaculo, ad venationem ferarum profectus, ſpumantem aprum incurrentem, fortiſſima dextra ſua cuſpide interemit, cœnæque ab Archiepiſcopo Colonienſi perlaute inſtructæ in oppido adfuit.

Nauibus Archiepiſcopi Colonienſis poſtera luce Cæſar aſcendens, inundatione Rheni retardatus, ſerius opinione primo Moguntiam, vbi parum ſubſiſtit, poſt Wormatiam Vangionum vrbem peruenit. Eo loci potiſſimum conuentum celebrari placuit, quod vrbis lacera quidem, atque ruinis deformata, in fertili tamen ſolo poſita, plurimum commeatus habet, reque cibaria copioſa, pari interuallo à ſuperioribus, inferioribus Germanis diſtet.

Sed hic addam vnum, quod ſilentio pene præteriiſſem. Tametſi omnes Imperatores à Carolo quarto, atque plures ante eundem prærogatiua primariarum precum, abſque vllius conceſſu, aut ipſa fauſtiſſima coronationis die, aut mox poſt ſine dilatione vſi, tamen ea res his noſtris temporibus in vnum, alterumque annum, contra Baſilieñ. concilii ſanctionem, ob neſcio quem metum pene ad deſperationem extracta fuit. Sicque paruo tempore mutata ſunt magnarum rerum momenta.

Quæ vero in magno conuentu, vbi Principes tanta frequentia, quanta nunquam antea congregati fuere, acta, ea ferme ſunt huiuſmodi. Quia nulla re niſi conſilio, dome-

N 3 ſtica-

Digitized by Google

ſticaque concordia vaſtiſſimæ Turcarum potentiæ, qui quaſi ſignis poſitis reliquiis proſtratæ Europæ inſultare videntur, cæteriſque Imperii æmulis reſiſti poterit, nec imperator perpetuum à florētiſſimis regnis Hiſpaniarum abeſſe poterit, actum de creando ex omnibus ſtatibus Imperii Conſilio atque Regimento, penes quod ſumma rerum, perpaucis regalibus iuribus demptis, Cæſare extra Germaniam exiſtente, foret. Antiquæ quoque LL. pacis prope abolitæ, nouarum adiutorio fulcitæ, quibus perpurgaretur aliquando Germanica natio, non magis tamen graſſatorum crudelitati, quam monopoliorum fœneratorumque inexplebili rapacitati obnoxia: Actumque vt via præſtruatur hoſtibus, ne vlterius temerarias manus ſacro Romano Imperio iniiciant. Vt ſtata, fixaque erigantur tribunalia Cæſarea, vbi pari conditione priuatis, atque Principibus æquabile ius dicatur, iuſtitiamque expeditam collitigantes (ne immortalibus litibus conterantur) obtineant. Et cum ſtatus Reipublic. rebus iudicatis maxime continentur, vt decreta perceleriter executioni demandentur, tali adreperta via aliqua ne opus ſit, ad intempeſtiuas execrationes diraq; anathemata Pontificum veluti ſubſidiarias ſuppetias confugere.

Conſultatum inſuper de moneta, ſic per vniuerſum Imperium flanda, cudendaque, ne ſemper in enorme contrahentium diſpendium incerta æſtimatione fluctuet, atq; vacillet, auaroſq; fœneratores ad lucrum nephandum inuitet, vt gula, veſtiumque non neceſſarij ſumptus in ordinem redigantur: tuba etiam ſigno publice in foro dato edicto Imperiali ſub exilii, cuius nulla ſperanda abolitio, pœna prohibitum, ne pedeſtris, equeſtriſque Germaniæ iuuentus, corruptiſſimo more ſe contra publicam autoritatem, pro ſcrupulo argēti elici pateretur, mancipiorumq; more, ab hoſtibus contra patriam conduci ſinerent. Cum hoc de indu-

Digitized by Google

induſtria,dataq; opera, quemadmodum ſæpe compertum fiat,vt quaſi ad lanienam ducti,inuicem committantur,mutuoq; in viſcera ruant. Satis etiam ea in re præteritis diebus voluptatis æmulis noſtris exhibuimus. Hoc etiam fonte vnico inauturatorum armorum omnium ſceleratorum turba vbiq; ſcatet. Tractatum præterea, quo potiſſimum tempore, quibus,quantiſq; copiis, quo ordine expeditio Italica, non minus neceſſaria,quam in Thracas Dardaniam,aut Miſiam pro coronatione,recuperandisq; his, quæ Imperio magis dolo,atque fraude, quam vi,apertoq; Marte adepta.

Multa alia inſuper ad conſtituendam Rempub. vulneraque eius procuranda prouidentiſſime conſulta, quæ nunc non eſt narrandi locus:dicam autem alias latius, exactiuſque. Conſultantibus Principibus ne iuuentus interim ocio marceſſeret,indici Cæſar ſpectacula iuſſit, propoſitis præmiis, conſtitutiſque iudicibus, haſtis in foro publice de virtute certatum. Cæſar etiam cum Nobiliſſimis Principibus, equis eximiæ velocitatis inſidentibus, fugacem pugnam Sarracenicam,iucũdiſſimum ſpectaculum exhibuit, ſæpe Cęſare in recentes equos ex feſſis,mira agilitate tranſſultante.

Sub idem tempus Gallorum machinatione incurſionibus crebris, temere irritata fœdera, ſeroque Principes per epiſtolas efficere conati,vt vtrinq;rediretur in gratiam. Sed re multifariam per Gallos male geſta, plus cladium, quam intulerunt, acceperunt.Nec dubito crebris victoriis contuſos,criſtas, quas plus nimio ſuſtulerunt, demiſſuros, prægrandiſque aquilæ iuſſionibus, cuius iuſtam indignationem excitarunt,tandem pariturros, Imperiumq; comiter obſeruaturos.

Pridie quam abiret Cęſar,libri Lutheri Theol.tanquam nouatoris,pollutoriſq; priſcarum ceremoniarũ, ne animi hominum auocarentur à Pontificum inſtitutis, ante palatium

Digitized by Google

cium poſt tubicinum concentum, facto igne publice, recitatiſq; decretis Cæſaris cremabātur. Soluto cōuentu, Rheno Cæſar deſcendens, Moguntiæ ad aliquod dies moram traxit. Ferunt Franckfordieñ. ſpem quidem aduentus ſui feciſſe, ſed non fuit eius commode præſtandi facultas.

Compotes igitur votorum facti, atq; tam magno honore à Carolo honorati: Cumq; ſub tutela manſuetudinis ſuæ acquieſcentes, plena libertate fruimur, palamq; perſpicimus verbis ad promiſſa re præſtari, Cæſarem nihil, præter diſpenſandi laborem, ſibi vendicaſſe: nihilq; Maj. ſuam tam cupere, quam Remp. æquabili iure ſtabilire, militarem diſciplinam reformare, vitia acriter vindicare, virtuteſq; benigniſſime fouere: deniq; in omnib. ſummi Imperatoris ſpecimen oſtēdere: Propterea illuſtriſſimi Principes, cum vos maxime deceat immobilis fidei puritas, ſynceręq; deuotionis affectus, ſi rem recta reputaueritis via, omni pectore incumbendum eſt ad fortiſſimos Caroli conatus promouendos, non Cæſarem, neq; remp. immo nec voſmetipſos (qui non ſalua rep. ſubſiſtere vlla conditione poteritis) fruſtrabimini, neq; de leuiſſimis rebus cauſando, oportunitates optimas corrumpi ſinetis. Proinde æquum eſt, nos omnes pro inuictiſs. Cæſaris noſtri ſalute, perpetuaq; incolumitate omnibus delubris votis excubare, Deumq; immortalem omni mente comprecari, vt cum penes Carolum, tum hominum, tum Dei conſenſus, maris, terrarūq; habenas eſſe voluerit, vt Cęſarem fauſtiſs. auſpiciis coronatū, diuturna vita, æternaq; majeſtate ſeruet, actuosāq; viā ingreſſo diuina ſuffragatione clementiſs. adſit, valere nunc, & ſemper, perq; eū res Reip. Chriſtianæ, nationiſq; Germanicæ meliores, auctioreſq; fieri, de hoſtib. (effuſo à cœleſtis concordiæ ſinu, inter Satrapas amore mutuo) triūphare, & in ſplēdore gloriarum conſeneſcere ſinat.

FINIS.

Digitized by Google

Deſcriptio vera & elegans

ADVENTVS ET INTROITVS IN VRBEM BONONIAM INVICTISSIMI

quondam Romanorum Imperatoris D. CAROLI V. vt & eiuſdem Inaugurationis & Coronationis ibidem per Pontificem Max. Clementem VII. facta, Anno M.D.XXX. 24. die menſis Februarij.

Cui additur

QVA POMPA QVIBVSque ceremonijs idem Imperator in Comitiis Auguſtanis Anno 1530. celebratis Regalia & Feuda, Georgio & Barnimo Ducibus Pomeranicis, & Gualthero Cronbergio, Pruſsiæ Magiſtratus tum temporis Adminiſtratori, contulerit.

Ex hiſtoria aliorum, præſertim G. C. collecta, & in lucem edita.

FRANCOFVRTI,

Apud Johannem Bringerum.

M. DC. XII.

Digitized by Google

DESCRIPTIO ADVENTVS ET INTROITVS CAROLI V. Imp. Inuictiſſ. in vrbem Bononiam, Anno 1529.

DVM Carolus V. iam ante menſe Iunio Anni milleſimi quingenteſimi decimi noni in Aui ſui Maximiliani primi demortui locum, & ad Imperij faſtigium conſentienti Electorum ſuffragio euectus, & viceſima ſecunda die menſis Octobris anni inſequentis Aquiſgrani inauguratus, in Germania & Belgio moraretur, valde graues in Hiſpania ortæ fuerunt ſeditiones. Itaque vt naſcenti malo tempeſtiue occurreret, conſtituto prius Iudicio & ſenatu, qui ius redderent, perque ſuam abſentiam Jmperij negotia procurarent, claſſe vectus in Hiſpaniam rediit, ibique ad annum vſque viceſimum nonum commoratus, menſe Nouembri inde in Italiam ad Pontificem, Bononiam verſus, tam inaugurationis, quam inſtituendę Synodi gratia iter ſuſcepit.

Priuſquam vero ciuitatem attingeret, ad ditionis Pontificiæ fines, præſto ei erant viginti quinque Patres

Digitized by Google

purpurati, aduentantem excepturi, qui conſpecto Imperatore, ſtatim ex mulabus, quibus inſidebant, deſcenderunt, ac pedibus iter emenſi Cæſar. Majeſtati prodierunt obuiam, vt debita & decenti omnium geſtuum reuerentia eam exciperent. Protinus vero, vt Imperatorem acceſſiſſent, eique feliciſſima quæque precati & gratulati fuiſſent, Imperator Carolus & natura mitis & ab omni inhumanitate alienus viciſſim ſeſe talem ergaPatres purpuratos exhibuit, vt cum ſumma grauitate ſingularem modeſtiam & humanitatem omnibus probaret; Hoc facto Patres purpurati viciſſim mulas ſuas conſcendunt, & Imperatorem in Cœnobium quoddam vno à Bononia miliari deducunt, in quo cum toto agmine pernoctabat.

Die Veneris poſt, qui quintus fuit Nouembris, Cæſareæ Majeſtati Bononiam ingreſſuræ obuiam contenderunt quatuor millia ciuium Bononienſium, omni veſtitus & armorum genere inſigniter ornati & inſtructi. Nihil pręterea relinquebatur in vrbe, quod ad ornatũ portarum, itinerum, locorumque omnium, qua Cæſar iturus erat, excogitari poſſet: Qua beneuolentiæ ſignificatione maxime delectatus fuiſſe ſcribitur.

Ordo vero in Cæſar. Majeſtatis ingreſſu ſeruatus hic fuit: Primum trecenti leuis armaturæ equites, ſariſſis ac criſtis galeis eleganter ornati, præcedebant. Pone decem tormenta ænea curribus vecta, ad eaque infodienda (ſi qua neceſſitas poſtularet:) deſtinati cuniculari j centum, palis ac ligonibus inſtructi, omneſque lauri folia manibus geſtantes ſequebantur.

Hinc peditatus Germanicus, cum ſignis erectis quatuordecim, ordine incedens, veſtibus pulcherrimis indutus erat, qui licet ſub tot mereret vexillis, numerum tamen trium millium non excedebat. Chiliarchæ vero & centuriones præcedebant, deinde duplicarij ſeu lancearij, vltimò

mò ſclopetarij cum haſtatis ſequebantur. Ordinem horum concludebat Antonius Leua, exercitus Imperator, ſub quo Mediolani aliquandiu ſtipendia fecerant.

Peditatum ſequebantur Hiſpanici Proceres duo veſtibus Attalicis induti, cum ſcutis inſignibus & dorſualibus, quorum vnicuique præferebatur vexillum.

Paulo poſt Equitatus ingrediebatur, cuius primus & anteſignanus erat Ioannes Singer, quem cataphracti equites trecenti omnes rubri & cærulei coloris chlamydibus induti pone ſequebantur.

Poſt hos nonnulli Proceres Hiſpanici incedebant, in quorum comitatu erant quadringenti cataphracti, dorſualibus ac ſcutis ornati, & veſtibus Attalicis induti.

Deinde pueri nobiles viginti quinque generoſiſſimis Cæſareæ Majeſtatis equis inſidentes, ac omnes flaui coloris veſtibus holoſericis, nonnulli etiam aureis inſtratis eleganter ornati inſequebantur.

Hinc rurſus Primates ac Proceres quidam Hiſpanici, cataphracti ac veſtibus Attalicis induti ſequebantur.

Poſt hos Cæſar ipſe cataphractus, ac pallio regali indutus, generoſiſſimoq; albi coloris equo ocreis & ſtapiis deauratis adornato inſidens, inter ſatellites & ſtipatores armatos ſexcentos, omnes fului coloris veſtibus, glauco & ſpadiceo holoſerico fimbriatis indutos, equitabat medius, cui Mareſchallus gladium præferebat euaginatum

Inter ingrediendum quinque & viginti viri nobiliſſimi, omnes Bononiæ habitantes Cæſaream Majeſtatem ſequuti ſunt, pedibus iter emenſi aureis tunicis & thoracibus coccinis feneſtratis, rubrique coloris caligis holoſericis induti.

Pone ingreſſus fuit Comes Naſſaenſis inſtrato & tu-

Digitized by Google

nica aurea, ac in huius comitatu multi Proceres & Optimates omnes cataphracti. Hinc Comitis Naſſaenſis miniſtri, quorum octoginta omnes cataphracti nigriſque veſtibus induti fuerunt.

Equitatum peditatus Hiſpanicus cum ſex ſignis erectis ſequebatur, qui licet ſub ſex tantum mereret vexillis, numerus tamen ipſius tribus millibus non fuit inferior.

Cæſareæ Majeſtati portam S. Felicis ingredienti Chriſti Saluatoris & Redemptoris noſtri imago, cruci affixa, exoſculanda porrigebatur, qua exoſculata nummos aureos & argenteos in populum ſpargi iubebat, id quod per horæ fere interuallum in omnibus plateis factum eſſe ſcribitur, ita vt auri & argenti diſſeminati ſumma trium millium ducatorum fuerit æſtimata.

Cum autem leuis armaturæ equites ac peditatus Germanicus, qui Mediolani, ſub exercitus Imperatore Antonio Leua aliquamdiu ſtipendia fecerat, cum tormentis ęneis atque baliſtis planiciem occupaſſet: Primum Officiales Papæ, poſt Imbaſſadori & Patres purpurati viginti quinque magno cum ſplendore atque apparatu Pontificis palatio egrediebantur, quos eueſtigio Pontifex ipſe Sellæ magnifice apparatæ inſidens, & ab aliquot viris geſtatus, ſequebatur Cardinalibus, Officialibus, & tota cohorte Sacrificulorum plane cinctus atque circundatus.

Eò autem cum & veniſſet Cæſar Comite Naſſaenſi comitatus, ac cœlo tectus deaurato Pontificem acceſſit: quem cum conſpexiſſet Pontifex, illico ſurrexit, ac genibus ſubmiſſis ter obſeruantiam & reuerentiam ſuam erga Cæſarem declarauit. Deinde cum propius acceſſiſſet Cæſar, in genua proiectus pedes, manus, ac maxillas Pontificis exoſculatus fuit, eique loculum argenteum nummis aureis imaginibus Cæſaris ac Ferdinandi inſignitis, dono dedit; Quę ſumma quatuor millium ducatorum fuit æſtimata.

Sic

Sic proiecta ad Pontificis pedes Cæſarea Maieſtas animo hilari, ac læto ore, in hanc fere ſententiam latine verba facere incipit: *Sanctiſſime Pater, id quod diu in votis habui, ac ſæpe exoptaui, nunc mihi accidere & euenire, non tantum lætor, & gaudeo, verum etiam Deo gratias, quas poſſum, maximas, ago, nempe, vt ad tuam dignitatem venirem, & cum ea de diſſidiis ac diſſenſionibus in religione & Eccleſia ortis colloquerer, & communicarem, ac quanam ratione atq; via componi & tolli ea poſſent, commodas & idoneas inirem rationes. Eſt enim quod Deus nouit, in me res commotas & fluctuantes componendi ſerium ſtudium, ac reparata ac confirmata pace, quam diſſidia diſſoluerunt, conſtituendi ſtatus alicuius ad poſteros duraturi, ac tranquillitati & incolumitati Eccleſiæ profuturi ardens deſiderium. Promitto etiam, ſpondeo, atq; polliceor, me Catholicæ Eccleſiæ ac Chriſtianæ fidei perpetuum atq; ſtrenuum fore defenſorem, & euentum ipſum hæc mea verba probaturum confido. Deus Pater noſtrorum omnium faciat atq; det, ne conatus mei ſint inanes in Domino.*

Hac finita Cæſareæ Maieſtatis oratione, Pontifex cum ſibi hoc Caroli de dirimendis & ſopiendis controuerſijs Eccleſiaſticis conſilium minime diſplicere reſpondiſſet, ſurrexit, ac Cæſaream Maieſtatem ter exoſculatus fuit, additis his verbis: *Ego, ô Carole Imperator, gratiam tuam imploro, meq; hoc meritis tuis debere profiteor, amanter rogans, ne quod mihi pedes, manusq; exoſculari paſſus ſum, Cæſarea tua Maieſtas rapiat id, ſeu interpretetur in malam partem. Cum enim ſemper in eiuſmodi congreſſibus hoc à maioribus ac Anteceſſoribus meis ſeruatum ſit: Ego quoq; ne noui quiddam cōſtituere & introducere velle viderer, præter & contra voluntatem meam in hæc facta conſentire ſum coactus.*

His actis Cæſarea Maieſtas à Pontifice perhumaniter accepta, & ad gradus vſque Palatij ſui ducta fuit, quo cum peruentum eſſet, Pontifex ſellæ impoſitus à viris quibuſdam intro geſtabatur: ſed Cæſarea Maieſtas ad Templum S. Petronij progreſſa, Diuorum, vti vocant, reliquias vene-

Digitized by Google

venerabatur. Poſt hæc in palatium ſuum diuertebat, vbi multi conſtituti ſymphoniaci, tubicines, buccinatores, tympaniſtæ & æneatores publicam excitabant lætitiam.

Cæterum cum liberis omnis multitudo Cæſareæ Majeſtati per ciuitatem equitanti congratulans acclamabat: Tuum Imperium per omnes terræ partes maximum eſt: Jta vt eiuſmodi voces & congratulationes multis excuterent lachrymas.

In palatium ſuum cum veniſſet Cæſar, omnes è tormentis globi emiſſi ſunt, ignis in planicie proiectus, & in omnium templorum turribus ſigna data fuere. Quibus omnibus finitis, ſinguli ad ſua reuerſi ſunt domicilia.

Quam primum autem Cæſarea Majeſtas Bononiam venit, toto eo tempore, quo ibi commorata, ac cum Pontifice in eodem Palatio fuit, tum multis alijs de rebus, vtpote de Mediceis Florentiam reducendis; de Mediolano Sfortiæ reddendo, de pace cum Venetis ineunda: tum vero de diſſidiis & tumultibus in Eccleſia ob religionem exortis & excitatis, placide & ſine armis ſedandis & componendis, deliberationes cum Papa inſtituit atque habuit. Quibus omnibus peractis & literis comitia atque Jmperii conuentum Auguſtæ menſe Aprili indicentibus per Germaniam dimiſſis, poſtmodum de Cæſareæ Majeſtatis inauguratione actum fuit: Qua quidem re diu multumque deliberata, tandem à Pontifice Maximo, Cæſare & huius Conſiliarijs decretum fuit, ritus illos fieri & perfici debere Bononiæ. Jd quod etiam paulo poſt, nempe viceſima quarta die menſis Februarij Anno ſupra milleſimum quingenteſimum triceſimo reipſa fuit pręſtitum & perfectum, vt ex ſequentibus eſt videre.

QVO

Digitized by Google

QVO SPLENDORE ET APparatu Romanorum Imp. Carolus V. Anno 1530. 24. Februarij à Pontifice Max. Clemente VII. Bononiæ in Italia ſit inauguratus.

PRimum itaque talis fuit inſtitutus & effectus pons, cuius longitudo è Cæſareæ Maieſtatis palatio ad Chorum vſque templi D. Petronij pertingeret, varijs ramorum, arborum atque frondium generibus adhibitis, quæ intuentium oculos mirifice afficerent atque delectarent. Quibus omnibus rite iunctis & apparatis è Palatio Cœnaculi Cæſareani per pontem factæ ſunt fores, quæ Cæſareę Maieſtati præberent ingreſſum.

In templo circumcirca pontes facti fuerunt, ex quibus quæ gererentur, inſpici poſſent, quos aſcendere tantum concedebatur ijs, qui effectoribus eorum iuſtum ſoluerent pretium. Cum autem non tanta eſſet pontium firmitudo, quanta ad ſuſtinendam tantam molem & hominum multitudinem requireretur, multi collapſi magnam ediderunt hominum ſtragem.

In medio planiciei duo Leones, & in horum medio Aquila affabre ſculpta, & artificioſe extructa erat, ex quibus ferreæ eminentes fiſtulæ, ad eam rem comparatæ, toto die publice albi & rubri coloris vinum profundebant.

Ab ijs non longum aberat ſpacium, vbi veteri con-

P ſuetu-

ſuetudine torrebatur bos multis alijs animalibus, vtpote apris, agnis, leporibus, pauonibus, anſeribus, anatibus, perdicibus, & alijs id genus volatilibus farctus, quorum capita omnia ex bouis ventre eminentia videri poterant, & agnoſci. Ex eo pars aliqua deferebatur ad Cæſarem, reliquum promiſcuæ erat multitudinis. Planiciem illam occupabant & defendebant mille octingenti Germanici, & mille quingenti Hiſpanici milites, omnes ordine atque in acie diſpoſiti, qui & populum tumultuantem arcerent, & ne contingeret ordinis confuſio, prouiderent.

His rite ordinatis ad ſingulorum Diuorum templa ſupplicationes fiebant de more celebrata proceſſione, in qua Primates atque Doctores Ciuitatis Bononiæ antecedebant, pone geſtabatur Infula aperta, magni pretij æſtimata, quam ſequebantur viginti ſex Epiſcopi veſtibus ſubſericis longis, & infulis albis ex Damaſcena confectis induti. Hinc Patres purpurati viginti caſiolis & infulis albis, ex holoſerico contextis, ornati.

Hos Pontifex Max. ſellæ rubri coloris holoſerico obductæ, & nodulis aureis magnifice apparatæ inſidens ſequebatur, quam veſte Attalica ornatum, triplicemq; in capite coronam, gemmis auroq; conſpicuam habentem, duodecim geſtabant viri.

Coram altari ſella depoſita, Pontifex deſcendebat, quem accedentes Patres purpurati, & Epiſcopi in pedibus, illi manibus eius figebant oſcula.

Poſt obuiam miſſis Cæſareæ Maieſtati Cardinalibus ſenioribus duobus, Pontifex, qua indutus erat veſte, exuebatur, aliaq; peragendis ſacris deſtinata induebatur corona triplici in altari relicta atque depoſita.

Cæſaream Maieſtatem Miſſam adituram multi Hiſpanici Proceres, alijque ex nobilitate clari & magnifici Viri, plerique veſtibus Attalicis induti antecedebant, inter

quos.

Digitized by Google

quos vnus veſtem habens acu pictam, multisque gemmis & auro intertextam præ reliquis omnibus eminebat.

Pone ſequebantur tres præcones ſeu Feciales, Heroldas vulgo vocant, ex quibus primus Cæſari, alter Gallorum Regi, tertius Duci Sauoiæ ſacramento erat deuinctus.

Hinc primus in ordine Marchio de Monteforte ſceptrum: ſecundus Dux Vrbinenſis gladium: tertius Philippus Palatinus pomum: quartus & vltimus Dux N. coronam geſtans auream incedebat. Qui omnes ſimili fere quo Patres purpurati, veſtitus genere fuerunt induti, pileos fimbriatos capitibus geſtantes.

Hos ſequebatur Cæſarea Maieſtas media inter duos Patres purpuratos ſeniores, ex familia Medicea, & de Auria oriundos.

Prius quam Cæſarea Maieſtas templum ingrederetur in Sacellum quoddam, iuxta pontis gradus exædificatum à Cardinalibus abducebatur, ac in eo veſtibus ſuis exutus, pallio induebatur oblongo, tot ac tantis gemmis, margaritis atque vnionibus intertexto, vt maioris, quam vel dici vel credi poſſet, pretij æſtimaretur. Deinde Diademate capiti ſuper impoſito vſque ad medium templi procedebat, ibique multis ſtragulis veſtibus ſubſtratis, coram Pontifice in genua proiectus, conceptis verbis iurabat in hunc modum: *EGO CAROLVS ROMANORVM REX & breui DEI gratia futurus Cæſar, per Deum, diuumque Petrum promitto, polliceor, teſtificor atque iuro, me in poſterum pro viribus, ingenio & facultatibus meis, Pontificiæ dignitatis & Romanæ Eccleſiæ perpetuum fore defenſorem, nec vllam Eccleſiaſticæ libertati vim illaturum: ſed poteſtatem, Iuriſdictionem & dominationem ipſius, quoad eius fieri poteſt, conſeruaturum ac protecturum. Cuius rei teſtem voco Deum ipſum, & hæc ſancta Euangelia.*

Hoc facto Cæſar in Sacrarium abducebatur, in quo

Digitized by Google

tantiſper pronus decumbebat, donec Litania finiretur, in qua pro ipſo ſupplicationes ad Deum fiebant.

Finita Litania egrediebatur, ac coram altari precibus peractis, ad Pontificem Maximum adducebatur, vbi cum paruo temporis ſpacio procumbens commoratus fuiſſet, ab eo loco in ſacellum quoddam, præeuntibus quatuor ante nominatis Principibus, abducebatur, in quo Patri purpurato Farneſio, *ſe fidem Catholicam ſeruaturum, defenſurum Eccleſiam, adminiſtraturum iuſtitiam, inſtauraturum imperium, protecturum viduas, pupillos, & id genus calamitoſos homines, ac denique Romano Pontifici honorem debitum exhibere velle*, iurabat. Iuramento pronunciato, ab eodem in pectore & capite, ac brachiorum flexibus, & manuum palmis inungebatur.

His peractis, Cæſar rurſus educebatur, ac coram Pontifice ſiſtebatur, cui extemplo Comes Naſſaenſis coronam, quam capite geſtabat, auream deponebat, vt innixus genibus benedictionem à Pontifice acciperet.

Qua accepta, cum, vt & Patres purpurati omnes, manicam Pontificis exoſculatus eſſet, ad ſolium ſuum, quatuor præeuntibus Principibus, regrediebatur, qui quæ antea geſtauerant Cæſareæ Maieſtatis ornamenta, in altari depoſita reliquerant.

Poſtea Pontifex ad ſuperiorem Chori locum adductus, in cathedra magnifice & ſplendide apparata collocabatur, incipiebatque ſacrificare ſacrificulus, qui cum aliquouſque progreſſus, & Epiſtola octies Græce & Latine repetita eſſet, Cæſar rurſus ad Pontificem adducebatur, à quo, cum in genua ſe proieciſſet, inaugurationis expectabat initium, cui paulo poſt Pontifex Max. acceptum per ſacrificulum gladium tradebat, Rempublicam ei commendans, Cæſar eo euaginato ter confodebat terram, ac deinde per Patrem purpuratum illum Duci Vrbinenſi reſtituebat.

Poſtea

Digitized by Google

Poſtea Pontifex Cæſarem pallio induebat Regali,ac diadema, multis gemmis & margaritis conſpicuum, certis adhibitis ceremoniis, & precibus recitatis capiti eius ſuperimponebat, ſimul ſceptrum & pomum, quod orbis terrarum figuram repręſentat,ei porrigens. Quæ cum Cæſar ſingulari animi deuotione, & omnium geſtuum reuerentia accepiſſet, ad ſolium ſuum in ſuperiori chori loco ad cathedræ Pontificiæ dextram ei præparatum, regrediebatur, ibique donec Euangelium decantaretur, commorabatur. Poſt in ſacrarium abducebatur, ac in eo Diaconi more veſtitus coram Pontifice ſiſtebatur, vbi in genua proiectus, pedes eius exoſculabatur.

Hoc facto, Pontifex, cum manus abluiſſet, ad aram adducebatur, quem Cæſar pone ſequens cum coram altari acceptam per Pontificem patinam, cui oſtia impoſita erat, exoſculatus eſſet, eam Pontifici ſumma cum reuerentia reddebat. Deinde genibus innixus tantiſper ibi commorabatur, donec pro pace ſupplicationes ad Deum fierent: Qua cantione finita, Cæſar, ſicut & Purpurati omnes, Pontificem Max. accedens, oſcula illi figebat.

Paulo poſt Pontifex rurſus in cathedra ſua collocabatur, eique venerandum corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti Sacramentum afferebatur: Quod cum ſedens percepiſſet, ſurgebat, ac idem Cæſari genibus innixo ſumendum porrigebat.

Peracto ſacro Pontifex cum Cæſare templo egrediebatur, quos omnes Proceres atque nobiles equis inſidentes cum quinque vexillis & albi coloris equo, cui Sacramentum Altaris ciſta incluſum affixum erat, in cæmiterij planicie expectabant. Papæ generoſus equus Turcicus adducebatur, cui conſcendere eum volenti Cæſar impoſiturus erat pedem in ſtaticulum, ſed hoc non apprehenſo frenum equi, donec Pontifex cōſcendiſſet, manibus tenebat.

Deinde cum & Cæſar equum conſcendiſſet, ad omnia diuorum templa ſupplicationes fiebant, omnibus Cæſareæ Majeſtatis Nobilibus, Aulicis, proceribus, atque primatibus, inter quos ſexaginta veſtibus Attalicis induti viſebantur, præeuntibus.

Hos ſequebantur tres Aſturcones ſeu gradarij equi Britannici, dorſualibus aureis inſtrati, quos Cæſarea Majeſtas ſingulis D. Petri & Pauli diebus Pontifici dono miſerat.

Ordinem hunc concludebant ſymphoniaci, Buccinatores, Tubicines, Tympaniſtæ & Æneatores, publicam excitantes lætitiam, cum præcone Cæſariano, nummos aureos & argenteos in populum ſpargente.

Deinde eueſtigio Cæſar ac Pontifex Max. inter ſatellites & ſtipatores ſuos armatos equitabant, præeuntibus quatuor nominatis principibus, Cæſareæ Majeſtatis ornamenta geſtantibus.

Ad palatium ſuum cum veniret Pontifex, ibi diuertebat, ſed Cæſarea Majeſtas cum quadringentis equitibus Burgundicis ad templum S. Dominici progreſſa, in ordinem equeſtrem recipiebat volentes ſtricto gladio leniter feriens humeros eorum; qui illum ordinem affectabant: Qui honor, vt antiquitus tantum communicabatur ijs, qui ſtrenue pugnaſſent in hoſtem, eratque fortitudinis præmium: Ita nunc temporis multis prę cęteris videri, & in honore ac exiſtimatione aliqua eſſe volentibus datur atque tribuitur.

His omnibus finitis, è templo ventum eſt, in palatium magnificentiſſime apparatum, vbi Cæſar prandium ſumebat: Jn planicie vero omnibus è tormentis æneis atque baliſtis emiſſis globis, milites in acie diſpoſiti, ad ſua redibant domicilia.

Finis inaugurationis.

BREVIS

BREVIS ET VERA DESCRIptio, qua Pompa, quibusque ceremonijs Inuictiſsimus Roman. Imperator Carolus V. in Comitiis Auguſtanis An. 1530. menſe Iulio, Regalia & Feuda nonnullis Principibus contulerit.

DIe Lunæ, qui ſextus & viceſimus Iulij fuit, cum Solium Cæſareum in excelſo tabulato ad forum, vbi vinum venale habetur, extructum, ac veſtibus ſtragulis & tapetibus aureis, (vt in eiuſmodi pompis Cæſarea Maieſtate alicui regalia ſeu feudum, quod vocãt, conferente, fieri conſueuit) magnifice ornatum & apparatum eſſet, Imperator Carolus V. Vngariæ & Bohemiæ Rege Ferdinando, ac aliquot Electoribus & Principibus, qui in palatio eius conuenerant comitatus, & circa tertiam pomeridianam, ad tabulatum, in quo ſolium extructum erat, equitando progreſſus, prope tabulatum ex equo deſcendit, ac cum fratre Ferdinando & Electoribus in publicam quandam Senatus domum ad Solij ſiniſtram ingreſſus, pallio Imperatorio, Ferdinandus vero regio, at reliqui Electores, vt puta Albertus Cardinalis & Archiepiſcopus Moguntinus, Ioannes Saxo, & Ioachimus Brandeburgicus, Electores, ornatu & habitu Electorali induti fuerũt, ac deinde ædium illarum cęnaculo egreſſi, pontem tabulati ordine aſcenderunt. Imperator veſte Attalica, pallij ſacri formam habente, à ſummo vſque ad imum, ad palmæ ſpacium,

cium, precioſis vnionibus ac margaritis inſigniter intertexta, ac in tergo Aquilam extenſam, & Sacri Romani Imperij inſignia acu picta referente indutus fuit. Quam veſtē pondere grauem ad læuam & dextram, & à tergo quatuor Principes, nempe Georgius Marchio Brandeburgicus, Ioannes Fridericus Electoris Saxoniæ filius, Georg. Saxoniæ Dux, & Philip. Comes prouincialis Haſſiæ geſtarunt. Subter hoc pallio, alia veſte, non minus, q̄ ipſum pallium vnionibus & margaritis pretioſa & ſplendida, Cardinalium ſeu Epiſcoporum miſſificantiū more veſtitus fuit, ita vt corona, quam capite geſtauit aureā, propter vniones & margaritas, quibus intertexta fuit, cum reliquo Maieſtatis eius ornatu trecentis aureorum millibus fuerit æſtimata.

Imperatorem igitur ad ſolium ſuum progredientem, Pater purpuratus & Archiepiſcopus Moguntinus Electorali habitu indutus, ac Bohemiæ Rex Ferdinandus Regio ornatu & corona aurea ſplendidus & inſignis pone ſecuti fuerunt. Alij vero Electores, vtputa Saxo & Brandenburgicus Electorali habitu ornati, & hic quidem ſceptrum Imperatorium, ille vero gladium euaginatum, ac Nobilis quidam à Seldeneck, Ludouici Electoris Palatini Archidapiferi locum tenens, pomum aureum, quo Orbis figura denotatur, gerentes præceſſerunt. Deinde abſentium Electorum, vtpote Archiepiſcopi Moguntini (qui comitijs quidem interfuit, ſed per valetudinem tunc temporis domo egredi non potuit) ac Archiepiſcopi & Electoris Treuirenſis Legati inceſſerunt.

Cum igitur Cęſ. Maieſtas omnibus Electoribus præſentibus & abſentium Legatis, aliisq; cum Eccleſiaſticis tum politicis Principibus comitata ad ſolium ſuum magnifice apparatum veniſſet ſummo ſplendore in illud collocata fuit, dextrum ſolii Cęſarei latus Electore & Archiepiſcopo Moguntino, Sacri Romani Imperii per Germaniam

Archi-

Digitized by Google

Archicancellario, Vngariæ & Bohemiæ Rege Ferdinando Archipincernæ, & nobili à Seldeneck Electoris Palatini Archidapiferi locum tenente occupantibus: Siniſtrum vero, Theodoro Comite à Manderſcheidt, Theodoro à Stein Equite aurato, Colonienſis & Treuirenſis Electorum & Archiepiſcoporum Legatis, Ioanne Duce & Electore Saxoniæ Sacri Romani Imperij Archimareſcallo, & Ioachimo Electore Brandenburgico Archicamerario obtinentibus.

Deinde & aliis Eccleſiaſticis & politicis Imperij Principibus ſeſſiones apparatæ fuerunt, quas tamen propter populi circumfuſi multitudinem occupare nõ potuerunt, ſed ante ſolium Imperatoris conſtituti, vt & Fridericus Palatinus Majeſtatis eius Conſiliarius, ſtando tempus iſtud exegerunt.

Cum igitur Imperator & Electores, vt dictum eſt, ſeſſiones ſuas occupaſſent, Septemuir Saxoniæ gladium euaginatum Georgio Guolfgango à Pappenheim, Sacri Romani Imperij Mareſcallo hæreditario, Elector vero Brandenburgicus Ioachimo Comiti à Zollern ſceptrum tradebant. Quo facto Elector Brandenburgicus ſurgens, & ad ſolium Jmperatoriæ Maieſtatis progreſſus, oratione ad Imperatorem conuerſa, in hanc fere ſententiam verba fecit: Celſitudinem ſuam feudum ac regalia Ducibus Pomeranicis nunc à Cæſar. Majeſtat. conferenda, nullo modo probare aut rata habere poſſe, niſi tranſactio illa à Cæſar. Majeſt. confirmata locum ſuum habeat, diſerte affirmans, ſe ius illud vnumquodque vexillum cum Ducibus Pomeranicis tangendi, & quæ ſui iuris eſſent, à Cæſar. Majeſt. accipiendi, ſibi integrum & reſeruatum velle. Qua Electoris Brandenburgici oratione finita, de iuſſu & voluntate Cæſ. Majeſtatis Elector & Archiepiſcopus Moguntinus per ſacrum Romanum Imperium Archicancellarius Electori

Q Bran-

Brandenburgico reſpondit, Cæſar. Majeſtatem proteſtationem illam accipere, & ſecundum eam rem omnem geſturam eſſe. Qua reſponſione Elector Brandenburgicus contentus ſeſſionem ſuam viciſſim occupauit.

Deinde Georgius Brandenburgicus, & cum eo Doctor quidam ex cœtu Principum prodiens & Cæſar. Majeſtatis ſolium accedens, per Doctorem etiam fuit proteſtatus, ac proteſtationem illam ſcripto comprehenſam Cæſ. Maieſtatis Archigrammateo obtulit. Quæ proteſtatio, ne Principes regalia & ditionum ſuarum inaugurationem ſolennem à *Cæſar.* Maieſtate petentes impedirentur, ita fuit accepta, ac ſi publice prælecta & de ſcripto recitata fuiſſet. Contra quod ſcriptum Elector Brandenburgicus ſtatim proteſtatus clara & ſonora voce dixit, ſe eam patruelis ſui Georgij Brandenburgici proteſtationem imaginariam eatenus tantum accipere, quatenus Celſ. ſuæ & Electoratus Brandenburgici Juriſdictioni nihil detraheret aut derogaret. Atque ita Electoris Ioachimi & Georgij Brandenburgici actio fuit finita.

His actis eueſtigio Cæſareæ Majeſtatis ſolium per certos à Ducibus Pomeranicis ad eam rem delectos pernicibus equis petebatur. Deinde Henricus Megalopurgenſis, Erneſtus Lunæburgenſis, ac Albertus Megalopurgenſis Duces, Ducum Pomeranicorum petitionem Cæſar. Maſtati expoſituri, ante tabulatum ex equis ſuis deſcenderunt, ac veſtibus acu pictis, & multis vnionibus & margaritis intertextis ornati pontem ad ſolium Cæſar. Majeſtatis ſtratum iuxtim aſcenderũt. Cum vero ad Imperatorem veniſſent, debita reuerentia in genua proiecti, vt Cæſar. Majeſtas Ducibus Pomeraniæ regalia & feudum conferre dignaretur, ſubiectiſſime rogarunt, perorante & verba faciente Henrico Brunſuicẽſi Duce, qui voce adeo clara, grandi & ſonora rem propoſuit, vt non tantum à Cęſ. Maieſtate,

verum

verum etiam ab omnibus aliis aſſidentibus Electoribus ac Principibus probe percipi & exaudiri poſſet.

Hanc petitionem cum Henricus Brunſuicenſis finiiſſet, Archiepiſcopus ac ſeptemuir Moguntinus ſeſſionem ſuam relinquens Cæſar. Maieſtatem acceſſit, & cum ea re communicata, de voluntate Cæſ. Maieſtatis quatuor his Principibus reſpondit, quod Cæſ. Maieſtas Ducibus Pomeranicis feudum conferre clementiſſime vellet. Hoc audito Henricus Brũſuicenſis tam ſuo, quam patruelium ſuorum, iuxta ſe in genibus ſubſidentium nomine Cæſ. Maieſtati ſubiectiſſime gratias egit, affirmans, ſe Cæſ. Maieſtatis clementiſſimam voluntatem patruelibus & affinibus ſuis Pomeraniæ Ducibus declaraturum, & ſtatim ad Cęſ. Maieſtatis ſolium eos adducturum eſſe.

Cum his finitis, quatuor illi Principes viciſſim pontem deſcendiſſent, ac ſolium Cæſ. Maieſtatis curſoribus equis altera vice petitum eſſet, tertia demum vice Georgius & Barnimus fratres ac Duces Pomeranici inſigni equitatu (cuius equi ſinguli ſingula vexilla de more capitibus affixa habebant:) ad Cæſ. Maieſt. ſolium accedebant, quibus decem vexilla coloribus & inſigniis diſtincta præferebantur. Primum ſanguineum ſeu Imperiale Antonius Natzmer aulæ Pomeranicæ Mareſcallus ferebat. Reliqua vexilla earum nationum inſignia depicta repręſentabant, quarum inaugurationem illi à Cæſ. Maieſtate petebant. Quot enim Principatuum ſeu ditionum inaugurationem Princeps aliquis à Cæſ. Maieſt. petit: tot etiam vexilla ei vt præferantur, conceſſum eſt.

Hæc igitur ſigna ex Proceribus & equitibus auratis Pomeranicis deputati, vtpote Guolfgangus Comes ab Eberſtein & Dominus in Neugart Sedinianum: Gotſchalcus à Velthaim Pomeranicum: Ludouicus Hane Caſſubianum: Ioachimus Hane Vandalicum: Wedekindus Bu-

genhagẽ,Barthicum: Matthæus Burgk Rugianum: Georg. Ruſtau Vulgaſtianum: Guolfgangus à Vuedelo Butzcomianum ferebant, vexilla Duces Pomeranici veſtibus conchyliatis induti ac galeris Ducalibus ornati ſequebantur, ac ad tabulatum, in quo ſolium Cæſ. Maj. extructum erat, velocibus equis progreſſi, ex ijs deſcendebant, ac pontem iuxtim aſcendentes, cum ad Cæſ. Maj. ſolium veniſſent, & cum quatuor prædictis Principibus in genua ſubſediſſent, Henricus Brunſuicenſis debita reuerẽtia ad Imp. Maj. oratione conuerſa, ſubiectiſſime petebat, vt earum ditionum regalia, quarũ feudum duces Pomeranici antiquitus à Romano Imperio accepiſſent, his quoque præſentibus principibus clementiſſime conferre dignaretur: Illud Duces Pomeranicos ſummi beneficii loco habituros, & Cæſ. Majeſt. nullis non in rebus, quantum opibus & facultatib. poſſint, viciſſim ſubiectiſſime gratificaturos eſſe.

Hac ducis Brunſuicenſis oratione finita, Elector & Archiepiſcopus Moguntinus, ſeſſionem ſuam relinquens, Jmperatorem acceſſit, & cum eo re communicata, nomine Majeſt. ipſius reſpondit, quod petitionem & poſtulata Ducum Pomeranicorum Cæſ. Majeſt. audiſſet, ac regalia & feudum ipſis clementiſſime conferre vellet.

Hoc facto Vicecancellarius Coſtnicenſis, & Hildeſheimenſis Epiſcopus librum Euangeliorum Cæſ. Maj. obtulit. Deinde cum Archiepiſcopus Moguntinus, S. Rom. Imp. per Germaniam Archicancellarius ad dextram, Epiſcopus vero Hildesheimenſis ad ſiniſtram ſolij Cæſariani ſeſe in genua proieciſſent, ac Duces Pomeranici ſancti Euangelij verbis manus impoſuiſſent, verbis conceptis iurarunt Archiepiſcopo & ſeptemuiro Moguntino iuramentum prælegente.

His actis eueſtigio vexillum Jmperij, vt & alia afferebantur, quæ omnia Cæſ. Maj. Ducibus Pomeranicis, vt antiquitus

Digitized by Google

quitus fieri conſueuit, alterutra manu tangẽda porrigebat.

Elector Brandenburgicus etiam, vt antea, de conſenſu in Feudum à Cæſ. Maj. Ducibus Pomeranicis conferendum proteſtatus erat, ſeſſionem ſuam relinquens, vnumquodq; vexillum tãgebat. Deinde Cæſ. Maj. gladium diſtrictum accipiens, manubrio illũ tenebat Principibus & Ducibus Pomeranicis nodum amplectentibus, vt& antiquitus fieri conſueuit. Et ſic feudum à Cæſ. Maj. collatum, per eiuſmodi ceremonias confirmatur.

His igitur finitis Principes Pomeranici debita reuerentia conſurgentes, & alteram quoque Gualtheri Cronbergij Pruſſiæ Magiſtri pompam aſpicere volentes, cæteris Principibus in extructo tabulato Cæſ. Maj. ſolio circumfuſis ſeſe coniunxerunt. Quam quidem pompam nunc quoque paucis deſcriptam ſubiungere viſum eſt.

Pompa Gualtheri Cronbergij Pruſſiæ Magiſtri à Cæſar. Maieſt. ditionum ſuarum feudum & inaugurationem petentis & accipientis.

EOdem igitur die cum Duces Pomeranici ditionum ſuarum feudum & inaugurationem à Cæſ. Maj. accepiſſent, ſtatim per nonnullos Reuerendiſſimi Principis ac Domini, Domini Gualtheri Cronbergij Pruſsiæ adminiſtratoris & ordinis Germanici per Germaniã & Italiam Magiſtri ſummi deputatos, ſolium Cæſarianum curſoribus equis petitum fuit. Sed priuſquam hoc fieret, Jmperator, vt diadema Cæſareum, quo toto illo tempore ornatus fuerat, ſibi deponeretur, mandabat. Id quod ſtatim per Archiepiſcopum & Electorem Moguntinum ac Fridericum Palatinum fiebat, illud Regi Bohemiæ Ferdinando, S. Rom. Imp. Archipincernæ tradebatur: Qui cum aliquamdiu diadema Imper. manibus tenuiſſet, Carolo à Limpurg, Imp. Rom. Pincernę hæreditario, iſtud tradidit, quem ſatis longo temporis ſpa-

Digitized by Google

cio, vt & ſimiliter Ioachimus Mareſcallus à Pappenheim, vaginam deauratam enſis diſtricti tenebat. Ad alterum vero ſolij Cæſarei latus Georgius Guolfgangus Mareſcallus à Pappenheim gladium, iuxta quem & Ioachimus Comes à Zollern ſceptrum Imperatorium cuſtodiebat.

Cum autem ſolium Cæſareum altera vice pernicibus equis petitum eſſet, ac ceremoniarum & temporis ratio requireret, vt diadema Cæſ. Maj. viciſſim ſuperimponeretur, Archiepiſcopus & Elector Moguntinus S. Rom. Imp. Archicancellarius ab Imperii Pincerna hæreditario Carolo Limpurgo iſtud accipiens Bohemiæ Regi Ferdinando tradebat, qui ſeſſionem ſuam relinquens Cæſ. Maj. accedens capiti eius diadema ſuperimpoſuit.

Interea dum hæc ita gererentur, à Pruſſiæ Magiſtro deputati, nempe Huldericus Comes à Helffenſtein, Hoierus Comes à Mansfeld, Guolfgangus Comes à Monteforte, Ioannes Comes à Hohenloe, tabulatum, in quo ſolium Cęſareum extructum erat, equitando attigerant, qui cum ex equis deſcendiſſent, & pontis iter emenſi ad Cęſ. Maieſt. ſolium veniſſent, in genua ſubſidentes debitam reuerentiã ſuam erga Cæſ. Maj. declarabant. Deinde Comes ab Helffenſtein in hanc fere ſententiam verba faciebat: Cum inuictiſſime Imperator ſemper Auguſte, Domine clementiſſime, Albertus Marchio Brandenburgicus mutato ordine, Pruſſiæ Magiſtatu exciderit, vt qui relicta ſpirituali vita, cõiugalem ſit ingreſſus, nec eo quo promiſit tempore, feudi & regaliorum collationem à Cæſ. Maj. petiuerit & acceperit, atque hanc quidem ob cauſam tota Pruſſia, eiuſq; reditus omnes Cæſ. Maj. & Imperii fiſco ſubiaceant, ac Imperator Domino ſuo Pruſſiæ adminiſtrationem iampridem commendarit, hac clementiſſima pollicitatione addita, quod feudum etiam atque regalia ipſi conferre vellet: Igitur ſe & alios, qui iuxta ſe in genibus ſubſideant, ad Cæſ. Maj. à Pruſ-

ſiæ

ſiæ Magiſtro, Domino ſuo clementiſſimo ablegatos eſſe, ſubiectiſſime orarum, vt Cæſ. Majeſtas feudum ei conferre clementiſſime velit.

Hac Comitis ab Helffenſtein oratione finita Archiepiſcopus & Elector Moguntinus ſurgens Imperatorem acceſſit & cum eo re communicata, quatuor prędictis Comitibus nomine Caſ. Maj. reſpondit: Imperatoriam Majeſt. Magiſtratus Pruſſici Adminiſtratori regalia & feudum, omniumq; ditionũ inaugurationem, iura atq; reditus Gualthero Cronbergio clementiſſime conferre velle. Quo audito Comes ab Helffenſtein tam ſuo, quam aliorum iuxta ſe in genua proiectorum nomine Cæſ. Majeſt. ſubiectiſsime gratias egit, ac cum ſe Pruſsici Magiſtratus Adminiſtratorem dominum ſuum clementiſsimum ſtatim ad Cæſ. Maj. adducturum eſſe dixiſſet, ipſi ac reliqui omnes conſurgentes, & per pontem deſcendentes, equos ſuos viciſsim conſcenderant.

Deinde cum equis curſoribus ſolium Cæſareum tertia vice peteretur, ipſe Adminiſtrator equitibus trecentis, inter quos multi Comites, Proceres & equites aurati erãt, comitatus, Cæſ. Maj. ſolium equitando acceſsit, cui duo pręferebantur vexilla, quorum alterum Imperiale ſeu ſanguineum, eiuſdem ordinis quidam Eberhardus ab Ehingen: alterum vero albi coloris vexillum, in medio partim aquilã extenſam, in extremitatibus vero crucis lilia deaurata Prutenici Magiſtri inſignia habens, Dominus Theodorus à Balen, eiuſdẽ ordinis & Liuoniæ Magiſtri Legatus ferebat. Princeps ipſe oblongo talari ex albi coloris Damaſcena cõfecto, manicas peramplas & in pectore ac tergo crucem deauratam & aquilam extenſam habente indutus fuit: Quem decem eiuſdem ordinis viri, eiuſdemque coloris veſtibus ac crucibus ornati ſequebantur.

Ad tabulatum, in quo Cæſ. Maj. ſolium exædificatum

erat,

erat, cum Pruſſici Magiſtratus Adminiſtrator, multis dynaſtis ac Procerib. comitatus veniſſet, ex equo deſcendit, & ad Cæſ. Maj. ſolium progreſſus in genua ſubſedit, ac ipſemet verba faciens, Imperatorem vt ſibi feudum clementiſſ. conferre dignaretur, ſubiectiſsime rogauit. Quod ſe facturum eſſe, per Archiepiſcopum & Electorem Moguntinum Imperator ei clementiſſime promittebat.

Cum igitur liber Euangeliorum Cæſ. Maj. traditus eſſet, illaq; ambabus manibus eum teneret, ac Pruſſiæ Magiſter Euangelii verbis manus impoſuiſſet, conceptis verbis iurauit Moguntino Archiepiſcopo præeunte. Deinde vtraque vexilla, ſanguineum ſcil. & album Cæſ. Maj. tradebantur, vt Princeps ea tangeret. Quo facto ſtatim, vt antiquitus fieri conſueuit, de tabulato in vulgus mittebantur.

Deinde gladius euaginatus Imperatori tradebatur, qui manubrio illum tenens, Principi nodum manibus amplectendum & exoſculandum porrigebat. Cum autem non tantum Eccleſiaſticus, ſed & politicus Princeps eſſet, ſceptrum quoq; Imperiale per Cęſarē ei tangendum dabatur.

His omnibus finitis iubente & mandante Cæſ. Majeſt. per fecialem (Heroldum vulgo vocant:) denunciabatur, Romanorum Imperatorem, ſemper Auguſtum, nonnullos in ordinem equeſtrem recipere velle. Igitur ordinem & dignitatem illam affectantibus & ambientibus, vt coram Cęſ. Majeſt. ſeſe ſiſtant, licere. Atque ita ſex ex nobilitate viri in ordinem illum ſunt recepti. Quibus actis Imperator de ſolio & maieſtate ſua conſurgens, ac omnes Electores ſeſsiones ſuas relinquentes, cœnaculum viciſsim ſunt ingreſsi, ac ornatu depoſito, & regiis palliis exutis Vngariæ & Bohemiæ Rex Ferdinandus, omneſque Electores & Principes Cæſ. Majeſt. ad palatium vſque debita reuerentia deduxerunt.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

cium, precioſis vnionibus ac margaritis inſigniter intertexta, ac in tergo Aquilam extenſam, & Sacri Romani Imperij inſignia acu picta referente indutus fuit. Quam veſtē pondere grauem ad læuam & dextram, & à tergo quatuor Principes, nempe Georgius Marchio Brandeburgicus, Ioannes Fridericus Electoris Saxoniæ filius, Georg. Saxoniæ Dux, & Philip. Comes prouincialis Haſſiæ geſtarunt. Subter hoc pallio, alia veſte, non minus, q̃ ipſum pallium vnionibus & margaritis pretioſa & ſplendida, Cardinalium ſeu Epiſcoporum miſſificantiū more veſtitus fuit, ita vt corona, quam capite geſtauit aureā, propter vniones & margaritas, quibus intertexta fuit, cum reliquo Maieſtatis eius ornatu trecentis aureorum millibus fuerit æſtimata.

Imperatorem igitur ad ſolium ſuum progredientem, Pater purpuratus & Archiepiſcopus Moguntinus Electorali habitu indutus, ac Bohemiæ Rex Ferdinandus Regio ornatu & corona aurea ſplendidus & inſignis pone ſecuti fuerunt. Alij vero Electores, vtputa Saxo & Brandenburgicus Electorali habitu ornati, & hic quidem ſceptrum Imperatorium, ille vero gladium euaginatum, ac Nobilis quidam à Seldeneck, Ludouici Electoris Palatini Archidapiferi locum tenens, pomum aureum, quo Orbis figura denotatur, gerentes præceſſerunt. Deinde abſentium Electorum, vtpote Archiepiſcopi Moguntini (qui comitijs quidem interfuit, ſed per valetudinem tunc temporis domo egredi non potuit) ac Archiepiſcopi & Electoris Treuirenſis Legati inceſſerunt.

Cum igitur Cęſ. Maieſtas omnibus Electoribus præſentibus & abſentium Legatis, aliisq; cum Eccleſiaſticis tum politicis Principibus comitata ad ſolium ſuum magnifice apparatum veniſſet ſummo ſplendore in illud collocata fuit, dextrum ſolii Cęſarei latus Electore & Archiepiſcopo Moguntino, Sacri Romani Imperii per Germaniam

Archi-

Archicancellario, Vngariæ & Bohemiæ Rege Ferdinando Archipincernæ, & nobili à Seldeneck Electoris Palatini Archidapiferi locum tenente occupantibus: Siniſtrum vero, Theodoro Comite à Manderſcheidt, Theodoro à Stein Equite aurato, Colonienſis & Treuirenſis Electorum & Archiepiſcoporum Legatis, Ioanne Duce & Electore Saxoniæ Sacri Romani Imperij Archimareſcallo, & Ioachimo Electore Brandenburgico Archicamerario obtinentibus.

Deinde & aliis Eccleſiaſticis & politicis Imperij Principibus ſeſſiones apparatæ fuerunt, quas tamen propter populi circumfuſi multitudinem occupare nō potuerunt, ſed ante ſolium Imperatoris conſtituti, vt & Fridericus Palatinus Majeſtatis eius Conſiliarius, ſtando tempus iſtud exegerunt.

Cum igitur Imperator & Electores, vt dictum eſt, ſeſſiones ſuas occupaſſent, Septemuir Saxoniæ gladium euaginatum Georgio Guolfgango à Pappenheim, Sacri Romani Imperij Mareſcallo hæreditario, Elector vero Brandenburgicus Ioachimo Comiti à Zollern ſceptrum tradebant. Quo facto Elector Brandenburgicus ſurgens, & ad ſolium Jmperatoriæ Maieſtatis progreſſus, oratione ad Imperatorem conuerſa, in hanc fere ſententiam verba fecit: Celſitudinem ſuam feudum ac regalia Ducibus Pomeranicis nunc à Cæſar. Majeſtat. conferenda, nullo modo probare aut rata habere poſſe, niſi tranſactio illa à Cæſar. Majeſt. confirmata locum ſuum habeat, diſerte affirmans, ſe ius illud vnumquodque vexillum cum Ducibus Pomeranicis tangendi, & quæ ſui iuris eſſent, à Cæſar. Majeſt. accipiendi, ſibi integrum & reſeruatum velle. Qua Electoris Brandenburgici oratione finita, de iuſſu & voluntate Cæſ. Majeſtatis Elector & Archiepiſcopus Moguntinus per ſacrum Romanum Imperium Archicancellarius Electori

Digitized by Google

Brandenburgico reſpondit, Cæſar. Majeſtatem proteſtationem illam accipere, & ſecundum eam rem omnem geſturam eſſe. Qua reſponſione Elector Brandenburgicus contentus ſeſſionem ſuam viciſſim occupauit.

Deinde Georgius Brandenburgicus, & cum eo Doctor quidam ex cœtu Principum prodiens & Cæſar. Majeſtatis ſolium accedens, per Doctorem etiam fuit proteſtatus, ac proteſtationem illam ſcripto comprehenſam Cæſ. Maieſtatis Archigrammateo obtulit. Quæ proteſtatio, ne Principes regalia & ditionum ſuarum inaugurationem ſolennem à *Cæſar.* Maieſtate petentes impedirentur, ita fuit accepta, ac ſi publice prælecta & de ſcripto recitata fuiſſet. Contra quod ſcriptum Elector Brandenburgicus ſtatim proteſtatus clara & ſonora voce dixit, ſe eam patruelis ſui Georgij Brandenburgici proteſtationem imaginariam eatenus tantum accipere, quatenus Celſ. ſuæ & Electoratus Brandenburgici Juriſdictioni nihil detraheret aut derogaret. Atque ita Electoris Ioachimi & Georgij Brandenburgici actio fuit finita.

His actis eueſtigio Cæſareæ Majeſtatis ſolium per certos à Ducibus Pomeranicis ad eam rem delectos pernicibus equis petebatur. Deinde Henricus Megalopurgenſis, Erneſtus Lunæburgenſis, ac Albertus Megalopurgenſis Duces, Ducum Pomeranicorum petitionem Cæſar. Maſtati expoſituri, ante tabulatum ex equis ſuis deſcenderunt, ac veſtibus acu pictis, & multis vnionibus & margaritis intertextis ornati pontem ad ſolium Cæſar. Majeſtatis ſtratum iuxtim aſcenderũt. Cum vero ad Imperatorem veniſſent, debita reuerentia in genua proiecti, vt Cæſar. Majeſtas Ducibus Pomeraniæ regalia & feudum conferre dignaretur, ſubiectiſſime rogarunt, perorante & verba faciente Henrico Brunſuicẽſi Duce, qui voce adeo clara, grandi & ſonora rem propoſuit, vt non tantum à Cæſ. Maieſtate,

verum

Digitized by Google

verum etiam ab omnibus aliis aſſidentibus Electoribus ac Principibus probe percipi & exaudiri poſſet.

Hanc petitionem cum Henricus Brunſuicenſis finiiſſet, Archiepiſcopus ac ſeptemuir Moguntinus ſeſſionem ſuam relinquens Cæſar. Maieſtatem acceſſit, & cum ea re communicata, de voluntate Cæſ. Maieſtatis quatuor his Principibus reſpondit, quod Cæſ. Maieſtas Ducibus Pomeranicis feudum conferre clementiſſime vellet. Hoc audito Henricus Brũſuicenſis tam ſuo, quam patruelium ſuorum, iuxta ſe in genibus ſubſidentium nomine Cæſ. Maieſtati ſubiectiſſime gratias egit, affirmans, ſe Cæſ. Maieſtatis clementiſſimam voluntatem patruelibus & affinibus ſuis Pomeraniæ Ducibus declaraturum, & ſtatim ad Cęſ. Maieſtatis ſolium eos adducturum eſſe.

Cum his finitis, quatuor illi Principes viciſſim pontem deſcendiſſent, ac ſolium Cæſ. Maieſtatis curſoribus equis altera vice petitum eſſet, tertia demum vice Georgius & Barnimus fratres ac Duces Pomeranici inſigni equitatu (cuius equi ſinguli ſingula vexilla de more capitibus affixa habebant:) ad Cæſ. Maieſt. ſolium accedebant, quibus decem vexilla coloribus & inſigniis diſtincta præferebantur. Primum ſanguineum ſeu Imperiale Antonius Natzmer aulæ Pomeranicæ Mareſcallus ferebat. Reliqua vexilla earum nationum inſignia depicta repręſentabant, quarum in augurationem illi à Cæſ. Maieſtate petebant. Quot enim Principatuum ſeu ditionum inaugurationem Princeps aliquis à Cæſ. Maieſt. petit: tot etiam vexilla ei vt præferantur, conceſſum eſt.

Hæc igitur ſigna ex Proceribus & equitibus auratis Pomeranicis deputati, vtpote Guolfgangus Comes ab Eberſtein & Dominus in Neugart Sedinianum: Gotſchalcus à Velthaim Pomeranicum: Ludouicus Hane Caſſubianum: Ioachimus Hane Vandalicum: Wedekindus Bugenha-

genhagẽ,Barthicum:Matthæus Burgk Rugianum:Georg. Ruſtau Vulgaſtianum: Guolfgangus à Vuedelo Butzcomianum ferebant,vexilla Duces Pomeranici veſtibus conchyliatis induti ac galeris Ducalibus ornati ſequebantur, ac ad tabulatum,in quo ſolium Cæſ.Maj.extructum erat,velocibus equis progreſſi, ex ijs deſcendebant, ac pontem iuxtim aſcendentes, cum ad Cæſ. Maj. ſolium veniſſent, & cum quatuor prædictis Principibus in genua ſubſediſſent, Henricus Brunſuicenſis debita reuerẽtia ad Imp. Maj. oratione conuerſa, ſubiectiſſime petebat, vt earum ditionum regalia,quarũ feudum duces Pomeranici antiquitus à Romano Imperio accepiſſent,his quoque præſentibus principibus clementiſſime conferre dignaretur: Illud Duces Pomeranicos ſummi beneficii loco habituros, & Cæſ. Majeſt. nullis non in rebus, quantum opibus & facultatib.poſſint, viciſſim ſubiectiſſime gratificaturos eſſe.

Hac ducis Brunſuicenſis oratione finita, Elector & Archiepiſcopus Moguntinus, ſeſſionem ſuam relinquens, Jmperatorem acceſſit, & cum eo re communicata, nomine Majeſt. ipſius reſpondit, quod petitionem & poſtulata Ducum Pomeranicorum Cæſ.Majeſt. audiſſet,ac regalia & feudum ipſis clementiſſime conferre vellet.

Hoc facto Vicecancellarius Coſtnicenſis,& Hildeſheimenſis Epiſcopus librum Euangeliorum Cæſ. Maj. obtulit. Deinde cum Archiepiſcopus Moguntinus, S. Rom. Imp.per Germaniam Archicancellarius ad dextram, Epiſcopus vero Hildesheimenſis ad ſiniſtram ſolij Cæſariani ſeſe in genua proieciſſent, ac Duces Pomeranici ſancti Euangelij verbis manus impoſuiſſent, verbis conceptis iurarunt Archiepiſcopo & ſeptemuiro Moguntino iuramentum prælegente.

His actis eueſtigio vexillum Jmperij,vt & alia afferebantur,quæ omnia Cæſ.Maj.Ducibus Pomeranicis,vt antiquitus

quitus fieri conſueuit, alterutra manu tangēda porrigebat.

Elector Brandenburgicus etiam, vt antea, de conſenſu in Feudum à Cæſ. Maj. Ducibus Pomeranicis conferendum proteſtatus erat, ſeſſionem ſuam relinquens, vnumquodq; vexillum tāgebat. Deinde Cæſ. Maj. gladium diſtrictum accipiens, manubrio illū tenebat Principibus & Ducibus Pomeranicis nodum amplectentibus, vt& antiquitus fieri conſueuit. Et ſic feudum à Cæſ. Maj. collatum, per eiuſmodi ceremonias confirmatur.

His igitur finitis Principes Pomeranici debita reuerentia conſurgentes, & alteram quoque Gualtheri Cronbergij Pruſſiæ Magiſtri pompam aſpicere volentes, cæteris Principibus in extructo tabulato Cæſ. Maj. ſolio circumfuſis ſeſe coniunxerunt. Quam quidem pompam nunc quoque paucis deſcriptam ſubiungere viſum eſt.

Pompa Gualtheri Cronbergij Pruſſiæ Magiſtri à Cæſar. Majeſt. ditionum ſuarum feudum & inaugurationem petentis & accipientis.

EOdem igitur die cum Duces Pomeranici ditionum ſuarum feudum & inaugurationem à Cæſ. Maj. accepiſſent, ſtatim per nonnullos Reuerendiſſimi Principis ac Domini, Domini Gualtheri Cronbergij Pruſiæ adminiſtratoris & ordinis Germanici per Germaniā & Italiam Magiſtri ſummi deputatos, ſolium Cæſarianum curſoribus equis petitum fuit. Sed priuſquam hoc fieret, Jmperator, vt diadema Cæſareum, quo toto illo tempore ornatus fuerat, ſibi deponeretur, mandabat. Id quod ſtatim per Archiepiſcopum & Electorem Moguntinum ac Fridericum Palatinum fiebat, illud Regi Bohemiæ Ferdinando, S. Rom. Imp. Archipincernæ tradebatur: Qui cum aliquamdiu diadema Imper. manibus tenuiſſet, Carolo à Limpurg, Imp. Rom. Pincernę hæreditario, iſtud tradidit, quem ſatis longo temporis ſpa-

cio, vt & ſimiliter Ioachimus Mareſcallus à Pappenheim, vaginam deauratam enſis diſtricti tenebat. Ad alterum vero ſolij Cæſarei latus Georgius Guolfgangus Mareſcallus à Pappenheim gladium, iuxta quem & Ioachimus Comes à Zollern ſceptrum Imperatorium cuſtodiebat.

Cum autem ſolium Cæſareum altera vice pernicibus equis petitum eſſet, ac ceremoniarum & temporis ratio requireret, vt diadema Cæſ. Maj. viciſſim ſuperimponeretur, Archiepiſcopus & Elector Moguntinus S. Rom. Imp. Archicancellarius ab Imperii Pincerna hæreditario Carolo Limpurgo iſtud accipiens Bohemiæ Regi Ferdinando tradebat, qui ſeſſionem ſuam relinquens Cæſ. Maj. accedens capiti eius diadema ſuperimpoſuit.

Interea dum hæc ita gererentur, à Pruſſiæ Magiſtro deputati, nempe Huldericus Comes à Helffenſtein, Hoierus Comes à Mansfeld, Guolfgangus Comes à Monteforte, Ioannes Comes à Hohenloe, tabulatum, in quo ſolium Cęſareum extructum erat, equitando attigerant, qui cum ex equis deſcendiſſent, & pontis iter emenſi ad Cęſ. Maieſt. ſolium veniſſent, in genua ſubſidentes debitam reuerentiã ſuam erga Cæſ. Maj. declarabant. Deinde Comes ab Helffenſtein in hanc fere ſententiam verba faciebat: Cum inuictiſſime Imperator ſemper Auguſte, Domine clementiſſime, Albertus Marchio Brandenburgicus mutato ordine, Pruſſiæ Magiſtatu exciderit, vt qui relicta ſpirituali vita, cõiugalem ſit ingreſſus, nec eo quo promiſit tempore, feudi & regaliorum collationem à Cæſ. Maj. petiuerit & acceperit. atque hanc quidem ob cauſam tota Pruſſia, eiuſq; reditus omnes Cæſ. Maj. & Imperii fiſco ſubiaceant, ac Imperator Domino ſuo Pruſſiæ adminiſtrationem iampridem commendarit, hac clementiſſima pollicitatione addita, quod feudum etiam atque regalia ipſi conferre vellet: Igitur ſe & alios, qui iuxta ſe in genibus ſubſideant, ad Cæſ. Maj. à Pruſ-

Digitized by Google

ſiæ Magiſtro, Domino ſuo clementiſſimo ablegatos eſſe, ſubiectiſſime orarum, vt Cæſ. Majeſtas feudum ei conferre clementiſſime velit.

Hac Comitis ab Helffenſtein oratione finita Archiepiſcopus & Elector Moguntinus ſurgens Imperatorem acceſſit & cum eo re communicata, quatuor prędictis Comitibus nomine Caſ. Maj. reſpondit: Imperatoriam Majeſt. Magiſtratus Pruſſici Adminiſtratori regalia & feudum, omniumq; ditionũ inaugurationem, iura atq; reditus Gualthero Cronbergio clementiſſime conferre velle. Quo audito Comes ab Helffenſtein tam ſuo, quam aliorum iuxta ſe in genua proiectorum nomine Cæſ. Majeſt. ſubiectiſsime gratias egit, ac cum ſe Pruſsici Magiſtratus Adminiſtratorem dominum ſuum clementiſsimum ſtatim ad Cæſ. Maj. adducturum eſſe dixiſſet, ipſi ac reliqui omnes conſurgentes, & per pontem deſcendentes, equos ſuos viciſsim conſcenderant.

Deinde cum equis curſoribus ſolium Cæſareum tertia vice peteretur, ipſe Adminiſtrator equitibus trecentis, inter quos multi Comites, Proceres & equites aurati erãt, comitatus, Cæſ. Maj. ſolium equitando acceſsit, cui duo pręferebantur vexilla, quorum alterum Imperiale ſeu ſanguineum, eiuſdem ordinis quidam Eberhardus ab Ehingen: alterum vero albi coloris vexillum, in medio partim aquilã extenſam, in extremitatibus vero crucis lilia deaurata Prutenici Magiſtri inſignia habens, Dominus Theodorus à Balen, eiuſdẽ ordinis & Liuoniæ Magiſtri Legatus ferebat. Princeps ipſe oblongo talari ex albi coloris Damaſcena cõfecto, manicas peramplas & in pectore ac tergo crucem deauratam & aquilam extenſam habente indutus fuit: Quem decem eiuſdem ordinis viri, eiuſdemque coloris veſtibus ac crucibus ornati ſequebantur.

Ad tabulatum, in quo Cæſ. Maj. ſolium exædificatum

erat,

erat, cum Pruſſici Magiſtratus Adminiſtrator, multis dynaſtis ac Procerib. comitatus veniſſet, ex equo deſcendit, & ad Cæſ. Maj. ſolium progreſſus in genua ſubſedit, ac ipſemet verba faciens, Imperatorem vt ſibi feudum clementiſſ. conferre dignaretur, ſubiectiſsime rogauit. Quod ſe facturum eſſe, per Archiepiſcopum & Electorem Moguntinum Imperator ei clementiſſime promittebat.

Cum igitur liber Euangeliorum Cæſ. Maj. traditus eſſet, illaq; ambabus manibus eum teneret, ac Pruſſiæ Magiſter Euangelii verbis manus impoſuiſſet, conceptis verbis iurauit Moguntino Archiepiſcopo præeunte. Deinde vtraque vexilla, ſanguineum ſcil. & album Cæſ. Maj. tradebantur, vt Princeps ea tangeret. Quo facto ſtatim, vt antiquitus fieri conſueuit, de tabulato in vulgus mittebantur.

Deinde gladius euaginatus Imperatori tradebatur, qui manubrio illum tenens, Principi nodum manibus amplectendum & exoſculandum porrigebat. Cum autem non tantum Eccleſiaſticus, ſed & politicus Princeps eſſet, ſceptrum quoq; Imperiale per Cęſarē ei tangendum dabatur.

His omnibus finitis iubente & mandante Cæſ. Majeſt. per fecialem (Heroldum vulgo vocant:) denunciabatur, Romanorum Imperatorem, ſemper Auguſtum, nonnullos in ordinem equeſtrem recipere velle. Igitur ordinem & dignitatem illam affectantibus & ambientibus, vt coram Cęſ. Majeſt. ſeſe ſiſtant, licere. Atque ita ſex ex nobilitate viri in ordinem illum ſunt recepti. Quibus actis Imperator de ſolio & maieſtate ſua conſurgens, ac omnes Electores ſeſsiones ſuas relinquentes, cœnaculum viciſsim ſunt ingreſsi, ac ornatu depoſito, & regiis palliis exutis Vngariæ & Bohemiæ Rex Ferdinandus, omneſque Electores & Principes Cæſ. Majeſt. ad palatium vſque debita reuerentia deduxerunt.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IHS